درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري په بازار کې یې اخیستنه او
خرڅونه په کلکه منع ده. له سرغړونکو سره قانوني چلن کیږي.

تفسیر شریف - دولسم ټولګی

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو
د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

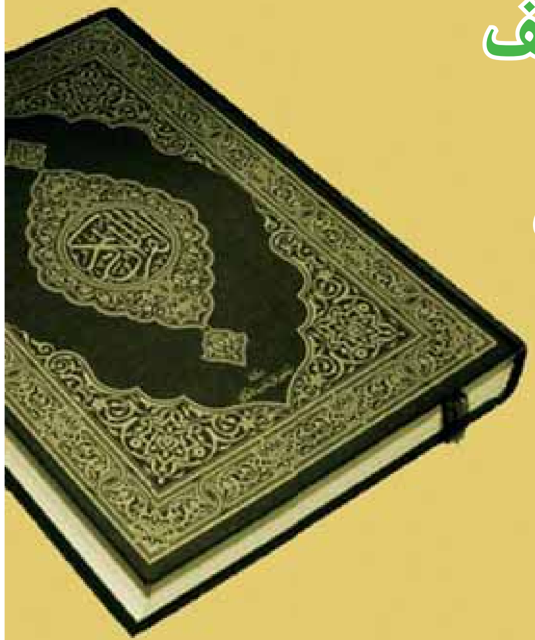

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوالان

– دکتور فضل الهادی وزين

– فضل الله نيازی

علمي او مسلکي ايډيټ

– محمد عارف لودين

– محمدآصف کوچي

د ژبې ايډيټ

– محمد قاسم هيله من

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

– مولوی قيام الدين کشاف

– دکتور عبدالصبور فخري

د څارنې کميټه

– دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين

– دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول

– د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولي کور د توري — هر بچی يي قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تألیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه

لومړی لوست: قرآن کريم د رڼا په لور هدايت ۱
دويم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۷
دريم لوست: د شورا ارزښت.. ۱۱
څلورم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۱۵
پنځم لوست: د انبياوو مقام.. ۱۹
شپږم لوست: د تېر لوست پاتې برخه.. ۲۲
اووم لوست: اسلام غوره دين دی.. ۲۸
اتم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۳۲
نهم لوست: په آخرت ايمان او پر ژوند يې اغيز.. ۳۸
لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه.. ٤۱
يوولسم لوست: په دين کې اعتدال (منځلاريتوب) ٤٦
دولسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۵۰
ديارلسم لوست: ګټوره سوداګري.. ۵۸
څوارلسم لوست: د ديني زده کړې ارزښت ٦٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست: د ديني شعائرو تعظيم او درناوی..٦٩

شپاړسم لوست: دتېر لوست پاتې برخه...٧٣

اوولسم لوست: ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې...٧٧

اته لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه..٨٢

نولسم لوست: د انسان د وينو تويولو حرمت ٨٨

شلم لوست: د تېر لوست پاتې برخه..٩٢

يو ويشتم لوست: د خلکو په شتمنيو د تيري حرمت ٩٦

دوه ويشتم لوست: ګډ ژوندون او خواخوږي..١٠٢

درويشتم لوست: په قرآن کريم کې نمونه ځوانان ١٠٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

قرآن کریم د رڼا په لور هدایت

قال الله تعالی: ﴿الر كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۞ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۞﴾ [ابراهیم:۱-۲]

د کلمو معنا

الر: الف، لام، را- په دې آیت کې د مقطعه تورو له جملې څخه دي چې په معنا او تفسیر یې پرته له الله تعالی او د هغه له پیغمبرﷺ څخه بل هیڅوک نه پوهیږي.

كِتَابٌ:	قرآن.
لِتُخْرِجَ:	چې وباسې ته.
الظُّلُمَاتِ:	د ظلمه جمع ده، تیارې.
النُّورِ:	رڼا.
الْعَزِيزِ:	غالب، د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.
الْحَمِيدِ:	ستایل شوی،د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.
وَيْلٌ:	هلاکت، افسوس، د دوزخ په ښخ کې یوه کنده ده.

ژباړه

(اـ ل ـ ر) ای پیغمبره! دا یو کتاب دی چې موږ ستا لورې ته نازل کړی دی چې ته یې خلك د هغوی د رب په مرسته له تیارو څخه د رڼا په لور چې د برلاسي او ستایل شوي رب لیار ده راوباسې.

الله هغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې د ټولو هستیو څښتن دی. او سخت عذاب او هلاکت د کافرانو په برخه دی.

تفسیر

د آیتونو شرح او څیړنه

د دې لوست مبارك آیتونه د (ابراهیم) سورت لومړني آیتونه دي چې مدینې منورې ته له هجرت د مخه په مکه معظمه کې نازل شوي دي. د دې سورت لومړنی آیت په (الر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنې درې تورو (الف، لام، را) پېل شوی دی. دا ډول توري په قرآن عظیم الشان کې د مقطعه، یعنې له یو بل نه بیل او جلا تورو په نامه یادیږي. د قرآن عظیم الشان نهه ویشت سورتونه په دغو تورو پیل شوي دي.

مفسرین د دغو تورو د معنا په هکله بیل، بیل او متفاوت نظرونه لري،[1] خو د دغو تورو حقیقي معنا او په دغو تورو د قرآن عظیم الشان د ځینو سورتونو د پیلېدو اسرار یوازې الله تعالی او د هغه رسول علیه السلام ته معلوم دي او موږ نشو کولای په یقین سره د دې تورو د معنا او مفهوم په اړه څه ووایو.

په مبارک آیت کې له کتاب څخه مراد قرآن مجید دی. (کتاب) د قرآن عظیم الشان له نومونو څخه دی چې په ګن شمیرآیتونو کې په دې معنا یاد شوی دی. په نکره صیغې سره د (کتاب) لفظ کارول د دې مبارک کتاب په اوچت مقام او لوړې مرتبې دلالت کوي.

د کتاب د نازلېدو معنا دا ده چې قرآن عظیم الشان د الله له لوري د جبرایل ﷺپه واسطه د دنیا د اسمان له (بیت العزة) نه په پیغمبرﷺ باندې نازل شو.

له تیارو نه د رڼا په لور د خلکو را ایستل د پیغمبرﷺ د رسالت او بعثت ستر هدف دی . د تیارې لفظ له کفر، جهل، شرک، بدعت او نورو ټولو اعتقادي او عملي مفاسدو او انحرافاتو څخه استعاره ده. د **(ناس)**: کلمه په عربي ژبه کې د خلکو په معنا ده. د (ال) راتلل د دغې کلمې په سر کې د انسان په مطلق جنس دلالت کوي، د هرې زمانې او هر ځای انسانانو ته شاملیږي چې د خدایﷻ د وروستني پیغمبر په حېث د رسول اللهﷺ په عالمیت، او د هغه مبارک د رسالت په تل پاتې کېدو او د وروستني کتاب په حیث د قرآن عظیم الشان په عالمیت، عمومیت او همېشه والي دلالت کوي.

د (نور) کلمه له ایمان، توحید، اسلام، د پیغمبرﷺ له سنتو او ټولو اعتقادي او عملي فضایلو او ښېګڼو څخه استعاره ده. دلته د تیارو او ظلمونو لپاره د جمعې لفظ (الظلمات) تیارې، او د رڼا لپاره مفرد لفظ (النور) کارول شوی دی؛ ځکه کفر ډېر انواع او طریقې لري، خو د ایمان لاره یعنې د الله تعالی او اسلام لاره یوه ده.

[1]– د امام بیضاوي انوار التنزیل تفسیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ عبارت په دې دلالت کوي چې له تیارو، شرك او اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ایستل د قرآن او د پېغمبرﷺ د لارښوونو په وسیله، د الله تعالی په امر او ارادې سره ترسره کیږي. لکه څرنګه چې د ﴿إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ له مبارکې جملې څخه څرګندیږي. د الله ﷻ له لارې نه مقصد د الله تعالی دین، شریعت او الهي سنن دي. د آیت پای په دوو صفتونو(العزیز) یعني غالب، او(الحمید) یعني د ټولو مخلوقاتو په ژبه ستایل شوي، سره شوي ده، چې په دې کې د کفارو لپاره یو ډول ډار (انذار) او یادونه (تذکیر) ده ترڅو کفار پرکفر او عملي مفاسدو باندې له اصرار څخه لاس واخلي.

د لوست د دویم آیت لومړنی برخه پر ټوله هستی او کایناتو یعنې اسمانونو او ځمکې باندې د الله تعالی د مالکیت او مطلق قدرت څرګندونه کوي. د آیت په دویمه برخه کې د کافرانو لپاره تهدید او سخت وعید دی، چې پر کفر باندې د استمرار په حالت کې به سخت عذاب د دوی په انتظار کې وي. د نکرې صیغې کارول د (ویل)، (عذاب) او (شدید) په کلماتو کې د عربي ژبې د اسلوب او دستور له نظره د عذاب په شدت او سختی دلالت کوي چې د کفارو لپاره تیار شوی دی.

دآیتونو لنډ مفهوم

د پورتنیو مبارکو آیتونو اجمالي مفهوم دا دی چې الله تعالی په دغو دوو مبارکو آیتونوکې د قرآن عظمت ته په اشارې سره په روان او څرګند اسلوب سره د قرآن کریم د نازلېدو او د پېغمبرﷺ د بعثت موخه، د کفرله تیارو نه د خلکو را ایستل او له اعتقادي انحرافاتو او عملي مفاسدو نه د ایمان او اسلام د رڼا په لور راتلل ښودلي دي او پر هستی اوکایناتو باندې د عزیز او حمید ذات بشپړې غلبې ته په اشارې سره یې کافران پرکفر د اصرار اوسرغړونې له خطرناکو پایلو څخه ویرولي دي.

د قرآنکریم ځانګړتیاوې

۱ - قرآن د هدایت او لارښوونې کتاب

څرنګه چې په پورتنیو آیتونو کې یادونه وشوه چې الله تعالی قرآن نازل کړ، ترڅو پیغمبرﷺ خلك له تورو تیارو نه راوباسي او د رڼا په لور ورته لارښوونه وکړي. دا د دې څرګندونه کوي چې قرآن د هدایت او لارښوونې کتاب دی. په قرآن عظیم الشان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې داسې ډېر آیتونه شته چې په هغو کې قرآن ته هدایت ویل شوی دی. نوموړي آیتونه د پورتني آیت شرح او تفسیرکوي؛ ځکه چې د قرآن ښه او غوره تفسیرونکی پخپله قرآن دی. مثلاً: په لاندینیو مبارکو آیتونو کې غور او دقت وکړئ:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ [البقرة:۲] **ژباړه:** دا د الله کتاب دی، هیڅ شک پکې نشته، پرهیزګارانو ته لارښوونکی دی. ﴿هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران:۱۳۸] **ژباړه:**دا قرآن د عامو خلکو لپاره بیان او د پرهیزګارانو لپاره هدایت او پند دی. ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل:۸۹] **ژباړه:** او موږ داسې کتاب پرتا نازل کړی دی چې هر څه یې پوره بیان کړي او د مسلمانانو لپاره هدایت، رحمت او د خوښۍ زیری دی.

د یام وړ ده چې د هدایت لفظ په قرآن کریم کې کله د ارشاد او لارښوونې په معنا او کله هم د توفیق په معنا کارول کیږي.

۲ – قرآن نړیوال او تلپاتې کتاب

قرآن کریم کې د (هدایت) د کلمې معنا کارولو ته په پام او په مختلفو مواضعوکې د قرآن مجید د آیتونو سیاق او مفهوم ته په کتلو سره، پرته له شکه دا څرګندیږي چې قرآن کریم د هغو کسانو لپاره د هدایت او لارښوونې کتاب دی چې ایمان یې پرې راوړی دی او د هغه د تعلیماتو او ژغورونکو قوانینو له خوږې سرچینې څخه یې ګټه پورته کړې ده، خو په دې کې هم شک نشته چې د قرآن دعوت او خطاب عام او نړیوال دی؛ ټول بشریت ته په هرځای او هروخت کې متوجه دی او په یوې ځانګړې ډلې او یا خاصو خلکو پورې اړه نه لري.

د مثال په توګه: په لاندینیو آیتونو کې قرآن کریم د ټولو خلکو لپاره هدایت بلل شوی دی:

الف: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾ [البقرة: ۱۸۵].

ژباړه: روژه هغه میاشت ده چې په دې کې هغه قرآن نازل شوی دی چې د خلکو لپاره له سره تر پایه هدایت دی او داسې څرګندې لارښوونې په کې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل یوله بله په ډاګه بیلوونکې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ [الفرقان:۱] **ژباړه:** ډېر لوړ او برکتناك دی هغه ذات چې پرېکړه کوونکی قرآن يې پر خپل بنده (محمد) نازل کړی تر څو د ټولو خلکو لپاره ډاروونکی وي.

ج: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾[ص:۸۷] **ژباړه:** قرآن پرته له دې، چې د ټول عالم لپاره پند وي، بل څه نه دی.

د قرآن عظيم الشان د عالميت بل دليل د خاتم الانبيا حضرت محمدﷺ نړيوال او تلپاتې رسالت دی چې دا کتاب پرې نازل شوی دی، ځکه نبوت اوقرآن دوه نه بيليدونکې شيان دي او يو له بل څخه نه جدا کيږي. الله تعالی فرمايي:﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبيا: ۱۰۷]. **ژباړه:** موږ ته نه يې رالېږلی، مگر رحمت د ټولو عالميانو لپاره.

د قرآن عظيم الشان آيتونه پردې ناطق او گواه دي چې قرآن يو نړيوال، عالمي او تلپاتې کتاب دی. دا کتاب په خپلو تعليماتو، احکامو او ارزښتونوسره د تل لپاره نوی دی، هيڅکله هم نه زړيږي او په هر وخت او زمان کې د بشر د هدايت او لارښوونې لپاره واضح او ځرگند پيغام لري.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د قرآن کريم د نړيوالتوب، عالميت او هميشه والي په هکله په خپلو کې سره مباحثه وکړي.

۳ - قرآن کريم له لاس وهنې (تحريف او تبديل) نه ساتل شوی کتاب

د بشر د هدايت لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حيث د قرآن د عالميت او هميشه والي غوښتنه دا ده چې دا کتاب له تحريف او لاس وهنو څخه پاك وي؛ ځکه که چېرې په قرآن کې هم د پخوانيو کتابونو، لکه د تورات او انجيل په څېر تحريف او بدلون راغلی وای، نو په دې صورت کې قرآن نه شوای کولی د هرځای او هرې زمانې د خلکو لپاره د هدايت کتاب وای. له دې امله الله تعالی په ډېر ټينگار سره د قرآنکريم د ساتنې په اړه داسې فرمايي:﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر:۹] **ژباړه:** بېشکه چې موږ ذِکر (قرآن) رالېږلی دی او موږ يې خامخا ساتونکي يو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی د دغې ژمنې تحقق موندل او ترسره کیدل د قرآن عظیم الشان له معجزو څخه یوه څرګنده معجزه ده. قرآن کریم د مسلمانانو په اجماع او د مخالفینو په ګواهی سره د تورات او انجیل پر خلاف، چې د یوې ځانګړې زمانې او خلکو لپاره نازل شوي وو، له تحریف او تبدیل څخه محفوظ او مصئون پاتې دی، په دې معنا چې د قرآن په نصوصو یعنې آیتونو، سورتونو او الفاظو کې په لږه اندازه کمی، زیاتی او یا تغیر او تبدیل هم نه دی رامنځته شوی. کوم قرآن چې دا مهال زموږ سره دی، په بشپړه توګه هماغه الهي وحي ده چې جبرئیل‌ﷺ د الله له لوري پر محمد ﷺ باندې نازله کړې ده. بیا قرآن کریم د رسول علیه السلام په واسطه په لیکلې بڼه په صحیفو او د اصحابوکرامو په سینو کې وساتل شو. وروسته بیا دغه قرآن پرته له دې چې یوه کلمه او یا توری له هغه نه کم او یا پرې ورزیات شي، له یوه نسل نه بل نسل ته په نقلیدو ترموږ راورسید. دا لړۍ به تر قیامته پورې دوام ولري او قرآن به د الهي ژمنې پر اساس له لاس وهنې څخه خوندي پاتې وي.
قرآن د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی کتاب دی چې هیڅ ډول نسخ، تحریف او تبدیل هغه ته لاره نشي موندلی. د قرآن کریم له نزول وروسته د وحي لړۍ بنده شوې ده. د الله تعالی له لوري بل کتاب نه راځي. همدارنګه بل پیغمبرهم نه رالیږل کیږي. لکه څرنګه چې دا مطلب په لاندینې آیت کې په څرګند ډول بیان شوی دی، الله تعالی فرمایي: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ [فصلت:٤٢] **ژباړه:** نه ورته د مخ له لورې باطل راتلای شي او نه د شا له لورې، دا د حکیم او ستایلي شوي ذات رالیږل شوی کتاب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

قرآن کريم د ږنا په لور هدايت

۴ - قرآن کريم شامل او کامل کتاب دی

څرنګه چې قرآن د بشر د هدايت لپاره په هرعصر او زمان کې تلپاتې کتاب دی، نو په کار ده چې دغه کتاب شامل او کامل کتاب وي او د ژوند ټولو برخو ته شامل وي. له دې امله د قرآن سپيڅلي تعليمات، احکام او ارزښتونه داسې هراړخيز دي چې د ژوند ټولې خواوې رانغاړي.

قرآن عظيم الشان د قضاياو په مطرحولو او څېړلو کې داسې بليغ او څرګند اسلوب لري چې په هر وخت اوځای کې د تطبيق قابليت او وړتيا لري. د مثال په ډول لاندينی آيت تر غور لاندې نيسو. الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف:۵۲] **ژباړه:** موږ هغوی ته د علم په رڼا کې پوره او بشپړ کتاب راوړی و چې د ايمان راوړونکي قوم لپاره هدايت او رحمت و. همدارنګه فرمايي: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل: ۸۹] **ژباړه:** او موږ پر تا داسې کتاب (قرآن) نازل کړی دی چې هر څه يې پوره بيان کړي دي او د مسلمانانو لپاره هدايت، رحمت او د خوښۍ زيری دی.

۵ - قرآنکريم او پخواني آسماني کتابونه

قرآن کريم د بشريت د لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی او تر ټولو بشپړ کتاب دی. د قرآن کريم په نزول سره ټول پخواني اسماني کتابونه منسوخ شوي دي، ځکه قرآن د بشر د لارښوونې لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حيث د پخوانيو کتابونو ټول هغه احکام چې د بقا وړتيا يې درلوده په خپل ځان کې لري او د دغو کتابونو تصديق کوونکی دی. الله تعالی فرمايي: ﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ [آل عمران: ۳] **ژباړه:** (الله تعالی) په حقه پر تا هغه کتاب (قرآن) نازل کړی چې پخواني آسماني کتابونه ريښتيني ګڼي او هم يې تورات او انجيل نازل کړی دی.

له دې امله پر ټول بشريت فرض دي چې پر قرآن اوخاتم النبيين حضرت محمدﷺ باندې ايمان راوړي. رسول اللهﷺ په دې اړه داسې فرمايلي دي: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ أَوْ نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَا يُؤْمِنُ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

أَصْحَابِ النَّارِ» [1] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی هرڅوک له دې امت څخه که هغه یهودي وي یا نصراني او زما له بعثت څخه خبر شي، بیا په داسې حال وفات شي چې ایمان رانه وړي پر هغه څه چې زه پرې رالیږلی شوی یم، مګر دا چې هغه به د دوزخیانو له جملې څخه وي.

څرنګه چې په پخوانیو کتابونو کې ډېر زیات تحریف او بدلون راغلی دی او نسخې یې یو تر بله ډېر توپیر لري نو موږ نشو کولای چې پر دغو نسخو د الهي کتاب په حیث اعتماد وکړو. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا...﴾ [البقرة: ۷۹] **ژباړه:** هغه خلک دې هلاک وي چې یوشی په خپل لاس ولیکي او بیا وايي دا د الله ﷻ رالیږلې لیکنه ده، ترڅو ډېرې لږې پیسې پرې ترلاسه کړي.

قرآن د تورات او انجیل د هغو کتابونو (کوم چې اوس مهال اهل کتاب ورته لاس رسي لري) د محتویاتو د حقیقت او بطلان تشخیصوونکی او څېړونکی دی. له دې امله قرآن عظیم الشان ته د نورو اسماني کتابونو ساتونکی(مهېمن) او ناظر ویل شوی دی. الله تعالی فرمايي:﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ..﴾ [المائده: ٤٨] **ژباړه:** ای محمده، مونږ تا ته دا کتاب (قرآن) په حقه درلیږلی دی چې له ده وړاندې کتابونه ریښتیني ګڼي او ساتونکی یې دی.

– د قرآن په وړاندې د مسلمان مسؤولیت

پر قرآن باندې د ایمان لرلو او د الله تعالی د وروستني کتاب په حیث د هغه د تعظیم او درناوي برسیره، مسلمان د قرآن په وړاندې نور وجایب او مکلفیتونه هم لري چې د قرآن د نصوصو په رڼا کې به له دغو مسؤلیتونو نه ځینې په لنډ ډول بیان کړو:

۱- پر قرآن باندې د پوهېدو او ګټې ترلاسه کولو په منظور په ډېر دقت سره د قرآن کریم د آیتونو استماع او اوریدل. الله تعالی فرمايي: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الأعراف:۲۰٤] **ژباړه:** او کله چې ستاسې په وړاندې قرآن لوستل کیږي نو هغه په غور سره واورئ او چپ اوسئ، ښایي چې پر تاسې رحم وشي.

---

۱ – رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د قرآن له آیتونو څخه پند او ګټه اخیستل او د هغو په احکامو او حکمتونو ځان پوهول. الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ﴾ [القمر: ۱۷] **ژباړه:** او په يقين سره موږ قرآن د پند اخيستلو لپاره اسان کړی، آيا شته کوم پند اخيستونکی؟.

۳- د قرآن په آيتونو کې تفکر او تدبر او د هغه په احکامو، اوامرو، نواهيو او ارزښتونو پوهيدل. الله تعالی فرمايي:﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [ص:۲۹] **ژباړه:** دا يو برکتناک کتاب دی چې موږ پرتا نازل کړی تر څو يې هغوی په آيتونو کې فکر وکړي او د عقل څښتنان ترې پند واخلي.

۴- د قرآن تلاوت، يعنې په سمه توګه د قرآن تلاوت او لوستل، په تلفظ او معنا کې له غلطۍ او خطا نه د مخنيوي په خاطر د تجويد د قواعدو او احکامو د مراعاتولو پر اساس د تورو ادا کول. د قرآن تلاوت په سمه توګه پرهر نارينه او ښځينه مسلمان لازم دي، الله تعالی فرمايي:﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ [المزمل: ٤] **ژباړه:** او قرآن په ترتيل او تجويد سره ولوله.

۵- د قرآن کريم تبليغ او نورو ته د هغه د احکامو، تعليماتو، ارزښتونو او پيغام رسول. دا خبره د پام وړ ده چې د قرآن تبليغول او په مختلفو سطحو کې د هغه د مفاهيمو، علومو او ارزښتونو خپرول د ټولو مسلمانانو (که هغه نارينه وي يا ښځينه، ټولنه وي او يا حکومت) دنده او مکلفيت دی. الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ [المائدة: ٦٧] **ژباړه:** ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لورې پر تا نازل شوي دي.

۶- د قرآن د احکامو او تعليماتو پلي کول، د الله تعالی د کتاب په وړاندې د مسلمان په فردي او ټولنيز ژوند کې ترټولو مهم مسؤوليت او مکلفيت د قرآن کريم د اوامرو د تطبيق اوپلي کولو لپاره مخلصانه هڅه او هاند دی، ځکه قرآن کريم د تطبيق او عملي کولو په خاطر نازل شوی دی. الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۵] **ژباړه:** موږ تا (محمدﷺ) ته قرآن په حقه نازل کړی دی تر څو د الله ﷻ د لارښوونو په رڼا کې د خلکو ترمنځ پريکړې وکړې او هېڅکله د خاينانو لپاره جګړه کوونکی مه کيږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی دې ټولو مسلمانانو ته د قرآن کریم د سم تلاوت، ژورې پوهې، په احکامو او تعلیماتو د عمل کولو او د قرآن تر سیوري لاندې د نیکمرغه ژوند کولوتوفیق ورکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

۱- قرآن په هر وخت او هر ځای کې د ټول بشریت هادي او لارښود دی.

۲- قرآن یو نړیوال کتاب دی او د کومو ځانګړو خلکو او یا ځانګړې ډلې لپاره نه دی رالیږل شوی.

۳- قرآن کریم له تغیر او تبدیل نه محفوظ او مصئون دی او هیڅوک نشي کولی په هغه کې تحریف او بدلون راولي.

۴ـ د قرآن کریم خدمت، د هغه حفظ کول، په هغه پوهیدل، د هغه تبلیغ او تطبیق د ټولو مسلمانانو دنده او رسالت دی.

۵ـ د قرآن کریم د نزول او د نبي کریمﷺ د بعثت مقصد د کفر له تیارو، شرک، جهل او له اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ایستل دي.

پوښتنې

۱- مقطعه توري یعنې څه؟ د تفسیر علماء د دې تورو د معنا په اړه څه نظر لري؟

۲- ولې په دغه مبارک آیت کې د تیارې لپاره د جمعې صیغه او د رڼا لپاره د مفرد صیغه کارول شوې ده؟

۳ـ په دې مبارک آیت کې د الله ﷻ له لارې نه مقصد څه شی دی؟

۴ـ د دې مبارک آیت کومه برخه د قرآن کریم په نړیوالتوب او همیشه والي باندې دلالت کوي؟

۵ـ د دی مبارکو آیتونو لنډ او اجمالي تفسیر بیان کړئ.

۶ـ په دې لوست کې په قرآن سره د قرآن د تفسیر دوه نمونې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن په وړاندې د مسلمانانو د مسئولیت په هکله یوه مقاله ولیکي. بیا دې په ټولګي کې د ښوونکي په مرسته او لارښوونه د دې موضوع په اړه خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

د شورا ارزښت

قال الله تعالی: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ [آل عمران: ۱۵۹]

د کلمو معنا

{لِنْتَ}:	نرم شوې.
{فَظًّا}:	بد خويه.
{غَلِيظَ الْقَلْبِ}:	د سخت زړه خاوند.
{لَانْفَضُّوا}:	هرو مرو به خواره شوي وو.
{شَاوِرْهُمْ}:	مشوره وکړه له هغوی سره.
{عَزَمْتَ}:	هوډ(قصد) دې وکړ.
{فَتَوَكَّلْ}:	نو توکل وکړه.
{يُحِبُّ}:	خوښوي.

ژباړه

نو د الله ﷻ د مهربانۍ له امله نرم شوې ته د هغوی(صحابه وو) لپاره او که وای ته بد خويه سخت زړی، هرو مرو به دوی ستا له شاوخوا نه خپاره شوي وو. نو هغوی ته عفوه وکړه او د هغوی لپاره بښنه وغواړه او په کار کې له هغوی سره مشوره وکړه او کله چې هوډ وکړ تا، نو توکل وکړه په الله ﷻ بې شکه الله ﷻ خوښوي توکل کوونکي.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

پورتنی مبارك آيت د (آل عمران) د سورت له آيتونو څخه دی. د (آل عمران) سورت په مدينه منوره کې نازل شوی دی. دغه سورت د نورو مدني سورتونو په څېر د اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې د چارو د تنظیم لپاره په ډېرو احکامو او تعلیماتو مشتمل دی. یو له دغو احکامو څخه چې په دې سورت کې بیان شوی دی، د (شورا) حکم دی.

دغه مبارک آیت دهغو آیتونو په لړ کې نازل شوی دی چې د احد په غزوې پورې (چې د هجرت په دریم کال پیښه شوه) تړاو لري. په دې آیت کې پیغمبرﷺ ته خطاب شوی دی؛ خو د اطاعت او پیروۍ د اصل پر بنسټ د پیغمبرﷺ امت په هغه سره د خطاب وړ ګرځېدلي دي او د دی مبارک آیت د احکامو د مقتضا په عملي کولو مکلف دي.

د (ب) توری د{فَبِمَا} په کلمه کې د سبب د بیان، یعنې د پیغمبرﷺ د اصحابو او یارانو په وړاندې د هغه د نرمی د سبب د بیان لپاره، چې د الله ﷻ له رحمت او مهربانی څخه عبارت دی، راغلی دی.

د [ما] توری دلته د الله تعالی د رحمت او مهربانۍ د تأکید افاده کوي.

غلظت د رقت او نرمی ضد دی او د زړه غلظت د سختۍ او نه متأثره کیدلو په معنی دی.

د آیت لومړنی برخه یعنې د ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ جملې د رسول اللهﷺ په یارانو د هغه ﷺ د نرمی سبب د الله تعالی رحمت او مهرباني بیان کړې ده او د سخت خویه او سخت زړي صفتونه یې له هغه څخه نفې کړې دي.

د (عزم) کلمه د هوډ او ارادې په معنا ده. الله ﷻ خپل ګران پیغمبرﷺ ته امر کوي وروسته له دې چې دې له خپلو یارانو سره د یو کار په تر سره کولو کې مشوره وکړه او بیا دې تصمیم ونیو، نو پرته له کوم شک او تردد څخه پر الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او کار دې ترسره کړه.

د آیت لنډ مفهوم

د آیت لومړنی برخه چې د احد د غزا د آیتونو د سیاق په لړ کې نازل شوې ده په دې کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ د هغه ﷺ له یارانو سره په نرمی او شفقت کولو ستایلی دی او له هغه نه د ناوړو صفاتو، بدو خویونو او سخت زړه والي نفې کوي؛ ځکه که چېرې په هغه کې ناوړو صفاتو شتون درلودای، نو دا به له پیغمبرﷺ نه د خلکو د کرکې او لریوالي لامل شوی وی، له شک پرته دا کار د رسالت د سترې موخې، چې خلکوته د رښتیني بلنې رسول او په ښې طریقې سره د دغې بلنې د قبلولو لپاره د خلکو هڅول دي، مطابقت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت په دویمه برخه کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د خپلو یارانو له تېروتنو څخه تېر شي. دغه تېروتنې د احد د غزا پر مهال رامنځته شوې چې په پایله کې یې مسلمانان ډېر زیات زیانمن شول او ګټلې جګړه یې ظاهراً له لاسه ورکړ. همدارنګه اللهﷻ خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي د خپلو یارانو تېروتنې او خطاګانې، چې د احد په غزا کې له هغوی نه شوي دي، وبښي.

په دې آیت کې پیغمبرﷺ ته د الله تعالی له لوري دریم امر مشوره کول دي. الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د کارونو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري. دا حکم یعنې په شورا امر کول د اسلامي ټولنې، حکومت او چارواکی د نظام بنسټ جوړوي.

د آیت په پای کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته خطاب کوي اوداسې فرمایي، وروسته له دې چې د کارونو په ترسره کولو کې دې مشوره وکړه، نو په اللهﷻ توکل او اعتماد وکړه او پرته له تردد څخه کار ترسره کړه، ځکه اللهﷻ هغه کسان خوښوي چې پر الله تعالی توکل کوي.

د حکیم او پوه لارښود ځینې صفات

په دغه مبارک آیت کې د پیغمبرﷺ اووه صفتونه بیان شوي دي، درې صفتونه یې د وصف او اخبار صبغه لري او څلور نور صفتونه یې د امر په صیغې راغلي. دغه صفتونه په لاندې ډول دي:

- له نورو سره په شفقت او نرمۍ کړنه اوتعامل.
- له خلکو سره له بد خويۍ او بد چلن څخه ځان ساتل.
- له پیغمبرﷺ نه د سخت زړه توب د او صافو نفې کول.
- عفوه او بښنه.
- د عفوې او بښنې غوښتل.
- په چارو کې مشوره کول.
- د چارو په ترسره کولو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

د قرآن کریم د پورتني آیت د احکامو پر بنسټ مسلمانان د الله تعالی د رسول په پیروۍ مکلف دي. الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ..﴾ [الأنفال:۲۰].

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: ای مؤمنانو، د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ متابعت او فرمانبرداري وکړئ. ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب:۲۱]. **ژباړه:** په یقین سره چې د الله رسول ستاسې د هغو خلکو لپاره ښه او غوره نمونه ده، چې د الله او آخرت د ورځې هیله لري او الله ډېر یادوي.

پیغمبرﷺ د مسلمانانو لپاره یوه ښه اوغوره نمونه ده او هغوی مکلف دي په خپلو اخلاقو، صفاتو او کړنو کې د پیغمبرﷺ پیروي وکړي. سره د دې چې په آیت کې د ذکر شویو صفاتو خپلول پرهر مسلمان لازم دي، خو پر دغو صفاتو باندې د هغو کسانو سمبالیدل ډیر مهم او اړین دي چې د قیادت او لارښوونې په مناصبو کې ځای لري.

د آیت له الفاظو نه څرګندیږي، که چېرې قائد او لارښود، نرم خویه او مهربانه وي او له بدو او ناوړو اخلاقو څخه، چې د خلکو د کرکې لامل ګرځي، ځان وژغوري، نو یقیناً د خلکو زړونه خپلوي، رعیت یې د اوامرو اطاعت کوي او چارې یې په سمه توګه پرمخ ځي. همدارنګه د ملګرو، دوستانو او د ولس له تېروتنو څخه تیریدل، هغوی ته عفوه کول، هغوی ته د برکت، ښښنې او مغفرت دعا کول او د چارو په ترسره کولو کې د هغوی د نظریاتو او مشورو اخیستل د چارو په سمون کې ډیره زیاته اغیزه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

د شورا ارزښت

شورا يو قرآني بنسټ (اصل) دی

شورا د اسلام په دين کې يو ثابت اصل دی. مسلمانان مکلف دي د الله تعالی د امر د تعميل او له پيغمبر ﷺ څخه د پيروۍ په خاطر دغه مهم اصل په خپل فردي او ټولنيز ژوند کې مراعات او پلی کړي.

د چارو په ترسره کولو کې مشوره کول، رايه ورکول او د نورو نظرياتو ته غوږ نيول او د هغو شريکولو ته شورا ويل کيږي. د شورا د اهميت په هکله دا بسنه کوي چې په قرآن عظيم الشان کې يو ځانګړی سورت د (الشوری) په نامه نومول شوی دی. په پورتني مبارک آيت کې الله تعالی خپل محبوب پيغمبرﷺ ته، سره له دې چې وحی هم پرې نازلېدله په شورا امر کړی دی، ترڅو د چارو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي.

ستر تابعي امام حسن بصري د دې آيت په تفسير کې داسې وايي: "د الله تعالی امر خپل پيغمبرﷺ ته په مشوره کولو د دې لپاره نه دی چې ګواکې د يارانو نظر ته يې اړتيا ليدل کيده، بلکې دا امر د دې لپاره دی تر څو مسلمانان د شورې په فضيلت او ارزښت پوه شي، د رسول عليه السلام پسې اقتدا وکړي او د چارو په ترسره کولو کې د هغه پيروي وکړي".

امام قرطبي د پورتني آيت په تفسير کې داسې وايي: "شورا د شريعت له قواعدو او ثابتو او ارزښتناکو احکامو څخه ده. که چيرې مسؤولين او د حکومت چارواکي له ديني علماوو او تجربه لرونکو کسانو سره مشوره ونه کړي، نو له دندې څخه ګوښه کول يې واجب دي".

شورا د اسلامي ټولنې يوه ځانګړتيا ده

په چارو کې مشوره کول نه يوازې د اسلام يو شرعي حکم دی بلکې د مسلمانانو او اسلامي ټولنې له صفاتو او ځانګړ تياوو څخه بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی د مسلمانانو د اساسي اوصافو په اړه داسې فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [الشوری: ۳۸]. **ژباړه:** او مؤمنان هغه کسان دي چې د خپل رب بلنه يې منلې ده او لمونځ يې اداء کړی (قايم کړی) دی او خپل منځي کارونه يې په مشورې سره دي او له هغه څه نه چې موږ دوی ته ور روزي کړې د الله په لار کې يې مصرفوي.

له دې مبارک آيت نه دا څرګنديږي چې شورا نه يوازې د اسلام د سياسي نظام يو اصل دی، بلکې د هغې ريښې د مسلمانانو په ژوندانه کې ډيرې زياتې ژورې دي. د قرآن کريم له نظره شورا د اسلامي ټولنې له ارزښتناکو مشخصاتو څخه ګڼل کيږي چې په پراخه توګه په مختلفو برخو کې د هغې پلي کول د اسلامي امت فردي او ټولنيز ژوند جوړوي.

رسول الله ﷺ به د چارو په ترسره کولو کې د تجربې او راپې له خاوندانو سره مشوره کوله او شورا ته په ډير لوی ارزښت قايل وو. د شورا د فضيلت او ارزښت په هکله له رسول الله ﷺ نه ډير زيات احاديث روايت شوي دي. د مثال په ډول په يو حديث کې له رسول الله ﷺ نه روايت شوی دی، چې فرمايي : «ما خاب من استخار ولاندم من استشار»[1]

ژباړه: څوک چې د کارونو په ترسره کولو کې مشوره وکړي هغه به هيڅکله پښيمانه نشي او څوک چې استخاره وکړي هغه به هيڅکله زيانمن او نا اميده نشي. په بل حديث کې رسول الله فرمايلي دي: «ما شقی قط عبد بمشورة وما سعد باستغناء برأی»[2] **ژباړه:** چا چې په کارونو کې مشوره وکړه هغه به هيڅکله بدمرغه نشي او چا چې د نظر او راپې له اخيستلو نه استغنا وکړه هغه به هيڅکله هم نيکمرغه نشي.

امام بخاري رحمه الله په دې هکله، چې شورا په اسلامي ټو لنه کې يو رايج او دوديز عمل دی، داسې فرمايي:" د پيغمبرﷺ له مړينې وروسته به اسلامي امت په ټولو مباحو او مشروعو امورو کې د امينو عالمانو او پوهانو سره مشوره کوله ترڅو له ټولو نه په آسان شي عمل وشي."

[1] – الطبرانی فی المعجم الصغير و الأسط.

[2] – مسند شهاب باب ماشقی عبد قط بمشورة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د مضمون د ښوونکي په مرسته د ټولګي او ښوونځي د ځینو مسائلو په اړه مشوره وکړي.

شورا د اسلامي نظام یو ارزښتناک اصل دی

پرته له شکه شورا په اسلام کې د حکومتي نظام یو ارزښتناک اصل او پیاوړی ستن (رکن) بلل کیږي. پیغمبرﷺ د اسلامي نظام او دولت د لومړني رئیس په توګه په مختلفو حالاتو لکه د بدر، احد، احزاب، حدیبیې او نورو غزواتو کې له خپلو اصحابو، یارانو او پاکو بیبیانو یعنې امهات المؤمنین سره د هغو چارو په هکله، چې په هغو کې د مسلمانانو ښېګڼې نغښتې وې، مشوره کړې ده.

د دې امت سلف صالح یعنې د امت مخکښني مشران لکه خلفای راشدین، صحابه او تابعینو د رسول اللهﷺ په طریقو عمل کړی او د مسلمانانو ارزښتناک او مهم کارونه یې په مشوره ترسره کړي دي.

پرته له شکه د شورا د کمزورۍ او نشتوالي په صورت کې پر ټولنې، حکومتي نظام او د خلکو پر برخلیک ظلم اواستبداد برلاسی کیږي چې په دې سره د چارواکو لپاره د طغیان او زورواکۍ زمینه برابریږي او ټولنه د بد مرغۍ، تېرې او بې عدالتۍ کندې ته پریوزي.

د یومفسر په وینا " په کومه ټولنه کې چې د شورا دروازه وتړلې شي په هغې کې د ظلم او تیري دروازه پرانستل کیږي".

یو بل مفسر د دې آیت په تفسیر کې داسې وایي: " د شورۍ له اصل سره دوه ډوله چارواکي مخالفت کوي: یو هغه چارواکي چې متکبر او مغرور وي، ځان پر نورو لوړ ګڼي او ګومان کوي چې د هیڅا مشورې ته اړتیا نه لري، د ده هرنظر او خبره سمه ده او د نورو نظر ناسم دی. بل هغه چارواکي چې ظالم، مستبد او د حق مخالفت کوي او څه یې چې زړه وغواړي هغه تر سره کوي، ځکه هغه پوهیږي که چیرې له چا سره مشوره وکړي نو خلک به د ده په ظلم، تیري او ناوړو چارو خبر شي. "

سوکاله او نیکمرغه ژوند ته د رسیدلو لپاره که هغه د کورنۍ، ټولنې او یا حکومت په کچه وي د شورا د مهم او حیاتي اصل پلي کول او پر هغې پابندي کول ډیر اړین بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. د عدالت پلي کېدل، د خلکو د برخلیک په مسائلو کې د هغوی مشارکت او ونډه اخیستل، په کورنۍ او ټولنه کې د مرستې او وروګلوۍ د فضا رامنځته کېدل او د ظلم، تیرې او اختناق له منګولو نه خلاصیدل او داسې نورې ستونزې پرته له شورا څخه نشي هواریدلی.

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ د پیغمبرﷺ اخلاقي کمال.
- ❖ دصحابه وو رضی الله تعالی عنهم فضیلت.
- ❖ د مسلمانانو په فردي، ټولنیز او سیاسي ژوند کې د یومهم اصل په توګه د شورا تثبیت.
- ❖ وروسته له مشورې او تصمیم څخه له تردد نه ځان ساتل.
- ❖ په ټولو چارو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

پوښتنې

۱- ولې د قرآن کریم په مدني سورتونو کې شرعي احکام زیات دي؟
۲- که چیرې د شورا اصل په ټولنه کې شتون ونه لري، د ټولنې خلک به په کوم ډول ستونزو اخته شي؟
۳- آیا د شورا اصل یوازې په سیاسي نظام پورې تړاو لري او که د ژوندانه په نورو برخو کې هم پلي کیدای شي؟
٤- کوم ډول چارواکي د شورا له اصل سره مخالفت کوي او ولې؟
٥- د نیک اوصالح لارښود او چارواکي لپاره د ځینو اړینو صفاتو نومونه واخلئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له آیت او حدیث نه په استفادې سره د شورا د ارزښت او په ټولنه کې د هغې د تطبیق کیدو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د انبیاوو مقام

قال الله تعالی: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [الحديد: ۲۵]

د کلماتو معنا

{رُسُلَنَا}: زمونږ رسولان.
{بِالْبَيِّنَاتِ}: په ښکاره او څرګندو نښانو (دلایلو او معجزاتو).
{الْمِيزَانَ}: تله.
{بِالْقِسْطِ}: په انصاف او عدل.
{الْحَدِيدَ}: اوسپنه.
{بَأْسٌ}: جنګ، ډېر زور او طاقت.
{عَزِيزٌ}: برلاسی، غالب.

ژباړه

موږ په رښتیا خپل رسولان له روښانه او څرګندو نښو (دلایلو) سره ولیږل، له هغو سره مو کتاب او تله نازل کړل، ترڅو خلک په انصاف ولاړ وي، او راښکته کړې (پیدا کړې) ده موږ اوسپنه چې په هغې کې ډېر زور دی او جنګ پرې کېدای شي او خلکو ته پکې ډېرې ګټې پرتې دي، ترڅو معلومه کړي، الله، چې څوک د هغه له لیدلو پرته د هغه او د هغه د رسولانو مرسته او ملاتړ کوي. بې شکه الله ډېر ځواکمن او برلاسی دی.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

پورتنی مبارک آیت د سورة (الحديد) له مبارکو آیتونو څخه دی چې په مدینه منوره کې نازل شوی دی. د (بینات) کلمه د (بينة) جمع ده. دلته د هغو دلایلو او نښانو په معنا ده چې د پیغمبرانو (کوم چې د الله تعالی له خوا موږ ته رالیږل شوي) په رښتینولی دلالت کوي، چې د هغو له جملې څخه د پیغمبرانو حسي معجزې هم دي.

په مبارک آیت کې له کتاب څخه موخه ټول اسماني کتابونه دي چې پر پیغمبرانوعلیهم السلام باندې نازل شوي لکه تورات، انجیل، زبور او قرآن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(میزان) عبارت له تلې څخه دی چې د یو شي د تللو لپاره کارول کیږي، دلته ترې موخه د خلکو ترمنځ په احکامو او معاملاتو کې عدالت کول دي. تله له عدل او انصاف څخه استعاره ده چې د معقول تشبیه په محسوس سره شوې ده یعنې د عدل او انصاف تعبیر په تلې شوی دی. د تلې رالیږل د خلکو په منځ کې د عدالت او انصاف د تبلیغ او خپرولو په معنا دی.

د {قسط} لفظ د عدل معنا ورکوي او ټولو چارو ته شاملیږي. د اوسپنې له رالیږلو څخه مراد د هغې پیدا کول او د خلکو د ګټې لپاره د هغې چمتو کول دي.

له ﴿بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ څخه د اوسپنې قوت او ځواک مراد دی چې ګټه او تاوان دواړه په هغې کې نغښتي دي. د اوسپنې له منفعت څخه مراد له هغې نه د ژوند په مختلفو اړخونو لکه د سامان آلاتو د جوړولو او داسې نورو برخو کې ګټه اخیستل دي.

له ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ څخه مطلب د اثارو د څرګندیدلو له لارې د الله تعالی د علم ظاهرېدل دي چې د پېغمبرانو او اسمانی کتابونو د رالیږلو او په خلکو کې د عدالت د حاکمولو او له اوسپنې نه د ګټې په اخیستلو سره تحقق مومي.

دغه مبارک آیت د الله تعالی د دوو صفتونو "قوی" او"عزیز" په یادولو سره پای ته رسیږي، یعنې الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم ماتې نه خوري او نه هم مغلوبیږي.

د آیت لنډ مفهوم

په دی مبارک آیت کې الله تعالی د دې لارښوونه کوي، موږ رسولان د څرګندو او روښانو دلایلو، معجزاتو سره ولیږل او پر هغوی مو هغه کتابونه نازل کړل چې د شریعت پر احکامو مشتمل دي او تله مو د عدالت لپاره نښه و ګرځوله، تر څو خلک په خپلو چارو او معاملاتو کې د انصاف خیال وساتي.

همداراز د دی یادونه کوي موږ اوسپنه پیدا کړې ده چې په هغې کې ډېر زور او طاقت دی او د خلکو لپاره په هغې کې ډېرې ګټې دي، ترڅو الله تعالی خپل علم هغوخلکو ته ظاهر کړي چې په غیب سره د الله او د هغه د رسول مرسته او ملا تړ کوي. پرته له شکه الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم نه مغلوبیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېغمبرانو رالېږلو ته د بشر اړتیا

د دې لوست مبارک آیت د قرآن عظیم الشان د هغو آیتونو له جملې څخه دی چې د انبیاوو علیهم السلام د بعثت او د بعثت د ځینو موخو په اړوند راغلې دي. بندګانو ته د پېغمبرانو رالېږل پر هغوی باندې د الله تعالی ستر نعمت دی ځکه چې پېغمبرانو علیهم الصلاة السلام د هدایت د بلو ډیو په څېر د تاریخ په مختلفو پړاوونو کې خلکو ته د کفر او جهل له تیارو څخه د علم او ایمان د رڼا په لور د وتلو لارښوونه کړې ده.

لکه څرنګه چې انسان د خپل پاینښت او روغتیا لپاره هوا او خوړو ته اړتیا لري همدارنګه د الله تعالی هدایت، چې د پېغمبرانو له لارې انسانانو ته رسیږي، په دنیا کې د هغوی د نېکمرغۍ اساس او په آخرت کې له اور نه د خلاصون لپاره اړین بلل کېږي. ځکه د سمې او نا سمې لارې توپیر کول، حق له باطل نه بېلول، د ایمان او الحاد ترمنځ توپیر کول او اسلام له کفر نه جلاکول یوازې اویوازې د الهي وحې د لارښوونو له لارې چې د پېغمبرانو په واسطه انسانانو ته وړاندې کېږي، ممکن دی.

الله تعالی د پېغمبرانو د رالېږلو سبب داسې بیان کړی دی:﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ..﴾ [البقرة: ۲۱۳]. **ژباړه:** ټول خلک یو امت و، نو پاک الله زیري ورکوونکي او ډاروونکي پېغمبران واستول او نازل یې کړ له هغوی سره کتاب په حقه ترڅو پرېکړه وکړي د خلکو په مینځ کې په هغه څه کې چې اختلاف یې پکې کړی و.

د دې مبارک آیت پر اساس د ځمکې لومړني کسان د حق او رښتیني دین پیروان وو، خو د وخت په تېریدلو سره د دوی ترمنځ شخړې او خپلمنځي اختلافات زیات شول او د سمې لارې په پرېښودلو یې په ځمکه کې د تېرې او فساد لاره اختیاره کړه. الله تعالی د دوی د اصلاح او هدایت لپاره پېغمبران راولېږل چې په دې سره د پېغمبرۍ لړۍ پیل شوه.

له عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې فرمايي: «كان بين آدم و نوح عشرة قرون، كانوا على الحق حتى اختلفوا فبعث الله إليهم نوحا و النبيين من بعده»[۱]

ژباړه: د آدم او نوح علیهما السلام ترمنځ د زماني واټن (فاصله) لس پېړۍ وه. د دې مودې په لړ کې خلکو په سمې او رښتیني لارې ژوند تیراوه. وروسته د خلکو تر منځ اختلافات او شخړې پیدا شوې، نو له دې امله الله ﷻ نوح او نور پېغمبران علیهم الصلاة و السلام د دوی د هدایت او لار ښوونې لپاره راولېږل.

---

۱ – المستدرک علی الصحیحین تفسیر سورة حم عسق

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

د انبیاوو مقام

نبوت الهي ورکړه ده

د قرآن کریم د آیتونو او مبارکو احادیثو له نصوصو نه دا څرګندیږي چې نبوت د الله تعالی ورکړه ده او د هیچا په هڅه او هاند سره دا مقام چاته نه حاصلیږي. دې ستر مقام ته د رسیدلو لپاره دنیوي اسباب او عوامل لکه د انسان غوښتنه، وراثت، ځانګړې هڅه او هاند، بشري ذکاوت او نبوغ، مال او عزت، کورنی مقام، ټولنیز مقام او داسې نور لاملونه کوم تاثیر نه لري. الله تعالی په دې اړه فرمایي: ﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ۷۵]. **ژباړه:** الله له ملایکو او انسانانو نه استازي غوره کوي، بې شکه الله ښه اورېدونکی او د هر څه لیدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په بل آیت کې د ځینو پیغمبرانو علیهم الصلاة و السلام ستاینه کوي او داسې فرمایي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷] **ژباړه:** او بې شکه هغوی زموږ په وړاندې له غوره کړو شوو ښو خلکو څخه وو.

پیغمبران د الله تعالی غوره بنده ګان دي

انبیاء علیهم السلام د ځمکې پر سر د الله تعالی غوره بنده ګان دي. د پیغمبرانو علیهم السلام ژوند د انساني ژوندانه په ټولو اړخونو کې د لوړو پوړیو د کمال یو څرګند عیني مثال دی. د دغو کمالاتو موجودیت د انبیاوو علیهم السلام د رسالت له درندې او ارزښتناکې دندې سره مطا بقت لري، ځکه چې پیغمبران علیهم السلام د خلکو او ټولنې د لارښوونې دنده پر غاړه لري او د بشري ټولنې د غوره کسانو په توګه باید دوی د هغو بشپړو صفاتو خاوندان وي چې هغه په نورو انسانانو کې موندل کیدای نشي.

الله تعالی د ځینو پیغمبرانو په ستاینې او وصف کې داسې فرمایي:

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبیاء: ۷۳]. **ژباړه:** او ګرځولي وو موږ هغوی (په مخکښې آیت کې یاد شوي پیغمبران) امامان چې زموږ په امر به یې (خلکو ته) لار ښوونه کوله او وحې کړې وه موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لور د هغوی د نیکو کارونو ترسره کول او اداء کول د لمانځه او ورکړه د زکات او هغوی زموږ عبادت کوونکي وو.

د پېغمبرانو علیهم السلام مهم صفات، چې په څرګند ډول په قرآن کریم کې راغلي دي، په لاندې ډول دي:

- صدق او رښتینولي.
- تبلیغ او بلنه.
- امانت.
- ذکاوت.
- له هغو نیمګړتیاوو نه لرل چې د خلکو د کرکې لامل ګرځي.
- د پېغمبرانو علیهم السلام پاکې او عصمت له ګناه نه او د وحې په رسولو کې له تېروتنې څخه.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته، پېغمبرانو ته د بشر اړتیا او د پېغمبرانو د اوصافو په اړه علمي خبرې اترې وکړي.

د پېغمبرانو دندې

د قرآن عظیم الشان د نصوصو په رڼاکې د انبیاوو علیهم السلام سترې او مهمې دندې په لاندې ډول دي:

١. د الله تعالی د پېژندنې، توحید او عبادت په لور د خلکو دعوت، الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمایي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبیاء: ٢٥]. **ژباړه:**اونه دی لیږلی موږ (ای پېغمبره) له تا نه وړاندې هېڅ استازی مګر وحې کړې موږ د هغه په لور چې پرته له ما نه بل معبود نشته نو یوازې زما عبادت وکړئ.

٢. خلکو ته د الله تعالی د اوامرو او نواهیو رسول او تبلیغ کول، الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ..﴾ [المائده: ٦٧]. **ژباړه:** ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د سمې او نېغې لارې په لور خلکو ته لارښوونه کول، الله تعالی په دې اړه داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ [الأحزاب: ٤٦]. **ژباړه:** ای پيغمبره، موږ ته شاهد، زيری ورکوونکی، ډاروونکی او د الله په حکم د هغه لوري ته بلونکی ليږلی يې او روښانه څراغ مو ګرځولی يې.

٤. د بشر لپاره غوره نمونه: الله تعالی فرمايي: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ..﴾ [الأحزاب: ٢١]. **ژباړه:** په يقين سره ده ستاسې لپاره په (کړنو) د رسول الله کې ښه او غوره نمونه (اقتدا) ده.

٥. خلکو ته د هغوی د خلقت او پيدايښت او وروستني برخليك يادونه او دا چې وروسته له مرګ نه انسان ته څه پېښيږي، الله تعالی فرمايي: ﴿يَا مَعْشَرَالْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَيَوْمِكُمْ هَذَا...﴾ [الأنعام:١٣٠]. **ژباړه:** ای ډلې د پيريانو او انسانانو، ايا نه وو راغلي تاسې ته رسولان له تاسې نه چې بيانول به يې پر تاسې آيتونه زما او تاسې يې ډارولئ د دې ورځې له ملاقات څخه.

٦. د آخرت د ژوندانه په لور د بشر پام اړول او د فاني دنيا د ژوندانه په خوندونو کې له ډوبيدو نه د هغوی ژغورل، چې د سترګو په رپ سره تيريږي او له منځه ځي. الله تعالی د دنيايي ژوند او د هغه د زوال په هکله داسې فرمايي: ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [الأنعام: ٣٢]. **ژباړه:** او نه دی ژوند د دنيا، مګر لوبه او عبث او بې شکه. د آخرت کور غوره دی لپاره د هغو کسانو چې پرهېزګاري کوي، ايا تاسې عقل په کار نه اچوئ ؟

٧. پر خلکو د اتمام حجت او دليل قائمولو لپاره، الله تعالی فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ١٦٥]. **ژباړه:** رسولان زيري ورکونکي او ډارونکي (ليږل شوي)دي ترڅو د هغو له ليږلو وروسته د خلکو سره د الله په مقابل کې کوم حجت او دليل پاتې نشي او الله په هر حال غالب او حکيم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېغمبرانو علیهم السلام شمیر او د ځینو نومونه

د یو حدیث پر اساس د پېغمبرانو علیهم الصلاة و السلام شمیر زیات او کم یو لک او څلرویشت زرو ته رسیږي. د الله تعالی دغه غوره بنده ګان په مختلفو زمانو کې د خلکو د هدایت او لارښوونې لپاره رالېږل شوي وو.

د قرآن عظیم الشان د نصوصو له مخې هېڅ داسې امت او ډله نشته چې هغوی ته پېغمبر نه وي لېږل شوی. الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمايي: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ [فاطر: ٢٤]. **ژباړه:** او هېڅ داسې کوم امت نه شته چې په هغوی کې ډاروونکی(پېغمبر) نه وي راغلی. په قرآن عظیم الشان کې د (۲۵) پېغمبرانو نومونه یاد شوي چې عبارت، دي له: آدم، نوح، ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، داود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی، هارون، زکریا، یحیی، ادریس، یونس، هود، شعیب، صالح، لوط، الیاس، الیسع، ذوالکفل، عیسی او محمد صلوات الله علیهم اجمعین.

په قرآن عظیم الشان کې الله تعالی مسلمانانو ته امر کوي چې پر ټولو پېغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړي چې نومونه یې په قرآن کریم کې ذکر شوي او که نه. پېغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړل د عقیدې او ایمان له ارکانو څخه یو رکن دی او هیڅوک هم پر ټولو انبیاوو علیهم السلام باندې له ایمان راوړلو پرته مسلمان بلل کېدای نشي. الله تعالی فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ...﴾ [البقره: ٢٨٥]. رسول او مؤمنانو پر هغه څه ایمان راوړی دی چې رسول ته د هغه د رب له لوري رالېږل شوي دي. دوی ټولو په الله او د هغه په ملایکو، کتابونو او رسولانو ایمان راوړی دی.(او وایي) موږ د الله په پېغمبرانو کې یو تر بله هیڅ توپیر نه کوو. یعنې داسې نه کوو چې پرځینو پېغمبرانو ایمان راوړو او د ځینو نورو له نبوت نه منکرشو.

محمد ﷺ خاتم النبیین

محمد بن عبدالله ﷺ خاتم النبیین دی او د ده ﷺ په بعثت سره د نبوت لړۍ ختمه او بشپړه شوه او وروسته له هغه څخه د الله تعالی له لوري نه کوم پېغمبر او نه کوم کتاب رالېږل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. د پېغمبرﷺ له رحلت وروسته د وحي نازلېدل هم بند شو.که چېرې څوک د نبوت دعوه وکړي نو هغه کس دروغجن دی.

قرآن عظیم الشان د ختم نبوت په اړه او دا چې حضرت محمد ﷺ خاتم النبیین دی داسې فرمایلي دي:﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ [الأحزاب: ٤٠]. **ژباړه:** محمد ستاسې د سړیو د هېڅ یوه پلار نه دی، بلکې د الله رسول او اخرنی پیغمبر دی او الله پر هر څه ښه پوه او عالم دی.

د قرآن کریم د آیتونو او نبوي احادیثو پر اساس ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې د وروستني پېغمبر په حیث ایمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي. څوک چې د محمد ﷺ په نبوت او رسالت ایمان نه را وړي هغه کس کافر دی او په آخرت کې به د دوزخ په اور کې سوځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله ﷻ د زمانې په هر پړاو کې د بندګانو د هدایت او لارښوونې لپاره انبیاء علیهم السلام را لېږلي دي.

❖ د انبیاوو علیهم السلام بعثت د الله تعالی له لوري پر انسانانو د هغه د رحمت او مهربانۍ نښه ده.

❖ لکه څرنګه چې انسان د خپل پایښت او روغتیا لپاره هوا او خوړو ته اړتیا لري په همدې توګه د پېغمبرانو وجود هم د بشر د لارښوونې لپاره اړین بلل کیږي.

❖ انبیاء علیهم السلام ټول د بشر له جنس څخه وو. دوی ټول نیک او غوره انسانان وو. نور انسانان که هر څومره غوره او نیک اعمال ترسره کړي بیا هم د انبیاوو مرتبې او مقام ته نشي رسېدای.

❖ پېغمبران علیهم السلام له ګناه نه معصوم او پاک دي او د دین او رسالت په تبلیغ کې هیڅکله نه سهوه کیږي او نه هم تېروځي.

❖ پر پېغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړل د عقیدې او ایمان له ارکانو څخه یو رکن دی. که څوک د یو پېغمبر له نبوت نه منکر شي. هغه کافر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ حضرت محمد ﷺ آخرې پېغمبر دی. وروسته له هغه څخه بل کوم پېغمبر نه راځي. ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پرحضرت محمدﷺ باندې د وروستني پېغمبر په حيث ايمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي.

❖ له پېغمبرﷺ سره مينه اومحبت لرل، د هغه اطاعت کول، د هغه عزت او درناوی، د هغه ﷺ په سيرت او سنتو پوهېدل، د هغهﷺ له عظيم الشأن لوړمقام، مرتبې او شخصيت نه دفاع کول او ټولو نړيوالو ته د اسلام د سپېڅلي دين تبليغ د هر مسلمان سړي او مسلمانې ښځې اسلامي او شرعي وجيبه ده.

❖ د مسلمانانو مکلفيت د پېغمبرﷺ په وړاندې چې له هغه سره د مينې او دوستی د اظهار علامت دی او د مسلمانانو لپاره د اجر او ثواب حاصلولو لامل ګرځي. هغه پر پيغمبرﷺ باندې د زيات درود ويل دی. کله چې د پيغمبرﷺ مبارك نوم ياد شي مستحب دی چې پر هغه ﷺ باندې درود وويل شي.

پوښتنې

١.ولې د پيغمبرانو عليهم السلام رالېږل د بشريت لپاره اړين بلل کېږي؟ څرګند يې کړئ.

٢.د پيغمبرانو عليهم السلام مهمې دندې کومې دي؟ ځينې يې بيان کړئ.

٣.دا څه حکمت دی چې پېغمبران عليهم السلام د بشر له جنس څخه دي؟

٤.که څوك پر ځينو پېغمبرانو عليهم السلام ايمان راوړي او د ځينو نورو له نبوت نه منکر شي، د هغه حکم څه شی دی ؟

٥.د پېغمبرﷺ په وړاندې د مسلمان دنده او مسئووليت څه شی دی؟ څرګند يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آيتونو او حاديثو په رڼا کې د پېغمبرانو د اوصافو او دندو په اړه يوه مقاله وليکي چې له (٢٠) کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

اسلام غوره دين دی

قال الله تعالى: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ۝ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوا وَّإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران:۱۹-۲۰].

د کلمو معنا

{الدِّينَ}: شريعت او ملت.

{الْإِسْلَامُ}: تسليمېدل، غاړه ايښودل، د اسلام دين.

{بَغْيًا}: د کينې او رخې له مخې.

{حَاجُّوكَ}: شخړه کوي له تا سره، دلايل وړاندې کوي.

{أَسْلَمْتُ}: ما سپارلی دی، تسليم او منقاد يم.

{اهْتَدَوْا}: لیار يې وموندله، هدايت يې وموند.

{تَوَلَّوْا}: وګرځېدل هغوی، سر غړونه يې وکړه.

{الْبَلَاغُ}: رسونه، تبليغ.

ژباړه

بې شکه د الله په وړاندې (ترټولو غوره) دين اسلام دی او اختلاف نه دی کړی(د اسلام د قبلولو په اړه) هغو کسانو چې کتاب ورکړ شوی دی(اهل کتابو) مګر وروسته له هغه چې علم او پوهه ورته راغله (يعني په حقيقت پوه شول) خو د خپل منځي کينې او حسد له کبله يې اختلاف ته ملا وتړله. څوک چې د الله تعالی له آيتونو نه منکر شي (نو پوه دې شي چې) الله پاک ډېر ژر حساب کوونکی دی. که (د کبر له مخې) دوی له تا سره(ای محمده) جګړه کوي نو ووايه سپارلی دی ما خپل مخ خاص لپاره د الله تعالی(د الله حکم ته تسليم اومنقاد يم) او زما ملګري (متابعت کوونکي)هم هغه ته تسليم دي او ووايه هغو کسانو ته چې ورکړل شوی دی کتاب او نالوستو ته آيا اسلام مو راوړی دی؟ که اسلام يې راوړ نوپه تحقيق سره سمه او نېغه لاره يې وموندله او که وګرځېدل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرغړونه يې وکړه، نو بې شکه پرتا(يوازې د حق) رسونه ده. او الله پاک خپل بند ګان ښه ويني.

تفسير

د مبارکو آيتونو شرح او څېړنه

د(**دين**) کلمه په لغت کې د جزا او بدل په معنا ده او دلته له (دين) نه مطلب عقايد او هغه احکام دي چې د الله تعالى له لوري پرحضرت محمد ﷺ نازل شوي دي نو دين په دې مبارک آيت کې د ملت او شريعت په معنا دی.

(**اسلام**) د تسليمېدلو او انقياد په معنا دی او دلته له (**اسلام**) نه مراد هماغه حنيف دين دی چې محمد ﷺ د ټول بشريت لپاره راوړی دی.

د (**عند الله**) جمله د عربي ژبې د قانون او دستور له مخې حذف شوې کلمې لکه (ثابت) يا (مقبول) پورې تړاو لري، يعنی د الله په وړاندې ثابت او مقبول دين. د(**عند الله**) په جمله کې د اسلام د دين نسبت اللهﷻ ته، د دغه دين په شرف او غوره والي دلالت کوي اومعنا يې داسې ده چې اسلام د الله ﷻ هغه دين دی چې د خپلو بندګانولپاره يې غوره کړی دی. د دې وينا پر بنسټ د ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ **ژباړه:** يوازينی غوره او معتبر دين د الله تعالى پر وړاندې د اسلام دين دی، يعنی هغه شريعت چې محمد ﷺ له ځان سره راوړی دی.

د﴿الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ **په** جمله کې مراد له (**کتاب**) څخه هغه آسماني کتابونه دي چې مخکې له قرآن کريم څخه نازل شوي وو لکه د تورات او انجيل کتابونه. د دغو کتابونو پيروانو ته اهل کتاب (يهود او نصارى) ويل کيږي. د ﴿إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ په جمله **کې** له (**علم**) نه مراد د وروستني پيغمبر په حيث د حضرت محمد ﷺ د پيغمبرۍ پرحقانيت د اهل کتابو د علم او پوهې حاصلېدل دي. د(**بغيا**) کلمه دلته د کينې اوحسد په معنا ده. د ﴿وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ **د** جملې مفهوم دا دی چې: د اهل کتابو مخالفت د اسلام له دين يعني له هغه څه سره چې حضرت محمد ﷺ راوړی دی، د پيغمبر د رښتينولی او د اسلامي دين له حقانيت نه د جهل او بې علمۍ له مخې نه دی، بلکې دغه مخالفت د علم له حاصلېدلو نه وروسته د حسد له امله دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (**کفر**) کلمه په لغت کې د انکار په معنا ده او دلته ترې مراد د حضرت محمد ﷺ له نبوت نه انکار کول او د اسلام نه منل دي.

د ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ په جمله کې د هغو کسانو لپاره چې د اسلام او خاتم النبيين له پېغمبرۍ نه انکار کوي يو ډول وعيد او تهديد وجود لري، يعنې هغه کسان چې کفر او سرغړونه کوي، الله تعالی له هغوی سره محاسبه کوي او د الله تعالی محاسبه ډېر ژر ده چې دلته د حسا ب سرعت د عذاب په سختۍ دلالت کوي.

له﴿حَاجُّوكَ﴾ څخه مراد د پېغمبر ﷺ سره د اهل کتابو عناد، سرغړوني، جګړې او د اسلام د سپېڅلي دين پر ضد د هغوی غليمانه ناسم تعبيرونه دي.

د ﴿أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ﴾ **د** جملې معنا د الله تعالی احکامو او اوامرو ته غاړه ايښودل اوتسليمېدل دي او دلته (**وجه**) د ذات اوځان په معنا ده، يعني ما خپل ځان د الله حکم ته تسليم او منقاد کړ. د ﴿فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ﴾ جملې مفهوم دا دی چې که چېرې کفار او اهل کتاب او د دوی په څېر نور خلک له تا سره د عناد، تکبر او غرض په مقصد شخړې او جګړې ته ملا وتړي نو د هغوی د دروغو او تکبر پروا مه ساته او هغوی ته ووايه چې زه او زما پيروان د الله تعالی اوامرو او احکامو ته تسليم يو.

له ﴿الْأُمِّيِّينَ﴾ نه مراد هغه کسان دي چې د هېڅ کوم کتاب پيروان نه دي يعني د عربو مشرکان. د﴿فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا﴾ جمله هغه ګټه او فايده بيانوي چې اهل کتاب او مشرکين يې د اسلام د سپېڅلي دين د قبلولو په صورت کې ترلاسه کوي، ځکه چې هغوی د الله تعالی د اوامرو په عملي کولو او د اسلام د سپېڅلي دين په قبلولو سره سمه او نيغه لاره مومي او د کفر او شرک له تيارو نه بهر راووځي.

د﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ﴾ په جمله کې د پېغمبرعليه الصلاة و السلام د زړه لپاره تسليت دی او معنا يې داسې ده: که چېرې کفار د اسلام د سپېڅلي دين له منلو نه منکر شي او سر غړونه وکړي، نو ای محمده، په دې سره تاته هېڅ ضرر او تاوان نشته، ځکه تا خپله دنده، چې خلکو ته د سپېڅلي دين تبليغ و، په سمه توګه تر سره کړې دی.

دغه مبارک آيتونه د﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ په جملې سره پای ته رسيږي چې دغه جمله پر وعده او وعيد دواړه مشتمله ده، يعني نيک عملو مؤمنانو ته د اجر او ثواب ورکولو وعده او کافرانو ته د سخت عذاب تهديد، ځکه چې الله تعالی د بندګانو پر کړنو او زړونو خبر دی او هر چا ته د هغه د کړنې او عمل سره سم جزا ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دآيتونو لنډ مفهوم

يوازينى دين چې الله تعالى يې خوښوي او پر ټولو پيغمبرانو يې نازل كړى دى او پرته له هغه بل دين نه قبلوي هغه د اسلام سپېڅلى دين دى. د اسلام دين د الله تعالى اوامرو او احكاموته د غاړه ايښودلو يعنې د الله تعالى بندګى، فرمان بردارى او د هر عصر د پيغمبرانو د بعثت پر مهال د هغوى اطاعت كولو ته ويل كيږي. د پيغمبرانو د لړۍ وروستنى پيغمبر حضرت محمد ﷺ دى چې ټول انسانان بايد د ده د سپېڅلي دين اسلام چې د ټولو انبياوو د اديانو بشپړ شكل دى پيروي وكړي. الله تعالى د پيغمبر ﷺ له بعثت وروسته پرته له اسلام نه بل هيڅ دين نه قبلوي. د اسلام د منلو په هكله د اهل كتابو يعنې يهودو او نصاراؤ اختلاف او په مختلفو ډلو د هغوى ويشل كېدل، دا د هغوى د حسد، په دنيا پورې د هغوى د زړه تړلو او مقام حاصلولو له امله دى چې وروسته د دلايلو له وړاندې كولو او د پيغمبرانو او كتابونو له راليږلو، يعنې د اسلام د دين پر حقانيت او د وروستني پېغمبرﷺ پر رښتينولى له علم او پوهې حاصلېدلو وروسته، پېښ شوى دى. هغه كسان چې د الله تعالى له آيتونو انكار كوي د حق له منلو او د الله تعالى له احكامو او اوامرو نه چې د اسلام سپېڅلي دين منل دي، سرغړونه وكړي، الله تعالى ورسره محاسبه كوي او د الله تعالى محاسبه ډېر ژر او سخته ده چې هر چا ته د هغه د كړنې او عمل سره سم جزا وركول كيږي.

اى پېغمبره، كه چېرې اهل كتاب او مشركان د دلايلو له راوړلو نه وروسته د حق دين يعنې د اسلام له منلو نه منكرشي او د تكبر په غرض له تا سره شخړه وكړي، نوهغوى ته ووايه چې زه او زما مؤمن پيروان د الله تعالى اوامرو او احكامو ته تسليم او تابع يو. اهل كتابو او مشركينو ته ووايه كه چېرې تاسې د اسلام سپېڅلى دين ومنئ، نو سمه او نېغه لاره مومئ او كه چېرې د اسلام د سپېڅلي دين له منلو انكار او سر غړونه وكړئ، نو الله تعالى به له تاسې سره محاسبه وكړي او زه خلكو ته د حق له رسولوپرته بل كوم مسؤوليت نه لرم چې هغه مې په ښه او سمه توګه تر سره كړى دى. الله تعالى د بندګانو پر ټولو شيانو يعنې زړونو او كړنو خبر دى او هر چا ته د هغه د عمل مطابق جزا وركوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

اسلام غوره دين دی

د اسلام د دين معنا او مفهوم

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو د اسلام لغوي معنا انقياد او تسليمېدل دي او اسلام د الله تعالی اوامرو ته د غاړې ايښودلو په معنا دی، خو دا انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي، ځکه په کائناتو کې ټول مخلوقات د انسان په شمول په خپل خلقت کې د الله تعالی تکويني قوانينو ته جبراً تسليم او منقاد دي او له هغو نه د مخالفت توان نه لري. له دې امله په دې ډول انقياد باندې کوم ډول ثواب او يا عقاب نه مرتبېږي. د قرآن کريم په ځينو آيتونو کې اسلام په همدې معنا سره ذکر شوی دی.﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ [آل عمران: ٨٣]. **ژباړه:** آيا کافران د الله له دين څخه پرته بل دين غواړي؟ (حال دا چې) ټولو موجوداتو په اسمانونو او ځمکه کې هغه ته په خوښه او نا خوښه غاړه ايښې ده او ټول هغه ته ورګرځول کيږي.

د اسلام د دين جوهر او اساس په خپل اختيار سره د الله تعالی اوامرو او احکامو ته د انسان غاړه ايښودل دي چې د اجر، ثواب اوعذاب د ورکولو لپاره اړين بلل کيږي. دغه انقياد او تسليمېدل بايد په بشپړه توګه وي او انسان بايد د الله تعالی شريعت او قانون په عام او تام شکل سره په خپل فردي، ټولنيز ژوند کې پلی کړي او دا هماغه دين دی چې ټولو انبياؤ عليهم السلام خلک د دې لوري ته دعوت کړي دي او په خپله يې هم په همدې مفهوم د اسلام د سپېځلي دين پيروي کړې ده. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [لقمان:٢٢]. **ژباړه:** او هرڅوک چې خپل مخ (ځان) الله تعالی ته وسپاري او نېکوکار وي نو منګوله يې ولګوله هغه په رسۍ (کړۍ)کلکې او د ټولو کارونو پای يوازې د الله تعالی په لور دی.

قرآن کريم د ابراهيم اويعقوب عليهما السلام په هکله داسې فرمايي:﴿وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٢]. **ژباړه:** او وصيت کړی و په دې دين ابراهيم او يعقوب هم خپلو زامنو ته، ای زما زامنو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېشکه الله غوره کړی دی ستاسې لپاره همدا دین، نو باید مړه نه شئ خو چې یاستئ تاسې مسلمانان.

د اسلام اطلاق

د نبوت د لړۍ له بشپړېدلو او د وروستني پیغمبر په توګه د حضرت محمد ﷺ له بعثت څخه وروسته، د اسلام اطلاق پر هغه دین کیږي چې د الله تعالی له لوري حضرت محمدﷺ ته وحي شوی دی، نو ټول انسانان مکلف دي او له هغوی نه دا غوښتنه شوې ده چې دغه دین ومني او احکامو ته یې غاړه کیږدي. دا هماغه دین دی چې د دې لوست په مبارکو آیتونو کې په بشپړ صراحت سره د الله تعالی یوازینی غوره او منل شوی دین بلل شوی دی.

د یادو شوو مبارکو آیتونو په رڼا کې علماوو د اسلام دین داسې تعریف کړی دی: "اسلام په خپل اختیار سره الله تعالی ته له خضوع او انقیاد څخه عبارت دی او ځرګندونه یې هغه شریعت ته غاړه ایښودل دي چې الله تعالی خپل پیغمبر حضرت محمدﷺ ته وحی کړی دی او هغه علیه السلام یې د دغه شریعت په تبلیغ مکلف کړی دی." [۱]

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په څو ډلو وویشل شي اوهره ډله دې د اسلام د دین د مفهوم په هکله له یو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي.

اسلام هراړخیز نظام دی

اسلام شامل او هر اړخیز دین دی چې د انسان د ژوندانه ټول اړخونه رانغاړي او د بشر د کړنو، سلوکو او اعمالو د ټولو برخو لپاره ځرګند قوانین لري. الله تعالی خپل ګران پیغمبرﷺ ته د اسلام د سپېڅلي دین په اړوند او دا چې د انسان مرګ او ژوند باید د الله تعالی لپاره او د هغه د نظام په چوکاټ کې وي، داسې فرمایي:﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [الأنعام: ١٦٢] **ژباړه:** وو‌ایه ای محمده، بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د الله لپاره دی چې د ټولو عالمیانو رب دی.

---

[۱]- اصول الدعوة ، دکتور عبد الکریم زیدان، ۲مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن عظیم الشان په بل آیت کې الله ﷻ د اسلام د هر اړخیزوالي (شمول)په هکله داسې فرمايلي دي: ﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ..﴾ [سورۀالأنعام:۳۸] **ژباړه:** موږ په دې کتاب کې هېڅ شی نیمګړی نه دی پرېښی.

ځینو مفسرینو په دې آیت کې کتاب په لوح محفوظ سره تفسیر کړی دی یعنې ټول شیان په لوح محفوظ کې لیکل شوي او خوندي ساتل شوي دي.

ځینې نور مفسرین له کتاب نه قرآن کریم مطلب اخلي چې د دې تفسیر پر بنسټ د ټولو شیانو کلیات او اساسات په قرآن کریم کې موجود دي او هر هغه څه چې د انسان د لارښوونې او نېکمرغۍ لپاره اړین بلل کیږي. په قرآن کریم کې په تفصیلي او یا کلي بڼه بیان شوي دي تفصیلات او جزئیات يې د پیغمبرﷺ په سنتو کې، چې د قرآن کریم لپاره تفسیر، تشریح بلل کیږي، موجود دي چې دا پخپله د اسلام د سپېڅلي دین په شمولیت دلالت کوي.

اسلام وروستنی او بشپړ دین دی

مخکې له دې چې رسول الله ﷺ له دې فاني نړۍ څخه رحلت وکړي، الله تعالی د اسلام دین بشپړ کړ او هغه یې منل شوی او غوره دین وباله او د ځمکې د سر ټول انسانان يې پر دې مکلف وګرځول چې د دې دین پیروي وکړي. الله تعالی په دې اړه داسې فرمايي: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدة: ۳]

ژباړه: نن ما پوره کړ د ستاسې لپاره ستاسې دین او ما پوره کړ پر تاسې خپله لورینه او غوره مې کړ ستاسې لپاره اسلام د دین په توګه.

د اسلام د دین دکمال معنا دا ده چې د دې دین تعلیمات او احکام د انسانانو د فردي او ټولنیز ژوند په هره برخه کې د هغوی د اړتیاوو د پوره کولو لپاره داسې دقیق او مطابق دي،که چېرې په سمه توګه تطبیق شي نو د بشریت نیکمرغي تضمینوي. د اسلام د سپېڅلي دین تعلیمات او د احکامو کمال هغه وخت په سمه توګه څرګندیږي چې په عملي او بې پلوه بڼه دغه دین له نورو ادیانو، نظامونو او قوانینو سره پرتله شي.

قرآن کریم په صراحت سره بیان کړی دی چې د الله تعالی پر وړاندې یوازینی منلی شوی دین د اسلام دین دی او پرته له اسلام نه بل هیڅ دین د قبول وړ نه دی. که څوک له اسلام نه پرته بل دین غوره کړي په آخرت کې به ضرور په زیان او تاوان کې وي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵].

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او هر څوک چې پرته له اسلام نه بل دین غواړي (لټوي) نو وبه نه منل شي له هغه څخه او هغه به په آخرت کې له زیان کارانو څخه وي.

د اسلام د سپېڅلي دین د ټولو تعلیماتو پلي کولو ته اړتیا

په پورتنیو مبارکو آیتونوکې د اسلام د سپېڅلي دین د شمول او کمال په اړه، چې بل ټکی ډېر مهم او ارزښتناک بربښي، هغه د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړه توګه د اسلامي احکامو او لارښوونو پلي کول دي؛ ځکه په ځینو چارو کې د اسلام د احکامو او لارښوونو نیمګړی او ناقص تطبیقول او په ځینو نورو کې د هغو له پلي کولو نه ډډه کول، سره له دي چې مطلوبې پایلې نه ورکوي، د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کیږي او د دنیا او آخرت د تباهی او زیان لامل ګرځي. الله تعالی په قرآن کریم کې په دې اړه داسې فرمایي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ [البقره: ۲۰۸]. **ژباړه:** ای هغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی په اسلام کې په بشپړ ډول ورننوځئ (د اسلام د سپېڅلي دین ټول احکام او تعلیمات ومنئ) او د شیطان پر پلونو مه ځئ، بې شکه چې شیطان ستاسې ښکاره دښمن دی.

یو مفسر د دې آیت په شرحې او تفسیر کې داسې وایي:

"د (سلم) دکلمې، د سین په زور او زیر د اسلام پر دین او سلامتی (د امن په معنا) پر دواړو اطلاق کیږي. یعني ای مؤمنانو د اسلام په دین کې داخل شئ او د هغه د ټولو تعلیماتو او لارښوونو التزام او پابندي وکړئ. د اسلام د سپېڅلي دین ټول احکام پلي کړئ او د هغو کسانو په څېر مه اوسئ چې د اسلام پر ځینو احکامو ایمان راوړي او ځینې نور احکام يې نه مني او ترې انکار کوي. نو مطلب دا دی چې د اسلام ټول احکام او اوامر ومنئ او پرې عمل وکړئ." [1]

په بل آیت کې الله تعالي د بني اسرائیلو د بدو اوصافو د بیانولو په لړ کې د هغو کسانو، چې د کتاب ځینې برخې مني او د ځینو نورو له منلو نه انکار کوي، داسې غندنه کړې ده:﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [البقره: ۸۵]. **ژباړه:**آیا

---

۱ – تفسیر الوسیط للطنطاوی، د بقرې د سورې ۲۰۸ آیت تفسیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې د کتاب ځينې برخې منئ او ځينې نورې يې نه منئ او انکار ترې کوئ، نو نه ده جزا د هغه چا له تاسې څخه چې کوي دا کار، مگر رسوايي ده په ژوند د دنيا کې او په ورځ د قيامت به وگرځول (وروستل) شي هغوی په لور د سخت عذاب او الله پاک ناخبره نه دی له هغه څه نه چې تاسې يې کوئ.

د کتاب پر ځينو برخو د ايمان راوړلو او له ځينو نورو برخو نه د انکار کولو معنا دا ده چې د کتاب ځينې احکام او الهي اوامر ومني او د ځينو نورو له منلو څخه انکار وکړي چې پايلې يې ډيرې بدې او خطرناکې وي.

د لوست گټې او لارښوونې

❖ اسلام د بشر لپاره د الهي دين يو بشپړ او متکامل انځور او وروستنی اسماني دين دی چې له دې وروسته هيڅکله بل کوم دين راتلای نشي.

❖ قرآن کريم د انس او جن لپاره نازل شوی دی. د اسلام سپېڅلی دين په هر ځای او عصر کې د ټولو انسانانو لپاره الهي دين دی. د اسلام د دين احکام په هر وخت کې د تطبيقولو وړتيا لري او هېڅکله هم نه زړيږي.

❖ يوازينی غوره او معتبر دين د الله تعالی پر وړاندې د اسلام دين دی او څوک چې په دغه دين کې داخل نه وي هغه کافر دی او که چېرې له دنيا څخه کافر ولاړ شي نو د دوزخ د اور مستحق گرځي.

❖ اسلام کامل شامل او هر اړخيز دين، نظام او قانون دی چې د انسان د ژوندانه ټول فردي او ټولنيز اړخونه رانغاړي.

❖ د اسلام دين الله تعالی ته د غاړې ايښودلو او تسليمېدلو په معنا دی، خو دا تسليمېدل او انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي نه جبراً، ځکه په کايناتو کې ټول مخلوقات جبراً د الله تعالی سننو او قوانينو ته تسليم او منقاد دي.

❖ اسلام بايد د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړ ډول پلی شي، ځکه د اسلام ناقص او نيمگړی پلي کول د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱.د اسلام دین په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
۲.د لوست د مبارکو آیتونو اجمالی مفهوم ولیکئ او استدلال وکړئ چې د انسان انقیاد او تسلیمدل د اسلام دین ته باید ولې اختیاري وي ؟
۳.د اسلام د دین د کمال او هراړخیز والي (شمول)معنا څه ده؟ په تفصیل سره یې شرح کړئ.
٤.ولې د اسلام دین په هر زمان او مکان کې د پلي کولو او تطبیق وړتیا لري او تعلیمات او احکام یې هېڅکله هم نه زړیږي؟
۵.آیا د اسلام د دین جزئي او ناقص تطبیق د قرآن له آیتونو او نبوي احادیثو سره مطابقت لري؟ ستاسې ځواب باید مستدل او د قرآن او احادیثو له مخې وي.
٦.څوک چې د اسلام په دین مشرف نشي او مړ شي د قرآن او سنت له نظره یې حکم څرنګه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د مبارکو آیتونو په رڼا کې یوه مقاله ولیکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او لاندیني ټکي راونغاړي.

- د اسلام تعریف او مفهوم.
- د اسلام د سپېڅلي دین د کمال او شمول معنا.
- په فردي او ټولنیز ژوند کې د اسلام د پلي کولو ګټې او ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

په اخرت ایمان او پر ژوند يې اغېز

قال الله تعالی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ.فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ [المؤمنون: ١١٥ – ١١٦]

د کلمو معنا

أَفَحَسِبْتُمْ: آیا تاسې گومان کاوه.

عَبَثًا: بې گټې، عبث، بابېزه.

فَتَعَالَی: نو ډېر لوړ او پورته دی.

الْكَرِيمِ: قدرمن، ستر.

ژباړه

آیا تاسې انگیرلې وه (گومان کړی وو) چې موږ تاسې بابېزه (عبث) پیدا کړي یاست او زموږ لوري ته ستاسې بېرته راگرځېدل نشته؟ نو ډېر لوړ او پورته دی الله، حقیقي پاچا، له هغه پرته بل هېڅ کوم بر حق خدای نشته، هغه ذات د ستر عزتناک عرش څښتن دی.

تفسير

د آیتونو لنډ مفهوم

په پورتنیو مبارکو آیتونو کې الله تعالی د هغو کسانو په هکله، چې د آخرت له ورځې او له مرگ نه وروسته له بیا راژوندي کېدلو نه منکر دي او ایمان پرې نه لري، توبیخاً داسې فرمايي: آیا تاسې داسې گومان کوئ چې الله تعالی تاسې هسې عبث او بابېزه پیدا کړي یاست او ستاسې کار په دې دنیاکې یوازې خوړل، څښل او د دنیا له خوندونو څخه گټه اخیستل دي او تاسې وروسته له مرگ نه بیا نه راژوندي کېږئ ؟!

آیا گومان کوئ چې حساب او کتاب او ستاسو د کړنو پوښتنې کولو ته کومه اړتیا نه لیدل کېږي، له تاسو سره محاسبه نه تر سره کېږي او نه هم کوم ثواب او عذاب شتون لري؟!

نه هېڅکله هم داسې نه ده لکه څرنگه چې تاسې گومان کوئ. موږ تاسې هېڅکله هم عبث او بابېزه نه یاستئ پیدا کړي، بلکې ستاسې خلقت او پیدایښت د یو علم، حکمت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندو موخو پر اساس دی او ستاسو ټولو بېرته راګرځېدل د الله تعالی په لور دی او ستاسو د هغو کړنو او اعمالو پوښتنه به وشي چې تاسو تر سره کړي دي.
د لوست په دويم آيت کې الله تعالی له عبثو او بې ګټو کړنو نه د خپل سپېڅلي ذات پاکي بيانوي او داسې فرمايي، الله تعالی له دې څخه پاك او سپېڅلی دی چې تاسې بې فايدې او عبث پيداکړي، ځکه دا کار د الله تعالی له لوړ شان سره، چې مطلق حاکم، يوازينی حقيقي معبود او د لوی او ستر عرش څښتن دی، مطابقت نه لري.

د آيتونو شرح څېړنه

دغه دوه مبارك آيتونه د هغو آيتونو په سياق کې قرار لري چې د آخرت په هکله دي او د هغه څه څرګندونه کوي چې د دغې ورځې منکرينو او کفارو ته پېښيږي. لومړنی آيت يعنې د ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ په پوښتنې سره پيل شوی دی. دې ډول پوښتنې ته په عربي ژبه کې انکاري استفهام ويل کيږي چې د پوښتنې د موضوع د نفی او انکار په معنا راځي او د هغې مخالف مفهوم ثابتوي، يعنی: داسې نه ده لکه څرنګه چې تاسې ګومان کوئ، موږ تاسې بابېزه او بې ګټې نه ياستئ پيدا کړي. د عربي ژبې د بلاغت او دستور له مخې په دې پوښتنه کې د غندنې معنا نغښتې ده؛ په دې معنا الله تعالی د هغو کفارو معتقداتو او نظريو غندنه کوي چې له بعث نه منکر او په دې ناسم ګومان دي چې د دنيا ژوند يوازې د خوراك، څښاك او نورو خوندونو لپاره دی او دا چې له مرګ نه وروسته بيا راژوندي کېدل، حساب او کتاب او د اعمالو پوښتنه وجود نه لري.
د (عبث) کلمه د هغې بې ګټې کړنې او وينا په معنا ده چې کومه فايده پرې نه مرتبيږي.
د ﴿وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ مبارکه جمله پر مخکينۍ جملې عطف ده چې د آخرت د ورځې د منکرينو د ناسم او غلط ګومان نفې کوي او د بعثت پر حتمي واقع کېدلو او دا چې د ټولو رجوع د الله تعالی په لور ده، تأکيد کوي.
د ﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ جمله له عبثو او بې ګټو کړنو نه د الله تعالی پاکي او سپېڅلتيا بيانوي او له هر هغه څه څخه چې د هغه له لوړ شان سره مناسبت او سمون نه لري، پاك او منزه دی او هر کار يې د علم او حکمت پر اساس دی.

د آخرت پر ورځ د ايمان لرلو معنا

د آخرت پر ورځ ايمان او باور لرل د ايمان د اووګونو ارکانو له جملې څخه يو رکن دی او له دې ورځې څخه انکار کول کفر دی. د قرآن کريم آيتونه او د پيغمبراکرمﷺ احاديث پر دې ګواه دي چې د آخرت پر ورځ له باور پرته د انسان ايمان نه صحيح

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. د آخرت پر ورځ ایمان ډېر اهمیت او ارزښت لري ځکه چې په قرآن کریم کې ډېر ځله پر الله تعالی له ایمان سره یو ځای ذکر شوی دی. الله تعالی په دې آیت کې فرمایلي دي: ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (المائده:٦٩). **ژباړه:** هرچا چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان راوړ او نېک کارونه یې وکړل، نو هغوی به نه ډارېږي او نه به غمجن کېږي.

پېغمبرﷺ په یو مشهور حدیث کې، چې د جبرئیل حدیث باندی یادېږي د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې څخه بللی او داسې یې فرمایلي دي: "أن تؤمن بالله وملائکته وکتبه ورسله والیوم الآخر وتؤمن بالقدر خیره وشره" [1] **ژباړه:** ایمان په الله تعالی، د هغه پر ملایکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو، د آخرت پر ورځ او د خیر او شر په تقدیر چې د الله تعالی له لوري دی، باور او یقین لرل دي.

د قرآن کریم د آیتونو او د رسول اللهﷺ د احادیثو پر بنسټ د آخرت پر ورځ ایمان لرل په لاندینیو عناصرو مشتمل دي:

- د قیامت پېښیدل، په دې معنا چې دنیا پای ته رسېږي او ټول مخلوقات د خپل خالق په لور بېرته راګرځي.
- له مرګ نه وروسته بیا راژوندي کېدل، هغه ورځ چې الله تعالی به هغه کې ټول مخلوقات داسې بیا راژوندي کوي لکه څرنګه چې یې په لومړي ځل پیدا کړي وو.
- حشر یا په یو ځای کې د ټولو مخلوقاتو جمع کېدل.
- حساب.
- د اعمالو وزن.
- حوض.
- صراط (لاره).
- جنت.
- دوزخ (جهنم).
- د قبر عذاب او نعمت [2]

[1] ـصحیح مسلم– کتاب الإیمان.

[2] – د آخرت د ورځې د تفصیل د پوهېدلو لپاره دې د عقایدو کتابونه وکتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

په آخرت ايمان او پر ژوند يې اغيز

پر آخرت ايمان لرل د مهمو پوښتنو لپاره ځواب دی

د انسان په ذهن کې تل درې ارزښتناکې او برخليک جوړوونکې پوښتنې شتون لري:

۱- موږ له کوم ځای څخه راغلي يو؟

۲ - موږ په دې دنيا کې د کوم هدف لپاره ژوند کوو؟

۳- زموږ وروستنی برخليک به څه وي او وروسته له مرگ څخه به چېرته ځو؟

دغو پوښتنو د تل لپاره؛ په پخوانيو زمانو او اوسني عصر کې د بشر ذهن ځان ته اړولی دی چې دغو پوښتنو ته د ځواب ځرنگوالی د افرادو او بشري ټولنو د برخليک په ټاکلو کې ستره ونډه لري.

دغو دريو پوښتنو ته ځواب په حقيقت کې د انسان تصور، او نړۍ ليد جوړوي (هغه له نړۍ سره اشنا کوي) او له نړۍ او کايناتو سره د هغه د زغم او کړنو بڼه ټاکي او د وگړي ژوند ته سم لوری ورښيي.

د اسلام سپېڅلی دين دغو پوښتنو ته ځرگند ځوابونه لري.

د لومړۍ پوښتنې ځواب: موږ ټول انسانان د الله تعالی مخلوق يو او هغه زموږ خالق دی الله فرمايي:﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا.إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ [الانسان:۱-۲] **ژباړه**: آيا پر انسان داسې يو وخت يا داسې زمانه تېره شوې چې هغه د ياد وړ کوم شی نه و. بېشکه موږ انسان له گډې شوې نطفې څخه پيدا کړ. موږ هغه ازمايو، نو(له همدې کبله) موږ وگرځاو هغه اورېدونکی او ليدونکی.

د دويمې پوښتنې ځواب: زموږ د پيدايښت او ژوندانه اصلي موخه په سمه او هر اړخيزه توگه د الله تعالی عبادت او بنده گي ده: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاريات:٥٦] **ژباړه**: او نه دي پيدا کړي ما پېريان او انسانان مگر لپاره د دې چې زما عبادت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریمې پوښتنې لنډ ځواب: د دنیا ژوند د کار ځای او آخر نه دی. موږ انسانان پس له مرګه د الله تعالی حضور ته بیا راژوندي کیږو. زموږ د هغو اعمالو او اقوالو پوښتنه به وشي چې موږ تر سره کړي دي او له هغې سره سم به موږ ته جزا راکړل شي.

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [الروم:۱۱] **ژباړه:** الله تعالی هغه ذات دی چې لومړی (له نشت) نه خلک پیدا کوي، بیا یې راګرځوي، بیا تاسې د هغه په لور وروستل کیږئ.

﴿...ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ...﴾ [الزمر:۷] **ژباړه:** بیا ستاسو ټولو ورتګ په لور د رب ستاسې دی. هلته به مو له خپلو کړنو څخه خبر کړي.

دا د آخرت د ورځې او پر هغې باندې د باور لرلو معنا ده چې د انسانانو د برخلیک جوړوونکو دریو پوښتنو له جملې څخه دیوې پوښتنې ځواب دی.

د آخرت پر ژوند د ایمان لرلو اغیزه

د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان پر فردی او ټولنیز ژوند باندې ډېره زیاته اغیزه او تاثیر لري. د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو پایلې د انسان پر ژوند هغه مهال څرګندیږي چې موږ د یو مؤمن کړنې او سلوک د غیر مؤمن له کړنو او سلوک سره مقایسه کړو.

څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري د ژوند په هکله د هغه لید او تصور توپیر لري، په دې معنا چې دغه شخص پرته له مادي ژوند نه د بل هیڅ شي په هکله سوچ نه کوي. د داسې انسان کړنې، پریکړې، د تفکر بڼه، دوستي، دښمني او هر څه پر مادیاتو څرخیږي او پرته له دې ورسره د ښه او بد، وړ او ناوړ، سم او ناسم د پرتلې او اندازه کولو لپاره بل کوم معیار وجود نه لري.

د داسې کړنو او تفکراتو پایلې دا دي چې انسان د انسانیت له ښو او لوړو درجو او اړخونو نه لېرې کوي او په هغه کې د حیوانیت اړخونو ته داسې وده ورکوي چې په پای کې حیواني ځانګړتیاوې د دغه انسان پر انساني صفاتو غلبه حاصلوي او ورو، ورو په هغه کې انساني فضایل او ښېګڼې وژني. قرآن کریم دغه ډول انسانان له څلوربولو څارویو سره تشبیه کړي دي او د هغوی د بدې پایلې په اړه داسې فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ.﴾ [محمد: ۱۲] **ژباړه:** او هغه کسان چې کافران دي ګټه او مزې اخلي له دنیا نه، د څارویو په شان خوراک څښاک کوي او د هغوی وروستنی استوګنځی اور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چې قرآن کریم فرمایلي دي، کافر انسان د آخرت پر ورځ ایمان نه لري. هغه یوازې په دې سوچ او فکر کې وي تر څو په دې دنیا کې د ورکړل شوي فرصت څخه زیاته مادي ګټه پورته کړي او له لذایذو څخه یې خوند واخلي. د داسې انسان لپاره حلال او حرام کوم ارزښت نه لري او نه هم اخلاقی معیارونه او انسانی ښېګڼې او فضایل د هغه لپاره کوم مفهوم لري. دغه نفسي او روحي ناروغ انسانان د خپلو مادي غوښتنو د پوره کولو لپاره هېڅ کوم برید او پوله نه پېژني. همدارنګه د دنیوي فاني مال او متاع خوندونو د حاصلولو لپاره د دوی حرص دومره زیات وي چې هیڅ خنډ او قید نه مني.

په دغو پلیتو او ناوړو غوښتنو کې د انسان د پرېوتلو اساسی لامل، کفر، د آخرت پر ورځ د ایمان نه لرل او د کړنو او سلوکو له حساب او کتاب نه انکار کول دي.

د یادونې وړ ده، د آخرت پر ورځ ایمان نه لرل په نړۍ کې د زیاتو مفاسدو، بې عدالتیو، ظلمونو، دحق تربښنو لاندې کېدلو او حرص جرړې او ریښې ګڼل کیږي چې د افرادو او بشري ټولنو ژوند په تورو تیارو بدلوي او د نړۍ په مختلفو برخو کې د کور ورانوونکو او تباه کوونکو جګړو لامل ګرځي.

بل لوري ته هغه کسان چې پر الله تعالی او د آخرت پر ورځ ایمان لري په یقین سره پر دې پوهیږي چې د فاني دنیا خوندونه، مال او متاع د آخرت د ابدي ژوند په مقابل کې هېڅ کوم ارزښت نه لري او نه ښایي د له منځه تلونکو مادي لذایذو په خاطر توازن له لاسه ورکړو او د ښو او بدو، حلالو او حرامو له پولو تېرې وشي.

مؤمن د آخرت پر ورځ کامل باور او ایمان لري او په دنیا کې د حرامو لذایذو، مال او متاع نه د ځان د ژغورلو په صورت کې به الله تعالی هغه ته د دې په بدل کې څو برابره زیات اجر او ثواب ورکړي. دغه باور مؤمن له ګناه څخه ژغوري او د هغه قول او عمل توازن برابروي.

قرآن کریم په دې اړه داسې فرمایي:

﴿قُلْ أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران: ۱۵-۱٦] **ژباړه:** ووایه ای محمده، آیا زه تاسې ته تر دې (مادي پانګو) نه ښه او غوره څیزونو وښایم؟ د هغو کسانو لپاره چې له الله څخه وډارشي. د تل لپاره داسې باغونه دي چې ویالې به پکې رواني وي او پاکې کړای شوې ښځې او د الله رضا (به د دوی په برخه وي) او الله تعالی د خپلو بندګانو ښه لیدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان په ژوند کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو اهمیت او اثر هغه مهال په روښانه توګه څرګندېږي چې مخ په زیاتېدونکې بشري ستونزې او د انسان پر روح، عقل او نفس باندې د ماده پرستۍ خطرناکې پایلې په علمي او هر اړخیز ډول تر بحث او څېړنې لاندې ونیول شي.

د نني بشریت لپاره د بې جلبه مادي او شهواني ژوند له تباه کوونکو څپو څخه د ژغورنې یوازنۍ لار، پر اخرت ایمان لرل او د مرګ او وروستۍ ورځې لپاره تیاری کول دي. یقیناً د آخرت پر ورځ ایمان لرل د ماده پرستۍ له جاذبې او له محض مادي ژوند څخه د انسان د خلاصون تر ټولو غوره وسیله ده چې هغه ته د روحي او اخلاقي فضایلو او د ټولو انساني ښېګڼو د معنوي ژوند د پراخې فضا پر لور ختلو دروازې پرانیزي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د آخرت پر ورځ باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې څخه یو رکن دی، څوک چې پر دغې ورځ باندې ایمان و نه لري، مسلمان نه دی.
- د ټولو انسانانو ورتګ د الله تعالی په لور دی او هر چا چې په دنیا کې کوم عمل ترسره کړی وي د الله تعالی پر وړاندې به د خپلو کړنو مسؤول وي.
- د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د انسان پر سلوکو او اعمالو باندې ژور او ارزښتناک اثر لري او د هغه په ژوند کې د توازن او تعادل د رامنځته کېدلو لامل ګرځي.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان د ژوندانه اړخ څرګندوي او هغه د مادیاتو په ډنډ کې له ډوبیدلو او ورکېدلو نه ژغوري.
- څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، د هغه څاروي په څېر دی چې په ژوند کې د خوراک، څښاک او شهواني غرېزې له ترسره کولو پرته بل کوم مقصد نه لري.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل په انسان کې د انساني فضایلو او ښېګڼو د ویاړ لامل ګرځي او په هغه کې د خیر او برکت د ودې زمینه برابروي.

فعالیت

د ټولګي زده کوونکي دې په پنځه کسیزو ورو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د انسان پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو د تاثیر په هکله خبرې اترې وکړي. په پای کې دې یوتن زده کوونکی د نورو ډلو په استازیتوب زده کوونکو ته د خبرو اترو پایلې ووایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

- د لوست په رڼا کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو مفهوم شرح کړئ.
- په مبارک آیت کې استفهام او یا انکاری پوښتنه د کوم مفهوم افاده کوي؟
- د آخرت پر ورځ د ایمان د ځینو عناصرو نمونه واخلئ.
- هغه څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، ولې مسلمان نه ګڼل کیږي؟
- د آخرت د ورځې د منکرینو پر ژوند د آخرت پر ورخ د ایمان نه لرلوخو پایلې بیان کړئ.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل څرنګه د انسان په ژوند کې د توازن پیدا کولو لامل ګرځي؟ خپل ځواب د ژوند د حقیقي مثالونو په ترڅ کې بیان کړئ.
- څرنګه کولای شو د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو له لارې په مادیاتو کې د ورکېدلو او ماده پرستی مخه ونیسو؟
- د آخرت پر ورځ ایمان نه لرل او یا د هغه ضعف څرنګه کولای شي د انسان د ژوند توازن له منځه یوسي؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او احادیثو په رڼا کې د انسان په فردي او ټولنیز ژوند باندې د ایمان د اغېزې او تاثیر په هکله یوه مقاله ولیکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او په هغې کې دې له دلایلو او مثالونو نه استفاده وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست

په دين کې اعتدال (منځلاریتوب)

قال الله تعالى: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...الآية﴾ [البقرة: ١٤٣] و قال تعالى: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقّ...الآيَة﴾ [النساء: ١٧١]

د کلمو معنا

{جَعَلْنَاكُمْ} تاسې مو وګرځولئ.

{أُمَّةً} ډله (امت).

{وَسَطًا} منځنی، معتدل او غوره.

{شُهَدَاءَ} ګواهان، شاهدان.

{شَهِيدًا} ګواه، شاهد.

{لَا تَغْلُوا} مبالغه او تېری مه کوئ.

{عَلَى اللَّهِ} پر الله، د الله په شأن کې.

{إِلَّا الْحَقّ} پرته له حق څخه.

ژباړه

او په همدې توګه موږ تاسې يو وسط (غوره) امت ګرځولي ياست چې شئ تاسې پر خلکو شاهدان او پيغمبر پرتاسې شاهد اوسي. (البقره ١٤٣) – ای د کتاب خاوندانو، تاسې مبالغه مه کوئ، په خپل دين کې او مه وايئ پر الله پرته له حق نه بل څه.... (النساء ١٧١)

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

له بيت المقدس نه د کعبې شريفې په لور د مسلمانانو د قبلې له بدلون وروسته الله تعالی خپل پيغمبرﷺ ته خبر ورکړ، يهود او نور منافقين به ډېر ژر دا آوازې خپرې کړي چې محمد او اصحاب يې هره ورځ له يو لوري نه بل لوري ته مخ اړوي او پر خپل دين ثابت نه دي. د دوی د قبلې د بدلون يوازينی لامل له اهل کتابو سره د دوی کينه ده، خو ته ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمده! دغو ناپوهانو ته ووایه چې ختیځ او لویدیځ ټول د الله دي. د الله تعالی چې هر چا ته خوښه شي هغه ته سمه لاره ورښيي. څه چې له دې آسماني ځواب نه څرګندیږي هغه دا دی چې د قبلې بدلون د الله تعالی له خوا پیغمبرﷺ او د هغه د امت لپاره یو ځانګړی فضیلت او غوره والی دی. ځکه کعبه شریفه د ځمکې پر سر هغه لومړنی خونه ده چې د الله تعالی د عبادت لپاره جوړه شوې ده. کعبه د اب الانبیاء (د پیغمبرانو پلار) ابراهیم خلیل الله قبله ده، چې اهل کتاب په دروغو ځانونه هغه ته منسوبوي. هر چاته چې الله تعالی د دې قبلې په لور د هغه د عبادت لارښوونه وکړه، هماغه کس په حقه سره د ابراهیم علیه السلام پېرو بلل کیږي. له دې مبارک آیت څخه وروسته الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او داسې فرمايي: ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ يعنى لکه څرنګه چې مو تاسې ته درښت او لوی عزت درپه برخه کړ همدارنګه مو تاسې ته دا ستر مقام هم درکړ چې ﴿جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ موږ تاسې یو وسط (غوره) امت ګرځولي یاست. په عربي ژبه کې وسط په څو معناګانو راغلی دی لکه: د غوره، عدل، وسطیت، درمیانه او ښېګڼې په معنا.

په دې توګه د دې مبارک آیت تفسیر داسې دی، الله تعالی فرمايي: ما تاسې ترټولو غوره امت وګرځولئ، ما تاسې د عدل او انصاف امت وګرځولئ، ما تاسې منځنی(درمیانه) او د افراط او تفریط تر منځ امت وګرځولئ او دا چې ما تاسې خېرخوښوونکی امت وګرځولئ او د دغه وسطیت پر مبنا ستاسې کتاب، ستاسې عقاید او ستاسې د دین احکام په ځانګړي اهتمام او پاملرنې سره ساتل شوي دي چې په هغو کې د هیڅ ډول تحریف او لاس وهنې امکان نشته.

﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ یو له هغو مهمو چارو څخه چې پر وسطیت باندې مرتبیږي دا دی چې اسلامی امت د الله تعالی په نزد درمیانه، د عدل، بلکې غوره او مختار امت دی، نو له دې امله پر نورو امتونو باندې د شاهد او ګواه په حیث پېژندل شوی دی ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾

شهداء: د شهید او شاهد جمع ده او د حاضر او ګواه په معنا راځي.

د ″ **النَّاسِ**: څخه مراد د هغه تفسیر پر مبنا چې په روایاتو کې راغلی دی، پخواني امتونه دي، نو اسلامي امت به د شاهد او ګواه په توګه پر نورو امتونو ګواهي ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل به يې وروسته ذکر شي. د دې امت د عدالت او صداقت معيار د همدې لوست د لومړي مبارک آيت په وروستنۍ جمله کې بيان شوی دی

﴿وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ يعنې پيغمبرﷺ به پرتاسې شاهد اوسي. د الله تعالی تر ټولو غوره پيغمبرحضرت محمدﷺ به د خپل امت پرصداقت، عدالت او انصاف شهادت ورکړي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾: د قرآن مجيد په آيتونو کې له اهل کتابوڅخه مراد يهود او نصارا دي، ځکه الله تعالی خپل آسماني کتابونه، چې له تورات او انجيل څخه عبارت دي، د قرآن کريم له نزول څخه مخکې دوی ته رالېږلي دي. الله تعالی دوی په اهل کتابو سره ځکه ستايلي دي، تر څو دوی لږ څه فکر وکړي او د الله تعالی هغه نعمتونه، لکه د الله تعالی له لوري د رسولانو او کتابونو ورلېږل ورپه ياد شي او سمه او نېغه لاره غوره کړي.﴿لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾ غُلُو د زيادت، مبالغې او له حد څخه د تېرېدلو په معنا ده. په دين کې غلو کول له دې څخه عبارت دي چې انسان خپل دين پر خپل ځان سخت او مشکل کړي او يا په دين کې داسې شيان ورزيات او د معتقداتو له جملې څخه وګرځوي کوم چې له دين څخه نه دي. له دې مبارک آيت څخه دا څرګندېږي چې د اسلامي امت پر خلاف يهودو او نصاراو په خپل دين کې د اعتدال او ميانه روۍ حد پرېښی دی او زيادت او يا تقصير ته يې مخه کړې ده چې يوه څرګنده نمونه او بېلګه يې د دې مبارک آيت په وروستۍ برخه کې بيانېږي: ﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقّ...﴾ او تاسې پر الله پرته له حق نه بل څه مه وايئ. تاسې ولې د عيسی عليه السلام په حق کې چې الله تعالی د (کن فيکون) په کلمې سره د معجزې په بڼه پيدا کړی دی، له غُلُوّ ډېر عزت او احترام څخه کار اخلئ او هغه د عبوديت له درجې نه د الوهيت لوړ مقام ته رسوئ؟ دا کار په دين او ايمان کې زيادت بلل کېږي.

د آيتونو لنډ مفهوم

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا...﴾ دا مبارک آيت د (بقرې) د سورت د ۱۴۳ آيت يوه برخه ده. د دې آيت په دغه برخه کې دوو مهمو امورو ته اشاره شوې ده.

لومړی الله تعالی د خپل هغه ستر انعام يادونه کوي چې پر اسلامي امت يې کړی دی او داسې فرمايي، لکه څرنګه چې موږ تاسې ته د غورې قبلې يعنې د ابراهيمي قبلې په لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدایت وکړ همدا راز موږ تاسې منځنی او با انصافه امت کړئ چې پر دې اساس موږ تاسې له ټولو امتونو څخه غوره امت وګرځولئ.

دویم: هغه پایله ده چې پر دغه عدالت او وسطیت بنا کیږي او هغه د نورو امتونو لپاره د وسط امت په حېث د اسلامي امت معیارګرځول او پر نورو امتونو د دې امت شاهد ګرځول دي، په دې معنا چې د قیامت په ورځ به د نورو امتونو د دعواګانو د رښتینولی او دروغولۍ په اړه به له اسلامي امت نه پوښتنه کیږي او هغوی ته به په الهي محکمه کې د رښتینو شاهدانو حیثیت ورکړل شي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ...﴾ دا مبارک آیت د (نساء) د سورت د ۱۷۱ آیت یوه برخه ده. دلته اهل کتابو ته، چې مراد ترې نصارا دي، خطاب شوی دی ترڅو هغوی په دین کې له زیاتې غُلُوّ څخه لاس واخلي. دا په دې معنا چې په دین کې له تکلف، رهبانیت، واده نه کولو او پر ځان د حلالو نعمتونو له حرامولو څخه ډډه وکړي او دا چې دغه بدعتونه د دین برخه ونه ګڼي. همدارنګه له دوی څخه غوښتنه شوې ده چې د الله تعالی په اړه له خپل ځان نه هغه څه و نه وایې چې د هغه جل جلاله له شان سره سمون ونه لري او نه هم داسې عقاید رامنځته کړي چې په دین کې کوم اصل او اساس ونه لري، لکه دا چې له الله تعالی سره د هغه په ذات او یا صفاتو کې سیال او شریک ونیول شي او عیسی بن مریم علیه السلام چې د الله رسول دی، هغه ته د الوهیت لوړ مقام ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

په دين کې اعتدال (منځلاریتوب)

په اسلام کې د اعتدال وړانګې

د الله تعالی اراده پر دې وه چې د اسلامي امت ټول امور پر وسطيت او ميانه روئ ولاړ وي. په داسې توګه چې د غوره والي دغه ځلاګانې په عقيده، ايمان، تفکر، سوچ، احساساتو، غرايزو، د اړيکو او ارتباطاتو په نظام، عباداتو، طاعاتو او لنډه دا چې د ژوند په ټولو امورو کې په څرګند ډول برېښي.

۱- په عقيده او ايمان کې منځلاريتوب

اسلامي عقيده يوه داسې عقيده ده چې پر الله تعالی باندې د ايمان او باور، د هغه پر وحدت، له ټولو عيوبو او نيمګړتياوو نه د هغه په پاکوالي، يوازې د هغه د عبادت پر وړتيا، د الله تعالی پر ملايکو، پيغمبرانو، آسماني کتابونو، د آخرت پر ورځ، پر حساب او کتاب، جنت او دوزخ او الهي تقدير باندې د ايمان او باور پر لرلو ولاړه ده. دا عقيده له دې امله د توحيد، انصاف عقيده بلل کېږي چې د دې عقيدې خاوندان هيڅکله هم له الله تعالی سره شريک نه نيسي او نه هغه جل جلاله پر هغو صفاتو موصوفوي، چې د هغه له سپېڅلي ذات شان سره سمون نه لري. لکه څرنګه چې يهوديانو الله تعالی پر بې وزلی او تنګ لاسی موصوف کړی وو او د هغه په هکله به يې داسې ويل: ﴿إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ﴾ آل عمران – ۱۸۱ **ژباړه:** بې شکه الله تعالی بې وزلی (فقير) دی او موږ بډايان (غنيان) يو. نصاراوو به الله تعالی د بشر پر اوصافو لکه پلارولي او داسې نورو اوصافو موصوف کاوه او داسې به يې ويل: ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ البقرة –۱۱۶ **ژباړه:** الله تعالی (د خپل ځان لپاره) زوی نيولی دی. خو د اسلام سپېڅلي دين د الله تعالی د شان په اړه له ټولو اديانو څخه غوره، معتدله او معقوله عقيده د بشريت لپاره وړاندې کړه. الله تعالی فرمايي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ الاخلاص– ۴-۱ **ژباړه:** ای محمده، ووايه الله يودی، الله بې نيازه دی، نه يې څوک زېږولی او نه له چا زېږېدلی دی او نه څوک د هغه لپاره سيال او برابرشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام سپېڅلي دين د ملايکو په اړه نه د يهودو په څېر دښمني اختيار کړې ده، لکه څرنګه چې قرآن کريم د هغوی په اړه خبر ورکوي: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ﴾ [البقرة –۹۷]
ژباړه:ووايه ای محمده، څوک چې له جبرائيل سره دښمني لري او نه هم د مشرکينو په څېر ملايکې د الله تعالی لوڼې ګڼي ﴿وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا﴾ [الاسراء]۴۰ **ژباړه:** او(ستاسې رب) ملايکې د ځان لپاره د لورګانو په توګه نيولي دي. بلکې ملايکې د الله تعالی مطيع بندګان ګڼي:﴿بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۞ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ [الأنبياء۲۶– ۲۷]
ژباړه: بلکې هغوی د الله تعالی عزتمند بنده ګان دي، د هغه له اجازې پرته خبره نه کوي او يوازې د هغه په امر کار ته وړاندې کيږي.د پيغمبرانو په هکله د دوی عقيده داسې ده چې پر ټولو باندې يو شان ايمان واجب ګڼي او د هغوی په درناوي کې يې منځنۍ او معقوله لاره اختيار کړې ده: ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ [البقرة – ۲۸۵] **ژباړه:** موږ د الله تعالی د پيغمبرانو تر منځ توپير نه کوو. داسې په سلګونو نور عقيدوي موارد شته دي چې د اسلامي امت او عقيدې د وسطيت څرګندونه کوي.
اسلامی عقيده داسې يوه عقيده ده چې د انسان د روح او جسم د ودې او پايښت لپاره يې زمينه برابره کړې ده او دواړو ته په ارزښت قايل ده. دا سپېڅلې عقيده داسې نه کوي چې انساني روح يوازې پر معنوياتو تقويه او بډای کړي او تر څنګ يې د ژوند مادياتو ته په کوم اهميت قايل نشي او د جسم د هلاکت لامل وګرځي، بالعکس داسې هم نه کوي چې يوازې مادياتو ته مخه او معنوياتو ته شا کړي، بلکې دواړو اړخونو ته يې ځانګړې پاملرنه کړې ده.

۲- په سوچ کې منځلاریتوب

اسلام د تفکر، تدبر او سوچ په اړه په بشپړه توګه د عقل کارول نه ردوي او نه هم هغه خپلسری پرېږدي، هرشی په نظري او تجربوي علوموکې منحصر نه ګڼي او نه تجربه او ماده بې بنسټه بولي. اسلام د فکري جمود او ړوند تقليد پرخلاف دی او بې قيده او خپلسری حريت او آزادي نه مني. بلکې د فکر، سوچ او د علم او نظر اړخونو او ابعادو ته يې داسې اصول او ضوابط وضع کړي دي، که چېرې په سمه توګه پلي شي نو د دنيوي او اخروي ژوند د نېکمرغی لپاره به انسانان ښې پايلې تر لاسه کړي. قرآن مجيد د عقل صفت او ستاينه داسې کوي: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الرعد۴–] **ژباړه:** بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکه په دې کې خامخا ډېرې نښې دي د هغو خلکو لپاره چې له عقل نه کار اخلي. په بل آيت کې فرمايي: ﴿كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الروم– ۲۸] **ژباړه:** موږ په همدې توګه هغه قوم ته نښې بيانوو چې له عقل نه کار اخلي، خو د عقل د بې ځايه کارولو او الوتنو غندنه او ممانعت داسې کوي: ﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [**البقرة**: ۱۶۹]**ژباړه:** او دا چې تاسې ووايئ پر الله هغه څه چې پرې نه پو هېږئ. په دې معنا چې بايد عقل له خپلو حدودو څخه تېرى ونه کړي او په هغو مسائلو کې چې د الهي ذات، ملائکو، آخرت او هغو غيبي امورو پورې تړاو لري او د عقل له حدود څخه بهر وي، نو په دې صورت کې عقل بايد په ټوله معنا نقل ته يعنې هغه څه ته چې د الله په کتاب او نبوي احاديثو کې څرګند شوي دي، غاړه کېږدي، تر څو د عقل او نقل تر منځ د وسطيت انډول وساتل شي.

۳ – په احساساتو او غرايزو کې منځلاريتوب

د اسلام په سپېڅلي دين کې د نفسي غوښتنو، احساساتو او غرايزو د لاسته راوړلو لپاره د ټول ژوند وقف کول جواز نه لري، خو د دې تر څنګ هغه احساسات او بشري غريزې، چې د انساني طبيعت مقتضا ده، له پام څخه نه غورځوي، د اسلام سپېڅلى دين نه د انساني غرايزو اهمال غواړي او نه هم په دې لړ کې انسانان خپلسرې ته پرېږدي، بلکې د ځانګړو قوانينو او مقرراتو په وضع کولو سره د هغو تهذيب او تاديب کوي تر څو د فساد، سرغړونې مخه ونيول شي. له دې امله د ژوندانه د تلې د يوې پلې په اړه داسې لارښوونه کوي: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ [الأعراف–۳۲] **ژباړه:** ووايه اى محمده، چا حرام کړې دى زينت د الله هغه چې د خپلو بندګانو لپاره يې ايستلى دى او چا پاک او خوندور رزق حرام کړى دى. يعنې هيڅوک نشي کولاى چې د الله تعالى نعمتونه او زينتونه پر تاسې حرام کړي. تاسې کولاى شئ واده وکړئ، حلال مال ترلاسه کړئ، تفريح او سياحت وکړئ او له زرګونو نورو الهي نعمتونو څخه ګټه پورته کړئ، خو د ژوندانه د تلې په بله پله کې داسې لارښونه کوي: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ [الانعام– ۱۵۱] **ژباړه:** او مه نږدې کېږئ فاحشو کارونو ته، هغه چې ښکاره دي او هغه چې پټ دي.﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [البقرة – ۱۸۸] **ژباړه:**او تاسې خپل مالونه په خپل مينځ کې په ناروا مه خورئ، نوتاسې ته هېڅکله هم د دې اجازه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته چې بدو کارونو او ناوړو اعمالو ته نژدې شئ یا دا چې د خلکو مالونه په ناحقه او ناروا سره وخورئ ځکه دا د غرایزو د طغیان په معنا ده په داسې حال کې چې اسلام طغیان نه خوښوي او نه هم د نعمتونو نه ګټو اخیستلو پر خلاف دی، بلکې د دې دواړو حالاتو ترمنځ یې منځنی او وسط حالت غوره کړی دی.

٤ – په نظم او نظام کې منځلاریتوب

اسلام په هغه ټولنه باور نه لري چې له نظام، حکومت، مقرراتو او قوانینو څخه خالي وي او نه هم ظالمانه او جابرانه نظامونه مني او دې ته هم اجازه نه ورکوي چې یو شمیر خلک نور انسانان خپل مریان وګرځوي او نه هم په بشري ټولنو کې د ځنګل د قانون نافذولو ته اجازه ورکوي.

همدارنګه دې ته اجازه نه ورکوي چې کومه کورنۍ مشر او مسؤول و نه لري او نه دیته جواز ورکوي چې د کورنۍ مشر(سړی) د ښځې کرامت او شخصیت تر پښو لاندې کړي. له دې امله قرآن کریم ټول مسلمانان د جماعت التزام او یووالي ته رابولي او داسې فرمايي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ آل عمران۱۰۳] **ژباړه:** او تاسې ټول د الله په رسۍ منګولې ولګوئ او مه خواره کیږئ.

همدارنګه پیغمبرﷺ هم په دې اړه فرمايي: "آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ اللَّهُ أَمَرَنِى بِهِنَّ بِالْجَمَاعَةِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ..."[۱] یعنې زه تاسو ته پر هغو پنځو شیانو امر او نصیحت کوم چې ماته د الله تعالی له لوري پر هغو امر شوی دی، د هغو له جملې څخه د جماعت التزام او د مسلمانو مشرانو اطاعت او فرمانبرداري ده، خو له بل لوري رسول اللهﷺ په څرګنده توګه دا اعلانوي چې"لا طاعة لمخلوق فى معصية الخالق"[۲] (د الله په نافرمانۍ کې د مخلوق اطاعت جواز نه لري) یعنی اطاعت او پیروي په دې معنا نه ده چې مسلمان د دین او مقدساتو پر خلاف هر زور او ظلم قبول کړي، بلکې په دې چارو کې دې هم باید اعتدال وساتل شي او منځلاریتوب دې غوره کړای شي.

۱ – سنن ترمذی، صحیح ابن خزیمة، مسند احمد.
۲ – سنن ترمذی، مسند احمد و الطبرانی و غیرهم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ – په اړیکو کې منځلاریتوب

اسلام د مسلمانانو د خپلمنځي اړیکو او پیوندونو په سلسله کې او همدارنګه د مسلمانانو او غیر مسلمانو سره د اړیکو په هکله منځنۍ لاره غوره کړې ده. نه د اړیکو لرلو مانع کیږي او نه هم پریږدي چې دا اړیکې د مسلمانانو د دین او دنیا په زیان پای ته ورسیږي، د بیلګې په توګه له غیر مسلمو سره د اړیکو لرلو په هکله داسې فرمايي: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ [الممتحنة– ۸]

ژباړه: الله تاسې له دې څخه نه منع کوي چې له هغو خلکو سره د نیکۍ او عدل چلند وکړئ، چې هغوی د دین له امله له تاسې سره جنګ نه دی کړی او تاسې یې له خپلو کورونو څخه نه یاست ایستلي.

خو په وروسته آیت کې یې فرمايلي دي: ﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ﴾ [الممتحنة– ۹] **ژباړه:** بې شکه منع کوي تاسې الله د هغو کسانو له دوستۍ څخه چې د دین له امله یې له تاسې سره جنګ کړی او تاسې یې له خپلو کورونو نه ایستلي یئ.

نو له دې امله مسلمان باید په هر ډول اړیکو کې میانه روي اختیار کړي.

٦ – په عباداتو کې منځلاریتوب

د اسلام همیشنی غږ دا دی چې: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا﴾ [البقرة – ۲۸۶]

ژباړه: الله تعالی پر هیچا د هغه له توان څخه پورته بار نه ږدي. بناء اسلام له خپلو پیروانو څخه دا نه غواړي چې شپه او ورځ په عملي عباداتو مشغول شي، یا هر هغه څه چې لاس ته راوړي هغه ټول د الله په لاره کې ولګوي او نه د ځینو ادیانو په څیر ټول عبادتونه په ځو دعاګانو، اشعارو یا په اوونۍ کې یو ځل عبادت ځای ته په تللو کې منحصروي او نه یې د حلالې روزۍ له پیدا کولو څخه منع کوي او نه د دې اجازه ورکوي چې د دنیا پلټنه د عبادت د پریښودو لامل شي. بلکې د تلې د دواړو پلو انډول برابر ساتي. د نبي کریمﷺ صحیح حدیث دی چې فرمايي: "إنَّ هذا الدِّين يُسْرٌ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غَلَبَه"[1] دا دین

---

[1] – صحیح البخاری، کتاب الایمان، باب الدین یسر

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسانه دين دی، هيڅوک دې له دې دين سره مقابله نه کوي مګر دا چې دين به پرې غالب شي.

يادونه: له پورتني حديث شريف څخه مراد دادی چې تاسې په نفلي عباداتوکې پر ځان له وس نه زيات فشار مه راوړئ، د فرايضو په ادا کولو کې هيڅ ډول سختی شتون نه لري.

پر نورو امتونو د اسلامي امت د ګواهۍ څرنګوالی

په حديث شريف کې راغلي دي چې رسول اللهﷺ وفرمايل: نوح عليه السلام د قيامت په ورځ غوښتل کيږي او پوښتنه ورځنې کيږي آيا زما دعوت دې خپل قوم ته ورساوه؟ ځواب ورکوي، هو. د نوح عليه السلام قوم راغوښتل کيږي او پوښتنه ورځنې کيږي آيا تاسو ته يې تبليغ کړی دی؟ قوم به يې وايي: موږ ته هيڅ کوم ويرووونکی نه دی راغلی او موږ ته هيچا دعوت نه دی راکړی. نو بيا نوح عليه السلام ته ويل کيږي څوک به ستا لپاره شاهدي ووايي (پردې چې تا مسؤوليت اداء کړی دی) هغه وايي: محمد او د ده امت، وروسته د الله رسول دا آيت تلاوت کړي: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾.

د اهل کتابو د مبالغې بيلګې

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو غُلُو له حد او پولې نه تيريدنې ته وايي. توپير نه کوي که دا غُلُو د افراط په بڼه وي او که د تفريط په بڼه، د مثال په توګه نصاراوو د عيسی عليه السلام په احترام او درناوی کې افراط وکړ. کله هغه ته خدای وايي: ﴿إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾ [المائدة– ۱۷]

يعنې: الله هماغه مسيح زوی د مريم دی او کله يې د الله زوی ګڼي او وايي: ﴿الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ﴾ يعنې مسيح د الله زوی دی او کله عيسی عليه السلام، د هغه مور مريم او خدای جل جلاله درې ګوني خدايان په نامه يادوي او وايي:﴿إِنَّ اللّهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ﴾ [المائدة ۷۳] الله دريم د دريو دی. په دې ټولو ډولونو کې په دين اوعقيده کې د غلو او الحاد څخه پرته بل څه نشته، خو د تعجب خبره دا ده چې دوی سره له دې ټولو بيا هم د توحيد دعوا کوي.

يهود د نصاراوو په مقابل کې د عيسی عليه السلام په بې حرمتی او بې عزتی کې غلو کوي. العياذ بالله هغه ګمراه بولي آن تر دې چې په ډير وياړ د هغه د وژلو مدعي شول او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ويل: ﴿إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ [النساء-۱۵۷] **ژباړه:** موږ مسيح، چې هغه عيسى ابن مريم دی، وواژه.

د يهودو يوه بله ډله د عزير عليه السلام په هکله داسې غلو وکړه، لکه څرنګه چې مسيحيانو د حضرت عيسى عليه السلام په هکله عقيده درلودله هغوی به داسې ويل: ﴿عُزَيْرٌ ابْنُ اللّهِ﴾ [التوبة- ۳۰] **ژباړه:** عزير د الله زوی دی.

همدارنګه نصاراوو په خپل رهبانيت کې غلو وکړه او د هغه په اساس يې په غارونو او کليساوو کې ګوښه توب غوره کړ، نکاح يې په ځان حرامه کړه چې د دوی دې کړنو ته قرآن کريم داسې اشاره کوي: ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾ [الحديد- ۲۷] **ژباړه:** رهبانيت او ګوښه والی يې د بدعت په توګه پيدا کړ په داسې حال کې چې موږ په هغوی نه و فرض کړی.

همدارنګه يهودو د حلالو ښارويو په هکله غلو وکړه او د هغوی پاکې غوښې يې پر ځان حرامې کړې. قرآن کريم د دوی دا عمل ردوي او فرمايي: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ [آل عمران ۹۳] ټول خوراکي شيان بنى اسرائيلو(يهودو) ته حلال وو، خو هغوی غلو وکړه او حلال شيان يې پر ځان حرام کړل. په پای کې قرآن کريم د دوی هغه غلو ته چې له کفارو سره د واقعي دوستۍ سرحد ته رسيدلې ده، داسې خبر ورکوي: ﴿تَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ [المائدة – ۸] **ژباړه:** ډير له دوې څخه وينې چې دوستي کوي له کافرانو سره. دا ډول غلو کول په اهل کتابو کې ډيره ده او اوس هم شته، نو ځکه قرآن کريم دوی د اسلام منځنۍ لارې ته را بولي او دوی په دين کې له غلو کولوڅخه منع کوي چې د ټولو په سر کې په وروستني پيغمبرﷺ باندې د دوی ايمان نه راوړل دي.

فعاليت

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي او د ښوونکي په لارښوونه دې په دين کې د غلو او مبالغې د زيانونو په اړه له يو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي

د لوست ګټې او لارښوونې

پورتني مبارک آيتونه ډيرې ګټې لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. په اسلامي احکامو کې د نسخې ثبوت او جواز، لکه څرنګه چې مسلمانانو د الله تعالی په امر له بيت المقدس نه خپله قبله د کعبې شريفې په لور بدله کړه چې دې ډول نسخې ته د بدل نسخه ويل کيږي.
۲. پر مسلمانانو تور لګول او د هغوی پر ضد پروپاګند د کفارو همېشنۍ دنده او عادت دی، نو مسلمانان بايد هوښيار اوسي تر څو د کفارو د بريدونو او دسيسو ښکار نشي.
۳. پر نورو امتونو باندې د اسلامي امت د فضليت ثبوت، ځکه دا امت د ښېګڼو وسطيت له مخې يو غوره امت دی.
٤. پر نورو امتونو باندې د قيامت پر ورځ د محمدﷺ د امت د شاهدی اثبات.
٥. د خپل امت پر عدالت او صداقت باندې د رسول عليه السلام، شهادت او ګواهي.
٦. په دين کې د زيادت او غلو کولو حرمت، ځکه دا کار په دين کې د بدعت اوګمراهی د رامنځته کېدو لامل ګرځي.
۷. د شرعي علم او اساس پرته د الله تعالی په شان کې د څه ويلو حرمت.
۸. په عقايدو، عباداتو او کړنو کې د اهل کتابو د ګمراهی، مبالغې او غلو بيان.

پوښتنې

۱) لاندينې کلمات وژباړئ.

{جَعَلْنَاكُمْ}{أُمَّةً} {شُهَدَاءَ} {لَا تَغْلُوا} {عَلَى اللَّهِ} {إِ لَّا الْحَقّ}

۲) د ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ مبارک آيت له مخکينې آيت سره، چې د قبلې د بدلون په اړه دی، څه تړاو لري؟

۳) وسط په عربي ژبه کې په څه معنا دی؟

٤) اسلامي امت ته د نورو امتونو په منځ کې څه حيثيت ورپه برخه شوی دی؟

٥) څرنګه اسلامي امت پر نورو امتونو شهادت ورکوي؟

٦) له اهل کتابو څخه مراد کوم کسان دي؟

۷) د اهل کتابو د غلو درې نمونې بيانې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په لوست کې د ورکړل شويو معلوماتو پر بنسټ د وسطيت د مختلفو جوانبو په هکله يوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

گټوره سوداګري

الله تعالی فرمايي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ۞ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۞ وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾.[الصف: ۱۰-۱۳]

د کلمو معنا

هَلْ أَدُلُّكُمْ:	آیا وښایم تاسې ته؟
تِجَارَةٍ:	تجارت.
تُنجِيكُم:	چې تاسې وژغوري.
عَذَابٍ أَلِيمٍ:	درد ناک عذاب.
مَسَاكِنَ طَيِّبَةً:	د اوسېدو غوره او ښه ځايونه.
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ:	لوی او ستر بری.

ژباړه

ای مؤمنانو، آیا زه وښایم تاسې ته هغه تجارت چې تاسې له دردناک عذاب نه وژغوري؟ پر الله او د هغه پر رسول ایمان راوړئ او د الله په لاره کې پر خپلو مالونو او خپلو ځانونو سره جهاد وکړئ، دا ستاسو لپاره غوره دی که تاسې پوهیږئ.

الله پاک به ستاسې ګناهونه وبښي او تاسې به هغو باغونو ته داخل کړي چې د هغو لاندې به ویالې بهیږي او په باغونو کې به ډېر غوره کورونه درکړي. دا دی ستر بریالیتوب. او بل څه چې تاسې يې ډېرخوښوئ د الله مرسته (کومک) او ډېر نږدې بری دی او مؤمنانو ته (ای محمده) د دې زیری ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د آیتونو شرح او شېړنه

په پورتنیو مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنان د غوره کارونو د تر سره کولو په لورهڅوي. په اصلي ډانګه کې تصرف او د ګټې لاس ته راوړلو لپاره د هغې په کار اچولو ته تجارت ویل کیږي، دلته په دې مبارک آیت کې د تجارت څخه مراد ایمان او جهاد دی چې د نوموړي تجارت د تفسیر او توضیح لپاره بیان شوی دی.

د﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ﴾ په جمله کې استفهام د دې تجارت په لور د مؤمنانو د ترغیب او تشویق لپاره دی. همدارنګه د ﴿تِجَارَةٍ﴾ د کلمې راوړل په نکره صیغې سره د دې تجارت اهمیت، ارزښت او ستر مقام را په ګوته کوي.

د﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ مبارکه جمله یو الزامي امر دی چې د خبر په بڼه ذکر شوی دی او معنا یې داسې ده چې: ای مؤمنانو، تاسې په ایمان لرلوکې پر الله تعالی او د هغه پر پیغمبر او د هغه په لاره کې د جهاد لپاره ټینګ او ثابت قدم اوسئ چې دا کار ستاسې لپاره ډېر غوره دی که چیرې تاسې پوهیږئ.

په دې مبارک آیت کې د مالي جهاد یادونه پر نفسي جهاد مخکې شوې ده او دا ځکه چې د تجارت موضوع دا ایجابوي، یعنی په تجارت کې مالونه له یو لاس نه بل لاس ته ورځي او د جهاد لپاره مال او ډانګه ضروري ده او د مالونو په واسطه وسله او د جهاد نورې اړتیاوې برابریږي، لکه څرنګه چې د اسلام خوږ پیغمبرﷺ فرمایلي دي: (من جهز غازياً فقد غزا) یعنی: چا چې کوم مجاهد د جهاد لپاره (په وسله او نورو لوازمو) سمبال کړ، په حقیقت کې سمبالوونکي په خپله جهاد کړی دی.

خو په: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ [التوبة: ۱۱۱]مبارک آیت کې چې د عرض او طلب مقام دی او د دغه پلورلو او پیرودلو بیه د الله جنت دی، نو له دې امله د دې ستر قیمت پر وړاندې د انسان تر ټولو قیمتي او ارزښتناکه ډانګه چې د هغه نفس دی له مال څخه وړاندې ذکر شوی دی.

په دې مبارک آیت کې الله تعالی د مجاهدینو او شهیدانو د ګناهونو د ښښنې او جنت ته د دوی د ننوتلو تر څنګ له دوی سره د ښایسته او هوسا کورونو او ماڼیو ژمنه هم کړې ده. ځینو علماوو او مفسرینو د ﴿مَسَاكِنَ طَيِّبَةً﴾ یعنې د مجاهدینو لپاره د ښایسته او هوسا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورونو د يادولو مناسبت داسې څرګند کړی دی. چې مجاهدين په دنيا کې خپل کلی او کور د الله په لاره کې د جهاد لپاره پرېږدي او له خپلو کورونو څخه د جهاد لپاره لرې ځي او هر ډول ستونزې زغمي، نو الله تعالی ورته د هغه په بدل کې د جنت د ښايسته ماڼيو او هوسا استوګنې زيری ورکوي.

د مبارکو آيتونو لنډ مفهوم

په مخکينو آيتونو کې څرګنده شوه چې مشرکانو غوښتل تر څو د اسلام ځلانده ډيوه مړه کړي نو ځکه الله تعالی مؤمنانو ته د دښمنانو پر وړاندې د جهاد امر وکړ او دوی يې د الله تعالی په لار کې ايثار، سرښندنې او پر نفس او مال جهاد کولو ته وهڅول.

الله تعالی د مؤمنانو د هغې پوښتنې په ځواب کې چې له پيغمبرﷺ څخه يې وکړه چې الله تعالی په کومو کړنو او اعمالو ډير زيات خوشالېږي ترڅو يې دوی ترسره کړي. دوی ته داسې خطاب وکړ: ای هغو کسانو چې پر الله او د هغه په رسول ايمان او باور لرئ! آيا تاسې ته د داسې تجارت او سوداګرۍ لارښوونه ونه کړم چې تاسې په دنيا او آخرت کې له دردناک عذاب څخه وژغوري؟ بيا وروسته مبارک آيت ځواب ورکوي چې په دې تجارت کې اساسي پانګه دا ده چې: ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ﴾ په الله او پېغمبر يې ايمان راوړئ او د الله په لاره کې په خپل مال او نفس سره جهاد وکړئ چې دا تجارت ستاسو لپاره تر هرڅه غوره دی. که چيرې په ګټه او فايده يې پوهيږئ. بيا الله تعالی د دې تجارت ګټه او فايده په خپله بيان کړې ده چې ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ........﴾ د ګناهونو له ښښنې او د ابدي جنت باغونو ته له ننوتنې څخه عبارت ده چې د اوبو ويالې په هغه کې جاري دي او د هغه په ښايسته ماڼيو کې به د تل لپاره استوګن شي چې دا ډير ستر برياليتوب دی.

بيا الله تعالی مؤمنو مجاهدو ته يوه بله ګټه هم ور په برخه کړې ده چې دوی يې خوښوي او ډېر پرې خوشالیږي، هغه له سوبې، مرستې او پر دښمنانو د برلاسی او برې څخه عبارت ده؛﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد له دې نږدې سوبې او فتحې څخه د مکې او د هغې د شاوخوا سيمو فتح کېدل او د اسلام په سپېڅلي دين کې د خلکو داخليدل دي چې د الله تعالی له ژمنې سره سم يې په ډېره لنډه موده کې د عمل جامه واغوستله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرین وایي دا مبارک آیت د قرآن کریم له معجزو څخه دی چې له غیب څخه یې د فتحې خبر ورکړ او د زیري سره سم د پیغمبرﷺ په ژوندانه او ډېره لنډه موده کې مکه او نور فتوحات د رسول اللهﷺ او مسلمانانو په برخه شول. له عبدالله بن عباسؓ څخه روایت دی چې فرمایي مراد له دې فتحې او الهي مرستې څخه د فارس او روم فتحه ده.

په قرآن کریم کې د جهاد مفهوم

د جهاد کلمه د اسلام له نظره یوه شامله او هر اړخیزه کلمه ده چې د هلو ځلو، کوښښونو او ستونزو ټول ډولونه په ځان کې رانغاړي؛ د الله په لاره کې جهادکول د جهاد ټولو ډولونه، لکه له نفس سره جهاد، د دښمنانو او د شر او فساد پر وړاندې جهاد پکې شامل دی. په دې ټولیز او هر اړخیز مفهوم سره په ټولنه کې د عامه افکارو د اصلاح لپاره ټولې ژبنۍ او قلمي هلې ځلې یو ډول جهاد بلل کیږي. همدارنګه د یوه ظالم او جابر نظام د تغیر لپاره مبارزه او هڅه او هاند، چې پر ځای یې د عدل او انصاف پر بنسټ ولاړ یو نوی نظام رامنځته شي، د اسلام له نظره یو ډول جهاد ګڼل کیږي. همدارنګه له حق، عدالت او انساني لوړو ارزښتونو څخه د دفاع لپاره د مال او پانګې لګول، ستونزې او کړاوونه زغمل هم یو ډول جهاد دی.

په اسلام کې جهاد د(فی سبیل الله) قید سره مشروعیت پیدا کوي او د جهاد د مفهوم لازم او نه بېلدونکی شرط دی، چې د دین حاکمولو لپاره ترسره کیږي، د ټول علماوو په اتفاق سره تر ټولو غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره جهاد دی چې د ستونزو او سختیو د ګاللو مستلزم دی او د الله په لار کې د شهادت د لوړ مقام لامل ګرځي.

له بله پلوه معلومه خبره ده چې اسلام جنګ نه خوښوي او نه څوک ورته هڅوي، خوجهاد د الهي سترو موخو او د بشري ژوندانه د ارزښتونو د ترلاسه کولو لپاره فرض کړای شوی دی او په ځینو وختونو کې یې اړین امر بللی دی. ځکه اسلام د الله غوره دین دی، څو انسانان د کفر او شرک له تیارو او هر ډول اسارت او غلامۍ نه وژغوري او د یو الله د بندګۍ او عبادت لارې ته یې لارښوونه وکړي. د ځمکې پر مخ داسې قوتونه شتون لري چې د دغې الهي کړنلارې او پیغام پر وړاندې خنډ جوړیږي او د مخالفت او جګړې لاره غوره کوي. نو کله که اسلام او پیروان یې په داسې حالت کې واقع شي چې پرته له جنګ او مقابلې نه ورته بله لاره پاتې نشي، نوبه داسې حال کې اسلام مؤمنانو ته امر کوي. څو په پوره ځواک او میړانې سره د دښمنانو پر وړاندې ودریږي او د خپلو ځانونو او مالونو په لګولو سره د الله په لاره کې جهاد وکړي؛ ځکه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد فریضه سره له ټولو انواعو یې پر الله تعالی د ایمان او توکل وروسته د تاریخ په اوږدو کې له اسلام نه د دفاع تر ټولوغوره وسیله ده.

په داسې حال کې مسلمانان د الله په لاره کې جهاد کوي؛ چې دا جهاد یې باید نه د نفسي غوښتنو لپاره، نه د قوم، توکم، رنګ، ژبې، بشري شعارونو،ځمکنی پراختیا، نړۍ نیونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره او نه هم د غرایزو د بشپړولو او مال او شتمنی د لاس ته راوړلو لپاره وي.

جهاد په اسلام کې یوازې د (الله په لار کې) او د الله د دین د سرلوړئ لپاره روا شوی دی. لکه څرنګه چې قرآن کریم فرمایې: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّهِ﴾ [الانفال/۳۹]

ژباړه: اوجنګ وکړئ تاسې له هغوی (کفارو) سره، ترڅو فتنه او فساد له منځه ولاړ شي او یوازې د الله دین حاکم شي.

همدارنګه پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «من قاتل لتکون کلمة الله هي العلیا فهو في سبیل الله»[۱]

یعنې: څوک چې د الله په لاره کې جنګیږي ترڅو د الله کلمه یا دین حاکم او برلاسی شي نو دا کس د الله په لارکې په جهاد بوخت دی.

په اسلام کې جهاد زیات شروط،آداب او التزامات لري چې پرته د هغو له پابندی او مراعاتولو نشو کولای د جهاد نوم پرې کیږدو. د جهاد آداب، احکام او شروط د اسلامي فقهې په کتابونو کې په تفصیل سره څرګند او څیړل شوي دي چې د هر اړخیزو معلوماتو د لاس ته راوړلو لپاره کولای شو هغو ته مراجعه وکړو.

فعالیت

زده کوونکې دې د ښوونکي په لارښوونه په اسلام کې د جهاد د مفهوم په اړه او د جهاد او نورو مذهبي او بشري پرمختګونو لپاره د جګړو ترمنځ توپیر او د نظر څرګندونه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ په مبارک آیت او همدارنګه نبوي احادیثو کې په مال او نفس سره د الله په لاره کې جهاد کول تر ټولو غوره عمل او ډېر زیات ګټور تجارت ګڼل شوی دی.

❖ غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره دی.

❖ پر الله جَلَّ جَلالُهُ او پیغمبرﷺ باندې د ایمان لرلو او د الله په لاره کې د جهاد ثمره او پایله، د ګناهونو ښښنه، جنت ته داخلېدل او د الهي تلپاتې نعمتونو څخه ګټه اخیستنه ده.

[۱] – صحیح البخاری، کتاب الجهاد، باب من قاتل لتکون کلمة الله هی العلیا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په مبارك آيت کې پیغمبرﷺ او مؤمنانو ته د الله تعالی د ملاتړ او پر دښمنانو د هغوی د سوبې او بري زیری دی چې دا الهي زیری په ډېره لنډه موده کې د مکې او نورو فتحو په بڼه کې څرګند شو او د عمل جامه یې واغوستله.

❖ د جهاد کلمه په اسلام کې هر اړخيز مفهوم لري چې د مثبتو تغيراتو او انساني ښيګڼو لپاره ټولې هلې ځلې او منډې ترړې په هغې کې نغښتې دي.

❖ جهاد د اسلام له نظره له ټولو شخړو اوجنګونو سره، چې د بشري ټولنو په منځ کې په مختلفو نومونو او شعارونو، لکه د قوم، توکم، رنګ، ژبې،ځمکنی پراختيا، نړۍ نيونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره په لار اچول کيږي، ټوليز او بنسټيز توپير لري.

❖ جهاد په اسلام کې يوازې د (الله په لار)، د الله د دين د لوړتيا، له مريبتوب نه د انسانانو د خلاصون او د ځمکې پر مخ له مظلومانو او بيوزلانو څخه د دفاع لپاره روا شوی دی.

❖ په جهاد کې د بیګناه خلکو وژل جواز نه لري. که هغوی ښځې وي يا ماشومان، بوډاګان وي يا کمزوري خلك او که څاروي وي يا نور ساکښان. همدارنګه د عبادتځايونو د علمي او مدني ودانيو ړنګول او د ميوه لرونکو ونو، کښتونو او نورو انساني محصولاتو له منځه وړل حرام دي.

پوښتني

۱ـ لاندې کلمې شرح کړئ:

{هَلْ أَدُلُّكُمْ} { عَلَى تِجَارَةٍ} {تُنْجِيكُمْ}{عَذَابٍ أَلِيمٍ}{ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً}.

۲ـ مبارك آيت د مؤمنانو لپاره څه شی تر ټولو غوره او ګټور تجارت بللی دی؟ په خپل ځواب کې په قرآني آيت استشهاد وکړئ.

۳ـ په مبارك آيت کې په مال سره جهاد کول د بالنفس څخه مخکې ذکر شوی دی، دلیل یې څرګندکړئ.

۴ـ ددې الهي وينا ﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد او اعجازي وجه په لنډه توګه شرح کړئ.

۵ـ د جهاد د کلمې مفهوم څرګند کړئ او د اسلامي جهاد توپير له نورو جنګونو سره روښانه کړئ.

کورنۍ دنده

د جګړې په ډګر کې د مجاهد لپاره د جهاد د آدابو او اسلامي لارښوونو په هکله يوه مقاله وليکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسم لوست

د دیني زده کړې ارزښت

الله فرمايي﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً فَلَوْلاَ نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُواْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ التوبة/۱۲۲.

د کلمو معنا

لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً: ترڅو ټول د جهاد لپاره ووځي.

طَآئِفَةٌ: ټاکلې او معينه ډله.

لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ: ترڅو په دين کې پوهه تر لاسه کړي.

لِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ: خو خپل قوم(ټبر) د الله له عذابه وويروي.

لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ: ښايي هغوی ځانونه وژغوري.

ژباړه

له مؤمنانو سره نه ښايي چې له يوې مخې(جهاد ته) ووځي. ولې له هرې ډلې څخه ټاکلي خلک ونه وتل څو (پاتې خلک) په دين کې پوهه ترلاسه کړي او کله چې(وتلي خلک) د خپل قوم په لوري راوګرځيږي هغوی هم ترې خبر کړي، ترڅو هغوی هم ځانونه (له بديو) وژغوري.

د مبارک آيت د نزول سبب

مفسرينو د دې مبارک آيت د نازلېدو په هکله ويلي دي: کله چې قرآن کريم د تبوک د غزا له راستنيدو وروسته د منافقانو ناوړه نيتونه او عيبونه څرګند کړل او د دوی مخالفت او رسوايي يې په دې ستونزمنه غزا کې ښکاره کړه. مسلمانانو ژمنه وکړه چې له دې وروسته به له هيڅ سريې (يا جهادي ډلې) او غزوې څخه مخالفت نه کوي، نو له تبوک نه د نبی کريمﷺ له راستنيدو وروسته هغه وغوښتل چې ځينې سريې يا جهادي ډلې نورو سيمو ته وليږي. هماغه و چې مسلمانانو غوښتل ټول په يو ځل حرکت وکړي، نو د دوی د دې کار له امله دا مبارک آيت نازل شو او دوی ته يې حکم وکړ چې مؤمنانو ته مناسبه نه ده ټول په يو ځلې جهاد ته ووځي او پيغمبرﷺ په مدينه منوره کې يوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پريږدي، بلکې يوازې هغه مهال چې پيغمبرﷺ د نفيرعام اعلان وکړي، بيا پر دوی لازمه ده چې ټول د جهاد لپاره چمتو شي.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

په مبارک آيت کې د ﴿فَلَوْلاَ﴾ کلمه د تشويق او ترغيب لپاره ده؛ يعنی د مؤمنانو لپاره غوره ده چې کله د پيغمبرﷺ له خوا عام جنگ نه وي اعلان شوي او يا ټول خلک نه وي راغوښتل شوي، نومسلمانان دې ټول په يو ځل جهاد ته نه ځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وويشل شي. له هر قوم او قبيلې څخه دې يوه ټاکلې ډله د جهاد لپاره ووځي او بله ډله دې له پيغمبرﷺ سره پاتې شي او د پيغمبرﷺ څخه دې د دين حکمونه او د شريعت لارښوونې زده کړي څو خپلې زده کړې د راستنيدو څخه وروسته مجاهدينو ته ور وښيي، او دا د جمهورو مفسرينو رأيه ده، نو پردې اساس له ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ.... وَلِيُنذِرُواْ﴾ څخه مراده ډله هغه ډله ده، چې د پيغمبرﷺ سره پاتې وه او نصيحت منونکې ډله ﴿لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ د مجاهدينو ډله ده. خو د مفسرينو بله ډله د دين تعليم کوونکې ډلې څخه د مجاهدينو ډله مراد وي چې په خپل جهادي خوځښت سره د علم د خاوندانو برې، سوبه او مرسته د کافرانو او دښمنانو پر وړاندې په عملي بڼه گوري. په ځانگړې توگه کله چې په جهادي سفر کې په خپله پيغمبرﷺ د جهاد لپاره وتلی وي او په دې توگه د اسلام حقيقت او د الله د خوښې کړې دين غوره والی او د سرکښانو او مشرکانو د پايلو په هکله چې د مسلمانانو په واسطه د الله عذاب دوی ته رسيږي، وروسته له راستنيدو يی چې څه زده کړي وي هغه خپل قوم ته ورښيي او د کافرانو له برخليک څخه يی ويروي.

د دې نظريې علما په دې آند دي چې د اسلام پر دين سمه پوهه د تحرک پر بنسټ ولاړه ده، نو پردې اساس هغه کسان د دې دين حقيقت او مقصدونه په ښه توگه پيژندلی شي چې د هغه د لاس ته راوړلو لپاره حرکت کوي او د هغه د لارښوونو او احکامو د پلي کېدو په خاطر د ځمکې پر مخ هلې ځلې کوي، نه دا چې د کتابونو او پاڼو(اوراقو) سره په يوه گوښه کې له خلکو جلا ناسته غوره کړي؛ ځکه اسلامي فقه د اسلام له تحرک او خپرېدلو نه رامنځته شوې ده. د دين په لاره کې حرکت او د بشري ټولنو په ژوند کې د هغه عملي تطبيق فقه رامنځ ته کړې ده او هغې ته يی پراختيا ورکړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

الله تعالی په دې مبارک آیت کې وفرمایل که د جهاد لپاره عمومي اعلان نه وي شوی، مناسبه نه ده چې ټول مسلمانان د جهاد لپاره ووځي؛ بلکې په دوو ډلو دي وویشل شي. یوه ډله دې د جنګ ډګر ته ولاړه شي او بله ډله دې د دین د علم زده کړې او د دنیا ګټورو علومو ته مخه کړي ترڅو یو او بل ته خپلې عملي تجربې ور زده کړي چې په دې توګه مسلمانان وکولای شي په دلیل او حجت سره او هم په توره او لیندۍ سره له دین څخه د دفاع ترمنځ یووالی راولي.

په اسلام کې د دیني زده کړې ارزښت

قرآن کریم په دې مبارک آیت کې د الله په لار کې د جهاد د فریضې او د علم حاصلولو ترمنځ یوه موازنه رامنځته کړې ده، ځکه که چیرې مسلمانان په جهاد مشغول شي، شریعت به په ټپه ودریږي. او که مسلمانان د علم حاصلولو په لټه کې شي، دښمنان به په اسلامي ملت برلاسي شي. په دې توګه الله تعالی په خپل بشپړ حکمت او مشیت سره د اسلام ساتنه د مجاهدینو او د شریعت ساتنه د علماوو او زده کوونکو په غاړه ایښې ده. قرآن کریم د علماوو د شان د ارزښت په هکله د حصر او ټینګار په صیغې سره له الله نه ویره د علماوو ځانګړتیا ګڼلې ده، او داسې فرمایي: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاء﴾ [فاطر/۲۸]. **ژباړه:** بېشکه د الله په بندګانو کې یوازې علماء او پوهان له هغه نه ویریږي.

الله تعالی علماء د ځمکې په مخ خپل خلفا او پر خپلو بندګانو دلیل او برهان ګرځولي دي او دوی یې د انبیاوو ورثه ټاکلي او د دوی شهادت او ګواهي یې د خپل شهادت او د پرښتو له شهادت سره یو ځای کړې ده، داسې فرمایي: ﴿شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ﴾ [آل عمران/۱۸]. **ژباړه:** شاهدي ویلې ده الله چې پرته له هغه بل هېڅ معبود نشته. او ملایکو او د علم څښتنانو هم په همدې شاهدي ورکړې.

قرآن کریم د کافرانو د خراب حالت او بدو پایلو له بیانولو وروسته، د مؤمنانو او له الله نه ویریدونکو علماوو مقام او رتبه، چې د الله په نزد ډېره لوړه او الله ته ډېر نږدې ده، داسې ښودلې ده: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ﴾ [الزمر/۹]. **ژباړه:** آیا هغه څوک چې غاړه یې ایښې، د شپې په اوږدو کې په سجده او ولاړه له آخرت نه په ډار او د خپل رب د مهربانیو هیله من وي؟ (او هغه سره برابر دي چې هېڅ پروا نه ساتي) ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمده، ووايه آيا هغه کسان چې پو هيږي له هغو کسانو سره چې نه پو هيږي برابر دي؟ بې شکه چې يوازې د عقل څښتنان پند اخلي.
په مبارك ايت کې د ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ﴾ جمله ژوره پوهه، استنباط(د احکامو را ايستل د قرآن او سنت نه) او د علم او پوهې په تر لاسه کولو کې ځيرنه افاده کوي.
مفسرينو په ﴿وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [البقره/۲۶۹]. **ژباړه:** چاته چې پوهه ورکړای شوه نو يقينا لوی خير ورته ورکړای شو. مبارك آيت کې حکمت په فقهې او پوهې سره تفسير کړی دی. د علم او پوهې حاصلول د (فقهې او حکمت) په مفهوم په اسلامی شريعت کې ډيره لوړه مرتبه لري. نبی کريمﷺ په يوه صحيح حديث کې فرمايلي دي: "مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ"[1] يعنی: چاته چې الله د خير اراده وکړي، نو ده ته په دين کې پوهه ورپه برخه کوي.
پيغمبر عبد الله بن عباس ته د دين سمې زده کړې اوتاويل په هکله داسې دعا وکړه: «اللَّهُمَّ، فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ»[2] يعنی: ای الله هغه(عبدالله بن عباس) ته په دين کې پوهه ورکړې او تفسير او تأويل ور زده کړې.
د پيغمبرﷺ د همدې دعا په برکت حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه د صحابه وو له ډيرو لويو مفسرينو او فقهاوو څخه شو. او د (ترجمان القرآن) او فقيه او يا (د اسلامی امت حبر) په نامه ونومول شو او تر قيامته پورې د مسلمانانو د دعا او ستاينې وړ گرځيدلی دی.
په دې توگه د(فقه، فقيه، تفقه) کلمې د زده کړې، سمې او ژورې پوهې او ځيرکتيا او حقيقت او صواب ته د رسيدنې معنا افاده کوي. د گټورو علومو زده کړه او بل ته د هغو ښودنه په ځانگړې توگه د ديني علومو زده کړه او په هغو کې تبحر د هغو انساني اړتياوو له جملې دي چې پيغمبرﷺ په گڼو احاديثو کې پرې زيات ټينگار کړی دی او په دين کې يې پوهه او ځيرکتيا د نفلي عباداتو څخه غوره او لوړه را په گوته کړې ده.

د لوست گټې او لارښوونې

❖ په دې مبارك آيت کې د علم حاصلولو ارزښت او غوره والی د کفايي جهاد له ارزښت او غوره والی سره برابر ټاکل شوی په دې شرط چې د علم زده کړه او پوهه په خالص نيت سره وي.

❖ له دې مبارك آيت څخه دا څرگنديږي، لکه څومره چې اسلامي امت جهاد ته اړتيا لري په هماغه اندازه علم، پوهې، علماوو او پوهانو ته هم اړتيا لري.

---

[1] المعجم الكبير للطبراني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د اسلام د دفاع لپاره علم او جهاد دوه مهمې وسیلې بلل شوې دي؛ ځکه علماء په دلیل او حجت سره د الله د دین له حقانیت څخه دفاع کوي او مجاهدین په توره د الهي دین له حدودو څخه ساتنه کوي.

❖ د علم او پوهې ربښتینی معیار دا دی چې څښتن یې د نورو په پرتله له الله نه زیات ووېرېږي او د الهي احکامو پابند وي؛ ځکه علماء او د پوهې خاوندان د نورو په پرتله د الله تعالی د قدرتونو په نښو او نښانو ډېر ژر پوهېږي او لویې یې په کایناتو کې ګوري.

❖ په دین پوهیدنه د علم او پوهې د تر ټولو لوړې درجې افاده کوي؛ ځکه «تفقه» د علم، ژورې پوهې، استنباط او اجتهاد رامنځ ته کوونکی دی. له دې امله د «فقهي او فقیه» مرتبه په اسلامي شریعت کې ډېره لوړه ده.

پوښتنې

۱ـ دلاندینیو کلمو او عبارتونو معنا څرګنده کړئ:

{لِيَنفِرُوا كَافَّةً }{طَائِفَةٌ} {لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ} {لِيُنْذِرُوا قَوْمَهُم} {عَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ}.

۲ـ ددې مبارک آیت﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً﴾ د نازلیدو سبب په لنډ ډول بیان کړئ.

۳ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ څخه کومه ډله کسان مراد دي؟ د علماوو او مفسرینو نظریې په دې هکله څرګندې کړئ.

۴ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا﴾ جمله د علم او پوهې په اړوند څه مفهوم افاده کوي؟ په اسلامي شریعت کې د فقه، فقیه او حکمت د دلالتونو په هکله د آیتونو او حدیثونو په رڼا کې توضیحات ورکړئ.

۵ـ د نبی کریمﷺ دعا د عبدالله بن عباس رضي الله عنه لپاره څه وه؟ او د هغه د دعا پایله په دې قدرمن صحابی کې څنګه رامنځ ته شوه ؟شرح یې کړئ.

کورنی دنده

په دین کې د پوهې د ارزښت په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

قال تعالى: ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ۝حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ۝ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ [الحج: ۳۰ – ۳۲]

د کلمو معنا

يُعَظِّمْ: درناوی وکړي.

حُرُمَاتِ اللَّهِ: (حرمات) د (حرمة) جمع ده او د الله حکمونو ته ويل کيږي چې سپکاوی يې روا نه دی.

الرِّجْسَ: پليتي.

الْأَوْثَانِ: بتان.

قَوْلَ الزُّورِ: دروغ وينا.

حُنَفَاء : له باطل څخه حق ته ميلان کوونکي.

خَرَّ: راوغورځيږي.

فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ: مرغان هغه وتښتوي.

تَهْوِي: وغورځوي.

مَكَانٍ سَحِيقٍ: لرې ځای.

شَعَائِرَ اللَّهِ: (شَعَائِرَ) د (شعيرة) جمع ده، نښو نښانو ته ويل کيږي او (الله) ته يې اضافت تشريفي دی.

ژباړه

دا (حکمونه ومنئ) او څوک چې د الله د حرماتو درناوی وکړي نو دا د هغه د رب په نزد پخپله د هماغه لپاره ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول پرته له هغو څخه چې پر تاسو لوستل کيږي، نو د بتانو له پليتۍ نه ځان وساتئ او د دروغو له وينا نه ډډه وکړئ. د الله لپاره حق ته مخ اړونکي شئ، نه د هغه سره شريک ګرځوونکي، او څوک چې له الله سره شريک ونيسي نو داسې دی لکه له آسمانه چې راوغورځي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارغان يې وتښتوي او يا يې باد په يوه لرې ځای کې ورگوزار کړي، دا (حکمونه ومنئ) او څوک چې د الله د شعائرو درناوی وکړي نو دا د زړونو له پرهېزگارۍ څخه ده.

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

دا د (الحج) سورت آيتونه دي چې په مدينه منوره کې نازل شوي او د موضوع له اړخه د دې سورت له تېرو شوو آيتونو سره کلک تړاو لري. په تېرو آيتونو کې د توحيد د مرکز (کعبې شريفې) د ودانولو يادونه شوې ده چې خلک به ورته د نړۍ له گوټ گوټ څخه د حج د فريضې ادا کولو او د الله پاک د يادولو لپاره راځي، دلته به قرباني کوي، له کعبې مبارکې څخه به طواف کوي او د الله پاک له حکمونو سره سم به د حج نور مناسک ادا کوي.

په(ذَٰلِكَ) سره تېرو شويو احکامو ته اشاره ده او مسلمانانو ته ښيي چې د همدې حکمونو

سرته رسول ستاسو دنده او بايد چې دا اوامر تاسو ومنئ.

له ﴿حُرُمَاتِ اللَّهِ﴾ څخه مقصد ټول هغه شيان دي چې الله پاک يې درناوی او احترام پر مسلمانانو واجب کړی، که هغه عبادتونه او د حج مناسک دي، که کعبه شريفه او د حرم سيمه ده، که د ډالۍ په توگه بيت الله ته وړل کېدونکي څاروي دي او که د الله پاک اوامر او نواهي دي.

د مؤمن لپاره د يادو شويو شيانو درناوی او احترام ساتل هغه غوره کار دی چې الله پاک پرې بنده ته اجر ورکوي.

د ﴿اللَّهِ﴾ لفظ ته د ﴿حُرُمَاتِ﴾ اضافت دې ته اشاره ده چې شيان او سيمه په خپل ذات کې کومه سپيڅلتيا او حرمت نه لري بلکې د حرمت اصلي لامل د الله حکم دی او بس. له همدې امله عمر (رضي الله عنه) به حجرالأسود ته ويل: زه پوهېږم چې ته له يوې تيږې پرته بل څه نه يې. نه چا ته زيان رسولای شې او نه گټه، که ما رسول اللهﷺ ستا په ښکلولو نه وای ليدلای نو ما به ته ښکل کړې نه وای.

د حرماتو له يادونې وروسته الله پاک د مشرکانو هغه باطله عقيده رد کړه چې د يو لړ څارويو غوښې او شېدې يې د درناوي په توگه له کوم دليل پرته پر ځان حرامې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. الله تعالی فرمايي: ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ د مسلمانانو لپاره د ټولو څارويو غوښې او شيدې خوړل روا دي مگر هغه چې په (الأنعام) او نورو سورتونو کې په تفصيل سره ذکر شوي دي. څرنگه چې د ځينو څارويو په اړه د مشرکانو تحريم او درناوي له شرکي عقيدې څخه سرچينه اخيستې وه نو الله پاک د شرك رد وکړ او ويې فرمايل: ﴿ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ﴾ په دې مبارکه جمله کې دوه اړخونه ډېر د پام وړ دي:

لومړی: دا چې الله پاك د شرك څخه يوازې د منع کېدو امر نه بلکې د (اجتناب) يعنې شرك څخه د لرې اوسېدو امر کوي.

دويم: دا چې شرك او بت پالنه يې د غليظ نجاست﴿ ٱلرِّجۡسَ ﴾ په ټکي سره ياد کړل؛ ترڅو د شرك بدوالی مخاطب ته ښه روښانه شي.

﴿اوثان﴾ د (وثن) جمع ده او وثن بت ته ويل کيږي چې جسم لري.

څرنگه چې مشرکانو د څارويو په حراملو کې په الله پاك باندې دروغ ويلي وو نو آيت له دروغجنې وينا څخه د ځان ساتلو امر وکړ او د زيات ټينگار په بنسټ د ﴿ وَٱجۡتَنِبُواْ ﴾ ټکی بيا تکرار شو. رسول اللهﷺ په صحيح حديث کې د دروغو شاهدي له کبيره گناهونو څخه شمېرلې. څرنگه چې شرك هم دروغجنه وينا او دعوه ده نو د ﴿ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ﴾ سره په يوه جمله کې ذکر شو.

د لغت له مخې (زُور) اوښتولو ته وايي او د دروغو په شاهدۍ کې هم انسان له حق او ريښتينې وينا څخه اوړي. ﴿حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ﴾ (حنفاء) د (حنيف) جمع ده، حنيف هغه چا ته ويل کيږي چې له باطل څخه حق ته مايل وي. مومن حنيف د الله سره په ذات او صفتونو کې د هيڅا شريکوونکی نه وي. د شرك د بدو پايلو بيانولو په موخه الله پاك د مشرك لپاره مثال بيان کړ او ويې فرمايل: ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ يعنې: د مشرك حال د هغه چا په څېر دی چې له اسمانه راخوشې شي او ځمکې ته له رسېدو وړاندې يې مرغان په هوا کې ونيسي او ويې تښتوي. يا دا چې په ځمکه راوغورځيږي او باد يې له ځان سره يوې بلې خوا ته يوسي او په کوم لرې ځای کې يې وغورځوي. څرنگه چې له آسمانه راخوشې شوی تن په هيڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول له تباهۍ ژغورل کېدای نشي نو د مشرك پایله هم له هلاکت پرته بل څه نه ده. په دې مثال کې د تمثیلي تشبیه په توګه د مشرك حالات د تباه کېدونکي شخص له حالاتو سره ورته ښودل شوي. د ځینو مفسرینو په وینا په دې تشبیه کې اسلام د آسمان، شهوات د مرغانو او شیطان د باد په بڼه انځور شوی. یعنې له اسلامه تښتېدونکی مشرك شخص د شهواتو او شیطان لاسونو ته غورځیږي چې هغوی ورباندې لوبې کوي او په پای کې یې د هلاکت کندې ته سپاري.

په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره د تېرو حکمونو د عملي کولو غوښتنه ده چې تشریح یې لږ وړاندې تېره شوه.

په ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ جمله کې د شعائرالله درناوی د هغو زړونو کار دی چې له الله څخه وېره لري. شعائر د شعیرة جمع ده، شعیرة نښې او علامې ته ویل کیږي. په آیت کې د شعائرالله څخه مقصد د دین نښې او په ځانګړې ډول هدایا (دقرباني څاروي) او د حج مناسك دي. له همدې امله به صحابه وو کعبې ته وړل کېدونکي څاروي څربول او د هغوی درناوی به یې کاوه. د شعائرو د تعظیم څخه مقصد درناوی او په ښه ډول د حکمونو ترسره کول دي. د تقوا اضافت زړه ته شوی ځکه د تقوا اصلي ځای د انسان زړه دی، له همدې کبله رسول اللهﷺ فرمایي: «التقوى ههنا و أشار بيده إلى صدره ثلاث مرات»[1].

د تقوا ځای دا دی او په لاس سره یې زړه ته درې ځله اشاره وکړه.

---

[1] – مسند احمد و السنن الکبری للبیهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست
دتېر لوست پاتې برخه

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

د آيتونو لنډ مفهوم

په لوستل شويو آيتونو کې الله پاک د خپلو اوامرو او نواهيو د منلو او درناوي غوښتنه کړې او د څارويو د حراموالي په اړه يې د مشرکانو باطله عقيده رد کړې چې له شرک څخه يې سرچينه اخيسته. پر دې سربېره يې له شرک او د دروغو له وينا څخه خلک منع کړل او د يوه مثال په بيانولو سره يې خلک د شرک له ناوړو پايلو څخه وويرول. په وروستي آيت کې د شعائرالله درناوی د زړه تقوا او د مخلص مسلمان کار ګڼل شوی.

د حرمات الله او شعائرالله درناوی

د دې لوست آيتونه د حرمات الله په تعظيم پيل او د شعائرالله په تعظيم پای ته رسېدلي دي. د آيتونو په تحليل کې مو ولوستل چې د (حرمات الله) او (شعائرالله) ټکي د الله تعالی حکمونو، د حج مناسکو او ټولو هغو ديني نښو او مقدساتو ته شامليږي چې الله پاک يې د درناوي حکم کړی. شعائرالله يا ديني مقدسات کله د سيمو په بڼه وي لکه کعبه شريفه، نبوي مسجد، د اقصی مسجد، د مشعرالحرام سيمه او د ځمکې په مخ ټول مسجدونه. د وخت او زماني په بڼه هم ديني مقدسات وجود لري لکه د رمضان مياشت، د عَرَفې او اخترونو ورځې، د عاشورا ورځ، د ذوالحجې د مياشتې لومړنی لس ورځې او داسې نور.

پر دې سربېره د الله حکمونه ټول په ديني مقدساتو کې شامل دي لکه لمونځ، روژه، زکات، حج، جهاد، حدود، قرآني آيتونه، د توحيد کلمه او داسې نور.

د خوږ پيغمبر حضرت محمدﷺ، اهل بيتو (کورنۍ)، صحابه وو، تابعينو او د امت د حق پالونکو عالمانو مقام ته درناوی او احترام د مسلمان دنده ده.

د ﴿ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ ﴾ جملې تفسير دا په ډاګه کوي چې د شعائرالله څخه د کوم شي د شمېرلو لپاره د شرعي دليل موجوديت ضروري دی. د شرعي دليل د نه موجوديت په صورت کې نه کوم شی د شعائرالله څخه شمېرل کيږي او نه يې مسلمانان په درناوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکلف دي. همدا راز هغه شيان چې د نورو دينونو پيروان يې مقدس ګڼي خو د اسلام له نظره له مقدساتو څخه نه وي، د مسلمانانو لپاره يې مقدس شمېرل روا نه دي.
الله پاک په (المائدة) سورت کې په څرګند ډول د شعائرالله له سپکاوي څخه منع کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُحِلُّوا شَعائِرَ اللَّهِ﴾ [المائدة:۲] **ژباړه:** ای مومنانو! د شعائرالله بې حرمتي مه کوئ.
د (النساء) سورت د شعائرالله د سپکاوي يوه بېلګه بيانوي او فرمايي: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾ [النساء:۱٤۰] **ژباړه:** (الله) په (دې) کتاب کې په تاسو (دا امر) نازل کړی چې که (په هر ځای کې) واورئ چې د الله په آيتونو کفر کيږي او ټوکې ورپورې کيږي نو له هغوی سره مه کېنئ تر هغه چې هغوی په بله خبره کې بوخت شي.
قرآني آيتونه د شعائرالله په سر کې ځای لري. قرآن کريم ته د نيمګړتيا نسبت کول او يا په هغه پورې ټوکې او مسخرې کول د کفر سبب کيږي. که چېرې د مومنانو په وړاندې د قرآن کريم او نورو ديني شعائرو پورې ټوکې يا سپکاوی وشي نو په مومنانوفرض دي چې ټوکې کوونکي له دې کار څخه منع کړي، که يې د ضعف له امله د منعې کولو وس نه درلود بايد چې له هغه مجلس څخه ووځي.
په قرآني آيتونو پورې ټوکې کول د يهودانو او منافقانو کار و چې په اړه يې پورتنی آيت نازل شو او مسلمانان ورسره د ټوکو په حال کې له ناستې څخه منع شول.
قرآني آيتونه او د توحيد کلمه په ځمکه غورځول او يا د پښو لاندې کول، صحابه وو ته کنځل کول، د لمانځه او روژې پورې ټوکې کول او سپکې سپورې ويل د ديني شعائرو سپکاوی دی چې په ټينګه ورڅخه ځان ساتل پکار دي.
لکه څنګه چې د ديني شعائرو سپکاوی د يهودو او منافقانو عمل دی په همدې توګه د ديني شعائرو احترام او درناوی د الله تعالی د هغو مخلصو بندګانو کار دی چې په زړه کې له الله څخه وېره لري او د هغه سره محبت کوي.

د شرک بدوالی

د الله تعالی سره شريک نيول تر ټولو ستره او نه بخښل کېدونکې ګناه ده. د قرآن کريم په خورا زياتو آيتونو کې په بېلابېلو ډولونو له شرک څخه منع شوې او انسانان د الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی د توحید منلو ته رابلل شوي. د شرکي عقیدې څخه پاکوالی د ایمان د صحت لپاره شرط دی.

په صحېحینو کې له ابو بکرة څخه روایت شوی چې رسول اللهﷺ وفرمایل: «ألا أُنبِّئكم بأكبر الكبائر قلنا : بلى يا رسولَ الله، قال: الإشراكُ بالله، وعقوقُ الوالدين، -وكان متَّكئا فجلس- ألا وشهادةُ الزور، وقولُ الزور فما زال يكرِّرُها حتى قلنا: ليته سكتَ». [۱]

ژباړه: آیا تاسو ته تر ټولوستره ګناه ونه ښیم؟ مونږ وویل: ولې نه ای د الله رسوله. هغه وفرمایل: د الله تعالی سره شریک نیول او د مور او پلار خبره نه منل. رسول الله ﷺ تکیه کړې وه نو راپاڅېده او ویې ویل: خبر اوسئ! او د دروغو وینا، خبر اوسئ! او د دروغو شاهدي. رسول اللهﷺ دا جمله دومره تکراروله چې مونږ وویل: کاش چې رسول الله چوپ شي (او دا جمله نوره تکرار نه کړي.)

فعالیت

زده کوونکي دې د شرک د حراموالي په اړه د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

پورتنی لوست ډېرې ګټې او لارښوونې لري چې ځنې یې په لاندې ډول دي:

- ❖ د حرمات الله درناوی کول غوره کار او د اجر لامل کیږي.
- ❖ د څارویو د غوښو خوړل روا دي پرته له هغو چې په قرآن کریم او نبوي احادیثو کې بیان شوي.
- ❖ بتان نجس او پلیت دي، عبادت کول یې شرک او لویه ګناه ده.
- ❖ له دروغو وینا څخه ډډه کول فرض دي ځکه چې الله تعالی ورڅخه په قرآن کریم کې منع کړې او په مبارک حدیث کې لویه ګناه ګڼل شوې ده.
- ❖ مشرک د داسې هلاکت سره مخامخ دی چې هیڅوک یې ورڅخه ژغورلای نشي.
- ❖ د دیني شعائرو درناوی او احترام واجب او څوک چې د دیني شعائرو درناوی کوي دا یې د زړه د تقوا نښه ده.

۱ – متفق علیه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې ؟

۱- لاندې ټکي معنا کړئ:

(ٱلرِّجۡسَ، ٱلۡأَوۡثَٰنِ، قَوۡلَ ٱلزُّورِ، خَرَّ، فَتَخۡطَفُهُ ٱلطَّيۡرُ)

۲ـ په آيت کې په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره کوم شي ته اشاره شوې؟ روښانه يې کړئ.

۳- له ﴿ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ ﴾ څخه مقصد کوم شيان دي؟

٤- د ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ په جملې سره د کومې عقيدې رد شوی دی؟

٥- د ﴿ شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ ﴾ معنا بيان کړئ.

٦- د شرک او دروغ وينا د حراموالي په اړه يو نبوي حديث بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (ديني مقدساتو د سپکاوي څخه د مخنيوي لارې چارې) تر عنوان لاندې يوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسم لوست

ټولنیز عدالت د قرآن په رڼا کې

قال تعالی: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُونُواْ قَوَّامِينَ لِلّهِ شُهَدَاء بِالْقِسْطِ وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ۸)

د کلمو معنا

قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ: (قوامین) د (قوام) جمع ده، په ښه توګه همیشه د کار ترسره کوونکي.

شُهَدَآءَ: ګواهي ورکوونکي.

بِٱلۡقِسۡطِ: په عدل سره.

وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ: تاسو دې نه اړباسي.

شَنَـَٔانُ: دښمني او کینه.

ژباړه

ای مومنانو، د الله ﷻ لپاره کلک ولاړ او د عدل شاهدان اوسئ. د کومې ډلې دښمني دې تاسې دې ته اړ نه باسي چې له عدالت څخه واوړئ. عدالت وکړئ. عدالت تقوا ته نږدې دی او له الله پاک نه وډار شئ. بېشکه الله پاک ستاسو په کړنو ښه خبر دی.

تفسیر

د آیت شرحه او څېړنه

په پورتني مبارک آیت کې الله پاک مومنانو ته امر کوي چې د هغه د اوامرو په عملي کولو او حق ټینګ ودریږي. ﴿ قَوَّٰمِينَ ﴾ د (قوام) جمع او د مبالغې صیغه ده. (قوام) هغه چا ته ویل کیږي چې یو کار په تکرار او همېشه والي سره کوي، داسې چې نوموړی کار یې عادت او کسب وګرځي او په ډېر ښه او بشپړ ډول یې سرته رسوي. په مبارک آیت کې د (لِلَّهِ) ټکی راغلی او دا څرګندوي چې د اوامرو منل او د حق په ځای کول به یوازې د الله د رضا لاس ته راوړلو په خاطر وي نه د کوم دنیوي غرض او ځان ښودنې لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مومنانو څخه د مبارک آیت دویمه غوښتنه﴿ شُهَدَآءِ بِٱلْقِسْطِ ﴾ په عدالت د ګواهۍ

ورکول دي. مومنان باید د قاضي، حاکم او هر چا په وړاندې ریښتینې ګواهي ووایي او واقعیتونه پټ نه کړي. د ګواهۍ ویلو په مهال د خپلوانو، ملګرو او مادي ګټو په خاطر حق پټ نه کړي او هم د چا د دښمنۍ، ویرې او بې وزلۍ له امله په حقایقو کې بدلون رانه وړي.

د دښمنانو په اړه انصاف کول او د هغوی حقونه پوره ورکول د انساني طبیعت له مخې آسانه کار نه دی نو الله پاک یې په دې جمله ﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُواْ ﴾ کې ځانګړې یادونه وکړه چې مومنان به د کافرانو سره هم له عدالت څخه کار اخلي او خوک دې دا ګمان نه کوي چې د کافر په معامله کې عدالت پرېښودل روا دي.

مبارک آیت یوازې په ځانګړې یادونه بسیا ونه کړه بلکې د ﴿ ٱعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ﴾ په امریه جملې سره یې یو ځل بیا په عدالت کولو ټینګار وکړ او دا یې جوته کړه چې عدالت د ګناهونو او د الله پاک د عذاب څخه د ځان ساتلو لار ده. عدل په لغت کې برابروالي ته وایي او د ظلم ضد دی، د شرعي اصطلاح له مخې هر حقدار ته د هغه حق ورکول عدل بلل کیږي. د دوست او دښمن دواړو سره یو رنګ عدالت او انصاف کول په حقیقت کې یو ستر مقام او غوره صفت دی، دا مقام او صفت هغه وخت انسان ته په برخه کیږي چې په ځان کې تقوا او د الله پاک څخه ویره پیدا کړي. الله ﷻ په دې آیت کې په تقوا امر کوي: ﴿وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ په خپلو زړونو کې د الله ویرې ته ځای ورکړئ (څو عدالت کول درته آسانه شي،) دا هم په یاد لرئ چې هغه ستاسو په پټو او ښکاره عملونو او ستاسو په نیتونو ښه خبر دی. (او تاسو ته به ستاسو د عملونو سزا او اجر درکوي.)

په دې آیت کې د ﴿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ﴾ په عنوان سره خطاب شوی او مؤمنانو ته هغه ژمنه او تعهد یادوي چې د توحید د کلمې په ویلو سره یې د الله پاک سره کړی. پر دې سربېره په آیت کې د (قوامین) او (القسط) ټکي راغلي او په بېلابېلو صیغو د عدالت کولوغوښتنه شوې، په دې هم بسیا نده شوې بلکې عدالت د تقوا سره تړل شوی او په پای کې دا زیاته شوې چې الله ستاسو په عدالت کولو او عدالت پرېښودلو باندې ښه خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. د دومره تاکیداتو وروسته د یوه مومن په وړاندې د عدالت د ارزښت او فرضیت په اړه هیڅ پوښتنه نه پاتې کیږي.

د آیتونو لنډ مفهوم

په مبارک آیت کې مومنانو ته د دنیا او آخرت د نیکمرغیو لاس ته راوړلو په اړه لارښوونې شوي، له مومنانو څخه غوښتنه شوې چې د الله پاک د رضا کولو لپاره دې تل پر حق ولاړ اوسي، په گواهۍ ویلو کې دې له دروغو او ظلم څخه ځان وساتي، آن د دښمن او کافر قوم په وړاندې دې هم له انصاف څخه کار واخلي او د هغوی په حق کې دې له حد څخه تېری نه کوي ځکه بې عدالتي او ظلم د ټولنې سوکالي او امن له منځه وړي. تقوا چې د مومن خوی دی له عدالت سره ټینګې اړیکې لري او مومن عدالت کولو ته رابولي. د آیت په پای کې الله ﷻ مومنانو ته د تقوا غوره کولو سپارښتنه کوي او دا هم ورته یادوي چې که د عدالت ځای مو ظلم ته پرېښود نو هغه متعال ذات ستاسو په عملونو ښه خبر دی.

اسلام د دنیا او آخرت دین دی

الله پاک انسان د توحید منلو لپاره پیدا کړی او د الله ﷻ پر عبادت سربېره یې هغه ته د نړۍ د ودانولو دنده هم سپارلې او فرمایي: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ (البقرة: ۳۰)
ژباړه: زه په ځمکه کې د یوه خلیفه پیدا کوونکی یم.
د ځمکې د ودانولو، پرمختګ او سوکاله ټولنې د رامنځته کولو لپاره یې هغوی ته د عدالت او انصاف کولو امر کړی. که انسان د عادلانه نظام راوستلو په ترڅ کې د دنیا نېکمرغیو ته رسیږي، له بل پلوه په همدې کار سره د الله تعالی رضا لاس ته راوړي او په اخرت کې یې د بریالیتوب لامل کیږي.

د ﴿ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ ﴾ جمله د انسان دنیوي هلې ځلې او کوښښ د اخروي کامیابۍ سره تړي. انسانان یوازې هغه مهال یو بشپړ عادلانه نظام رامنځته کولای شي چې د الله څخه وېره او د آخرت تمه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدل ګواهي ورکول

ګواهي ورکول د حق د ښکاره کولو او عدالت د خوندي کولو وسیله ده. د اړتیا پر مهال په حقه شاهدي ویل د الله پاک د دې وینا په اساس واجب دي چې فرمايي: ﴿وَلا يَأْبَ الشُّهَداءُ إِذا ما دُعُوا﴾ (البقرة: ۲۸۲) **ژباړه:** کله چې له ګواهانو څخه د ګواهۍ ورکولو غوښتنه وشي، نو هغوی دې ډډه نه کوي. په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَلا تَكْتُمُوا الشَّهادَةَ. وَمَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ (البقرة: ۲۸۳) **ژباړه:** او شاهدي هیڅکله مه پټوئ، څوک چې شاهدي پټوي د هغه زړه په ګناه خیرن دی.

له مؤمن څخه د قرآن غوښتنه دا ده چې ګواهي به یوازې د الله لپاره وايي او د پوره ریښتینولۍ او امانت څخه به کار اخلي. په ګواهۍ کې به له حق پرته د بل هیڅ شي پروا نه کوي. قرآن کريم د النساء په سورت کې دا موضوع په لړ تفصیل سره روښانه کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَداءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلى بِهِما فَلا تَتَّبِعُوا الْهَوى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ (النساء:۱۳۵) **ژباړه:** ای مومنانو، د عدالت علمبرداران او د الله لپاره شاهدان اوسئ که څه هم ستاسې د عدالت کولو او شاهدۍ زیان په خپله تاسې یا ستاسو مور او پلار یا ستاسې خپلو خپلوانو ته رسیږي. د معاملې لورى شتمن وي او که بېوزله، الله له تاسې نه زيات د هغه خير غوښتونکی دی، په دې اساس د خپلو نفسي غوښتنو د پيروۍ له امله عدالت مه پرېږدئ، او که تاسې ګډې وډې وواياست یا له ریښتيا ويلو نه ډډه وکړئ نو وپوهيږئ چې څه کوئ الله پرې خبر دی.

لنډه دا چې ریښتیا ویل او په حق ګواهي ورکول د الله امر دی، که ددې ګواهۍ زيان د انسان ډېرو نږدې خپلوانو یعنې مور پلار او آن د انسان خپلو شخصي ګټو ته هم رسیږي نو له ریښتیا ویلو به نه تیریږي، د چا شتمني او بې وزلي هیڅکله د حقایقو د بدلولو لپاره دلیل کېدلای نشي او نه څوک د الله له عذابه ژغورلای شي.

په مبارک آیت کې د شهید جمع (شُهَداءَ) راغلې. (شهید) دصفت مشبه صیغه ده او د عربي ژبې د پوهانو په وینا دغه صیغه د هغه چا لپاره کارول کیږي چې په تکراري او همېشنۍ توګه یو کار سرته رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت غوښتنه دا ده چې مومنان به تل د الله لپاره ګواهي ورکوي او دا د هغوی یو نه جلا کېدونکی خوی دی.

همدا راز الله پاک د (الانعام) په سورت کې فرمايي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُواْ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ۱۵۲) **ژباړه:** او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يي وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

په مخکنيو آيتونو کې د (شهداء) ټکی راغلی و خو په دې آيت کې د (قلتم) ټکی راغلی، پايله دا راوځي چې که په محکمه او د قاضي په وړاندې ګواهي وي او که په عام ډول د چا په اړه خبره کول وي، په ټولو ځايونو کې له عدالت څخه کار اخيستل واجب دي، د خپلوۍ او پرديتوب، دوستۍ او دښمنۍ، سيمې، ژبې او قوم لپاره په ګواهۍ او قضاوت کې توپير کول ناروا او د ريښتينو مومنانو له خويونو څخه نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې

ټولنيز عدالت

عدل د شريعت اساس او د سوکالۍ ټولنې د رامنځته کولو وسيله ده. د خلکو حقونه يوازې د عدل په مټ خوندي کېدای شي. د قرآن کريم له مخې عدل د ژوند په يوه اړخ پورې محدود نه دی، بلکې د ژوند په ټولو اړخونو کې عدل واجب دی که هغه قانون وي، که سياست وي، که اقتصاد وي او که د ژوند بل اړخ، آن دا چې قرآن کريم د پيغمبرانو د لېږلو موخه د عدالت پلي کول ښيي او فرمايي: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ (الحديد:٢٥) **ژباړه:** موږ خپل پيغمپران له څرګندو نښانو سره ولېږل او له هغوی سره مو کتاب او تله نازل کړل تر څو چې خلک پر عدل ولاړ وي.

څرنګه چې په بشري ټولنه کې له عدالت پرته نه نظم راځي او نه ګډوډي له منځه ځي، نو الله پاک د نورو ټولنيزو لارښوونو په سر کې د عدالت يادونه کوي او فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ﴾ (النحل:٩٠) **ژباړه:** الله پاک د عدل، ښېګڼې او خپلوی د پالنې حکم کوي او له بدۍ، بې حيايي او زور ظلم څخه منع کوي.

کله چې عدالت له ټولنې څخه کډه وکړي، نو سملاسي يې ځای ظلم نيسي. ظلم د ټولو بدمرغيو او د دنيوي او اخروي عذابونو ستر لامل دی. قرآن کريم په دې اړه فرمايي: ﴿فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا﴾ (الحج:٤٥) **ژباړه:** څومره د ظالمانو سيمې دي چې موږ هغه تباه کړي دي او نن هغه په خپلو چتونو باندې نسکورې پرتې دي.

د عدالت د زيات اهميت او اړتيا له کبله قرآن کريم په بېلابېلو صيغو او عبارتونو د عدل يادونه کړې؛ کله د پيغمبرانو د لېږلو موخه عدالت کول ښيي؛ کله مومنانو ته د عدل کولو امرکوي او کله بيا رسول الله ﷺ ته په عدل امر کوي. د (الشورى) په سورت کې راغلي: ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ﴾ (الشورى:١٥) **ژباړه:** ما ته امر شوی چې ستاسو په منځ کې عدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾ (الأعراف: ۱۵) **ژباړه:** زما رب ما ته د انصاف کولو امر کړی دی. په دې حکمونو سربېره قرآن کريم د ځانګړو موضوعاتو په اړه هم د عدالت په پام کې نيولو حکم کړی لکه:

۱ – په تله او پيمانه کې عدالت: قرآن کريم د بيعې په مهال په تللو او پيمانه کولو کې د عدل او برابرۍ امر کوي او فرمايي: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بالقسط﴾ (الأنعام:۱۵۲). يعنې: تله او پيمانه په عدل سره پوره تلئ.

۲ – په وينا کې عدالت: له مومنانو څخه د قرآن کريم غوښتنه دا ده چې د عامو خبرو کولو پر مهال به هم له عدالت څخه کار اخلي او د خلکو په اړه به هغه څه وايي چې رېښتيا او واقعيت وي. د (الأنعام) سورت مورږ ته داسې لارښوونه کوي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ۱۵۲) **ژباړه:** او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يې وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

۳ – په ګواهۍ کې عدالت

د قاضي او محکمې په وړاندې په ګواهۍ ويلو کې عدالت کول د قرآن غوښتنه ده چې څو ځلې تکرار شوې او لږ مخکې يې يادونه وشوه.

۴ – په پرېکړه کې عدالت

قرآن کريم مومنانو ته حکم کوي چې د پرېکړې او قضاوت کولو پر مهال له توپير پرته عدالت وکړي، فرمايي:﴿وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُواْ بِالْعَدْلِ﴾ (آل عمران:۵۸) **ژباړه:** او کله چې د خلکو په منځ کې پرېکړه کوئ نو په عدالت سره يې وکړئ.

په دې بنسټ د پرېکړې پر مهال د خپلوۍ، قوم، ژبې او سيمې لپاره عدالت قرباني کول د الله پاک له حکمونو څخه سرغړونه ده.

دا آيت په څرګند ډول له مسلمانانو څخه غواړي چې قانون بايد په شتمن او بې وزله، آمر او مامور او د ټولنې په واکمنو او بې وسو خلکو يو ډول پلی شي. د صحيح البخاري د روايت له مخې د رسول اللهﷺ په زمانه کې يوې ښځې غلا وکړه، د نوموړې ښځې د قبيلې خلکو د پيغمبرﷺ خوږ ملګری اسامه (رضي الله عنه) هغه ته واسطه کړ څو له سزا ورکولو تېر شي. رسول اللهﷺ د سپارښتنې او واسطې په دې کار سخت غوسه شو او خلکو ته يې وويل: له تاسو څخه پخواني امتونه له دې امله تباه شوي وو چې که شتمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي به غلا وکړه نو له سزا پرته به يې پرېښودو خو که بې وزله به غلا وکړه لاس به يې ترې غوڅولو. په خدای قسم که د محمد لور فاطمې غلا کړې وای هم به مې لاس ترې غوڅ کړی و. عايشه رضی الله عنها فرمايي چې پيغمبرﷺ نوموړې ښځې ته سزا ورکړه او هغې هم توبه وويسته چې وروسته يوه پرهېزګاره ښځه ترې جوړه شوه.

۵ – د دښمنانو په اړه عدالت

قرآن کريم د دښمنانو او کافرانو په حق کې هم د عدالت د پرېښودلو اجازه نه ورکوي او داسې حکم کوي: ﴿وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ﴾.

رسول اللهﷺ د هغو نامسلمانو معاهدو خلکو په اړه چې د اسلامي حکومت تر بيرغ لاندې اوسيږي، فرمايي: «أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[۱] **ژباړه:** چا چې پر معاهد ظلم وکړ، يا يې هغه ته زيان ورساوه، يا يې له توان څخه په پورته کار وګوماره او يا يې هم له هغه څخه د هغه له خوښې پرته څه شی واخيست نو د قيامت په ورځ به يې زه پخپله مدعي يم.

کله چې قرآن کريم د کافرانو په اړه د عدالت امر کوي نو د مومنانو او دوستانو سره ظلم کول خو په هيڅ ډول روا نه دي.

په عدالت د امر کولو سربېره قرآن کريم ظلم او ظالمان سخت غندلي، هغوی يې د الله پاک له رحمت څخه لرې ګڼلي او د دردناک عذاب ژمنه يې ورسره کړې چې فرمايي: ﴿أَلاَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ (هود: ۱۸) **ژباړه:** خبر اوسئ! په ظالمانو د الله لعنت دی. همدا راز فرمايي: ﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ابراهيم: ۲۲) **ژباړه:** بېشکه د ظالمانو لپاره دردناک عذاب دی.

رسول اللهﷺ هغه شخص هم د الله په عذاب اخته ګڼلی چې د ظالم مرسته کوي، فرمايي: «مَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بِظُلْمٍ، أَوْ يُعِينُ عَلَى ظُلْمٍ، لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللهِ حَتَّى يَنْزِعَ»[۲] چا چې په کومه شخړه کې د ظلم مرسته وکړه، تر هغې به د الله پاک په غضب اخته وي څو چې دا مرسته پرېږدي.

---

۱ – سنن ابي داود

۲ – رواه بن ماجه في سننه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عدالت د قرآني آيتونو او مبارکو حديثونو دومره زيات ټينګار دا جوتوي چې مومن يوازې په فردي توګه په عدالت کولو مکلف نه دې بلکې له مومنانو څخه د شريعت غوښتنه دا ده چې دوی بايد په نړۍ کې د عدالت د بيرغ پورته کوونکي او د ځمکې په مخ د يوه نړيوال عادل نظام راوستونکي وي.

پورتني آيتونه په ټولنه کې د هر اړخيز او بشپړ عدالت غوښتنه کوي چې لاندې موارد يې د بېلګې په توګه وړاندې کيږي:

۱ – په اسلامي ټولنه کې بايد قوانين له توپير پرته پر شتمن او بې وزله، آمر او مامور، ځواکمن او بې وسه يو ډول تطبيق شي او ټول د قانون په وړاندې په عملي توګه يو برابر وي.

۲ – چارواکي اود ټولنې واکمنان بايد دشمنی په وېش کې عدالت اوانصاف مراعات کړي، او ټولو افرادو ته به د هغوی د وړتياوو سره سم د کار يو ډول فرصتونه رامنځته کوي.

۳ – د ژده کړو آسانتياوې به ټولو وګړو ته له توپير پرته چمتو کيږي څو ټولنه له طبقاتي نظام څخه وژغورل شي او وګړي له کوم تبعيض پرته د وروښو په څېر ژوند وکړي.

له الله ﷻ څخه وېره

﴿اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

د تقوا لغوي معنا ساتنه او دفع کول دي. د شرعې په اصطلاح کې د نېکيو په کولو او د بديو په پرېښودلو سره د الله پاک له عذاب څخه ځان ژغورلو ته تقوا ويل کيږي.

له ابوهريره رضی الله عنه څخه د تقوا د معنا په اړه پوښتنه وشوه. هغه وويل: آيا په ازغنه لاره تللی يې؟ پوښتونکي وويل: هو. ابوهريره رضی الله عنه وويل: په ازغنه لار څه ډول تيرېږې؟ پوښتونکي وويل: کله چې ازغي وينم لاره بدلوم او ځان ترې ساتم. ابوهريره رضی الله عنه وويل: همدا تقوا ده.

يعنې د ګناه په لېدو سره له هغې څخه لاره بدلول او ورڅخه ځان ساتل تقوا ګڼل کيږي.

په قرآن کريم کې د تقوا په اړه خورا زيات آيتونه راغلي او مومنانو ته په تقوا خپلولو امر شوی.، الله پاک فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ﴾ (آل عمران: ۱۰۲) **ژباړه:** ای مومنانو! له الله نه داسې ووېرېږئ څنګه چې له هغه نه د وېرېدو حق دی. په مومن کې د عدالت خوی د تقوا په نتيجه کې رامنځته کيږي. مومنان يوازې هغه مهال بشپړ او هر اړخيز عدالت رامنځته کولای شي چې په ځانونو کې تقوا پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقوا د ټولنې په سوکالۍ او پرمختګ کې زيات اغېز لري، کله چې په واقعي توګه د الله وېره د انسانانو په زړونو کې ځای ونيسي، دا وېره د دې لامل کېږي چې خلک په هر ځای کې له خيانت، غلا، ظلم، فحشا او ټولو ناوړو کارونو څخه ځانونه وژغوري او ټولنې ته امن راشي. همدا راز له الله څخه وېره انسانان د خالق او مخلوق حقونو ادا کولو ته اړباسي.

رسول الله ﷺ په دې اړه داسې امر کوي: «اتق الله حيث ما كنت، وأتبع السيئة الحسنة تمحها، وخالق الناس بخلق حسن» [1] **ژباړه:** هر چېرې چې ياست له الله نه ووېرېږه! په بدۍ پسې نيکي کوه څو له منځه يې يوسي او د خلکو سره ښه چلن کوه.

د تقوا ګټې

تقوا زياتې دنيوي او اخروي ګټې لري چې ځينې يې په لنډ ډول داسې څرګندوو:

١ - د الله پاک مرسته او ملتيا: الله پاک فرمايي: ﴿وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (التوبه: ٣٦) **ژباړه:** وپوهېږئ چې الله د متقيانو ملګری دی. بل ځای فرمايي: ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ٥٢) **ژباړه:** هغه کسان بريالي دي چې د الله پاک او د هغه د پيغمبر امر ومني او له الله څخه ووېرېږي.

٢ - د ګناهونو بخښنه: الله پاک فرمايي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ (الطلاق: ٥) **ژباړه:** څوک چې له الله نه ووېرېږي الله پاک به د هغه ګناهونه وبخښي او اجر به يې زيات کړي.

٣ - **جنت ته ننوتل:** متقيان به په جنت کې وي: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ [الحجر:٤٥] **ژباړه:** متقيان به په جنتونو او چينو کې وي.

٤ - د زړه ډاډ او د ستونزو هوارېدل: په دې اړه الله پاک فرمايلي: ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ۝الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ [يونس: ٦٢-٦٣] **ژباړه:** خبر اوسئ! څوک چې د الله دوستان دي پر هغوی کومه وېره او کړاو نشته، هغوی چې ايمان يې راوړی او تقوا يې خپله کړې.

په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا﴾ (الطلاق: ٢) **ژباړه:** څوک چې له الله نه ووېرېږي، الله به د هغه لپاره له ستونزو نه د وتلو لار پيدا کړي.

[1] – مسند البزار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

- په هر وخت او هر ځای کې د الله اطاعت د مومن دنده ده.
- په ګواهۍ ورکولو کې باید ریښتیا او واقعیت په پام کې ونیول شي. نه خپلوي، دوستي او یا کومه بله اړیکه.
- له چا سره دښمني باید د عدالت د پښو لاندې کولو لامل نه شي.
- په پټو او ښکاره ځایونو کې له الله پاک څخه وېره کول.
- تقوا غوره کول د عدالت لامل کېږي.
- په تقوا غوره کولو سره انسان ډېرې دنیوي او اخروي ګټې ترلاسه کوي.
- عدالت یوازې په محکمه کې په پرېکړو پورې منحصر نه دی بلکې په عامو خبرو او هر ځای کې عدالت کول فرض دی.

فعالیت

زده کوونکي دې له یادو څخه د تقوا په اړه مبارک آیتونه او حدیثونه له ژباړې سره خپلو ملګرو ته ولولي.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

(قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ، شُهَدَآءَ، بِٱلۡقِسۡطِ، وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ)

۱- د لوستل شویو آیتونو لنډ مفهوم روښانه کړئ.

۳- (قوامین) کومه صیغه ده او هم یې معنا روښانه کړئ.

٤- د عدل لغوي او اصطلاحي معنا ووایاست.

٥- د عدالت کولو په اړه دوه قرآني آیتونه ولولئ.

٦- د تقوا لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ.

۷- د تقوا دنیوي او اخروي ګټې کومې کومې دي؟

کورنۍ دنده

(پر ټولنې باندې د عدالت اغېزې) تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

د انسان د وينو تويولو حرمت

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ [سورة الإسراء: ۳۳]

د کلمو معنا

وَلاَ تَقْتُلُواْ: او تاسې مه وژنئ.

النَّفْسَ الَّتِي: هغه نفس چې.

إِلاَّ بِالحَقِّ: مګر په حق سره (چې قصاص،رجم او ارتداد دی).

وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا: او څوک چې مظلوم (په ظلم) ووژل شي.

لِوَلِيِّهِ: د وژل شوي د وارث لپاره.

سُلْطَانًا: زور او برلاسي.

فَلاَ يُسْرِف: اسراف دې نه کوي، يعنی له وژونکي پرته دې بل څوک نه وژني.

مَنْصُورًا: مرسته کړی شوی.

ژباړه: او مه وژنئ تاسې هغه نفس چې الله يې وژل حرام کړي دي مګر په حق سره يې وژلی شئ او څوک چې مظلوم ووژل شو نو موږ يې وارث ته د غچ (بدل) اخيستلو قوت او توان ورکړی دی، نو په وژنه کې دې تېری او اسراف نه کوی، بيشکه له وارث سره کومک شوی دی.

تفسير

۱ـ د آيت شرح او څېړنه

دا مبارک آيت چې د (اسراء) سورت ۳۳ آيت دی د يو لړ الهي منهياتو په ترڅ کې راغلی دی چې د هغو له جملې څخه له الله تعالی سره شريک نيول، د مور او پلار آزارول، د اسراف او تبذير څخه ځان ژغورل، د بيوزلی او تنګ لاسی له ويرې د اولادونو وژنه، له زنا او بی حيايئ څخه لری والی، د يتيم د مال خوړل او په پای کې د تکبر، غرور او ځان ښودلو څخه ځان ساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اما د پاملرنې وړ ټکی دا دی چې د نفس له وژلو څخه دوه ځله او په بېلابېلو بڼو منع راغلې ده.

د لوست له آیت څخه دوه آیته وړاندې داسې راغلي دي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاقٍ﴾ یعنې: خپل اولاد د فقر او بیوزلۍ له وېرې مه وژنئ، یعنې د بې ګناه نفس وژنه مه کوئ، بیا وروسته له زنا او بې حیایۍ څخه منع راغلې ده او بیا په هغه پسې سمدلاسه د نفس د وژنې مسئله او د هغه حرمت وروسته له خاصې یادونې دویم ځل په عام ډول یادونه شوې ده چې دویم ځلې ټینګار په خپله دا څرګندوی چې د انسان وژنه ډېره لویه ګناه ده، ځکه اسلام د انسان وجود ته داسې ګوري چې ګواګې دا یوه بنا(تعمیر) ده چې د الله تعالی له خوا جوړه شوې ده نو هیچا ته اجازه نشته چې دا تعمیر ونړوي او ړنګ یې کړي مګر دا چې د هغه اجازه یې لاس ته راوړې وي.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ﴾ په دې مبارک آیت کې له نهی څخه سربېره د بې ګناه نفس د وژنې په حرمت هم تصریح شوې ده، نو هر کله چې نهی هم حراموالی دی او ښکاره حرمت هم راغلی نو ګواګې دوه ځلې یې په حرمت ټینګار او تاکید شوی دی په دې وجه په هغه حدیث کې چې بیهقي او نسایي او نورو محدثینو له پیغمبرﷺ څخه نقل کړي: چې د مسلمان د وژنې ګناه د ټولې نړۍ له نړولو څخه لویه ګڼل شویده.

د الله رسولﷺ وفرمایل: "لَزَوَالُ الدُّنيا أَهْوَنُ على الله مِن قتلِ رجل مسلم"[1]. **ژباړه:** د ټولې نړۍ له منځه تلل د الله په وړاندې د مسلمان له وژنې څخه ډېره بې ارزښته ده؛ یعنی که یو تن ټوله نړۍ ونړوي او خرابه یې کړي دا د یو مسلمان له وژنې څخه ډېره کمه ده.

نو د همدې ټینګار پر اساس و چې حضرت ابن عباس رضي الله عنه به پر دې فتوی ورکوله چې د مسلمان د قصدي او عمدي وژونکي توبه هیڅکله هم نه قبلیږي او هغه به د تل لپاره په اور کې سوځیږي.

(إلا بالحق) په (لا تقتلوا) پورې اړه لري او دا له عامو حالتونو څخه استثناء ده، یعنی په هیڅ حالت د حالتونو کې هغه مسلمان نفس چې الله تعالی یې وژنه حرامه کړې ده مه وژنئ مګر دا چې د داسې څه مرتکب شوی وي چې د ده وژنه مباح کوي، د "إلا بالحق" توضیح او تفسیر په هغه حدیث کې چې بخاري او مسلم نقل کړی راغلی دی چې رسول

---

[1] – سنن نسائی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷺ فرمايلي دي: **"لا يَحِلُّ دَمُ امرئ مسلم يشهدُ أَن لا إله إلا الله وأني رسول الله، إلا باحدى ثلاث: الثَّيِّبُ الزَّانِي، والنّفْسُ بالنَّفْسِ، والتَّارِكُ لدينِهِ، المفارِقُ للجمَاعَةِ"[1]** . يعني: د هغه مسلمان د وينې تويېدنه چې د الله په وحدانيت او د رسول عليه السلام په رسالت گواهي ورکوي روا نده مگر په ارتکاب د يو له دريو شيانو: د نفس وژنه(چې په قصدي توگه وي)، زنا کول د محصنتوب په حالت کې، يعنی چې زاني نکاح کړې وي اوبل د دين پريښودونکی(مرتد)کوم چې د مسلمانانو له ډلې څخه جلا شوی وي.

دلته دا خبره د يادولو وړ ده چې د کافر وژنه هم په هغه صورت کې، چې محارب نه وي، يعنی د مسلمانانو پر ضد د جنگ په صف کې ولاړ نه وي، د همدې مبارک آيت په حکم سره روا نه ده، ځکه په آيت کې د اسلام قيد نه دی ياد شوی بلکې نفس مطلق ذکرشوی دی، نو هغه کافران چې له مسلمانانو سره ژمن(معاهد) دي يا هغه کافران چې د مسلمانانو په سيمو کې ژوند کوي (ذميين) يا هغه کسان چې د ويزې او پاسپورټ د اجازې له لارې اسلامي هيوادونو ته سفر کوي، د دې ډول خلکو وژنه روا نه ده. اسلام د وينو بهولو او وژلو دين نه دی، بلکې د امن او رحمت دين دی او يوازې د هغو کافرانو د وژلو اجازه ورکوي چې د اسلام د دين د دعوت د خپرېدو مخه نيسي او جنگ ته پرسولې ترجيح ورکوي.

﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا﴾ د دې مبارک آيت دا برخه موږ ته دا را په گوته کوي چې د اسلام سپېڅلی دين د خلکو له وينو څخه په ټوله معنا داسې ساتنه کوي لکه څنگه چې د خلکو د مالونو عزت او حيثيت څخه ساتنه کوي. اسلام له يوې خوا د خلکو په زړونو کې د اخروي جزا ويره پيدا کوي او فرمايي: **﴿مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾** (المائده/٣٢). **ژباړه:** څوک چې يو نفس پرته له بدل يا فساد نه په ځمکه کې وژني نو لکه چې ټول خلک يې وژلي وي.

ترڅو خلک د وينو تويېدو د اخروي جزا په لويوالی وپوهېږي او د داسې جرم له ارتکاب څخه لاس واخلي، له بلې خوا يې قاتل ته سخته دنيوی سزا وټاکله چې هغه قصاص دی، ځکه که چېرې شيطان هغه تېر باسي او له آخرت څخه يې غافله کړي نو له دنيوي سزا څخه به وويرېږي او د خلکو وينې به و نه بهوي، او د مبارک آيت دا برخه همدې دنيوي

---

[1] – صحيح البخاری، کتاب الديات باب قول الله تعالی أن النفس بالنفس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سزا ته اشاره کوي، فرمايي څوک چې په مظلومه توګه ووژل شي يعنی پرته له داسې عمل کولو چې د ده د وژلو لامل وي نو موږ د ده د ولي او د ده د وينو وارث ته برلاسي او قدرت ورکړی دی. له ولي څخه هغه څوک مراد دی چې د وژل شوي د وينو بدله غواړي لکه پلار يی زوی يا ورور يی او يا د نږدې خپلوانو څخه يی کومً بل تن. او په هغه صورت کې چې وژل شوی کس هيڅ ولي ونه لري، نومسلمان حاکم د هغه ولي ګڼل کيږي او د سلطان څخه هغه قوت مراد دی چې اسلامي شريعت د وژل شوي ولي ته وربښلی دی په داسې توګه چې هغه ته يی په يو له دريو شيانو عام او تام اختيار ورکړی دی: يا له وژونکي څخه بدل (قصاص) يا د وينې بيه(ديت) يا عفو او ښښنه. څرنګه چې شريعت د وژل شوي لوري ته زياته پاملرنه لري نو ځکه څوک د ده د مطلقی آزادۍ او خپلواکۍ مخه نشي نيولی، البته داسې نصيحت ورته کولای شي چې د قصاص په ځای عفوه غوره کړي يا ديت واخلي خو زور پرې نشي کولای.

﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ د مبارک آيت دا وروستنۍ برخه د وژل شوي وارث او ولي ته داسې ارشاد کوي چې هرکله اسلامي شريعت ده ته دا قوت ورکړی او د ده په څنګ کې د ده د حق ورکولو لپاره دريدلی دی نو په وارث هم لازمه ده چې د ټاکلو پولو څخه تيری ونه کړي مثلاً دوه تنه د يو تن په بدل کې مړه نه کړي يا له قاتل پرته بل کوم خپلوان يی د قصاص لپاره غوره نه کړي يا وژونکی له قصاصه وروسته مثله نه کړي يعنی د بدن غړي يی پرې نه کړي. له اسلام نه مخکې د جاهليت له عادتونو څخه دا هم و چې په وژونکي سربيره به يې د هغه د کورنۍ نورغړي هم وژل او يا دا چې وژونکی به د لوړې او شريفې کورنۍ څخه نه و نو دوی به دا وژونکی پريښود، د هغه له قوم او ټبر څخه به يی بل تن چې د وژل شوي سره به په رتبه کې مساوي و هغه به يی واژه، خو په اسلام کې دا ټول په وژنه کې اسراف او تيری ګڼل شوی او منع دی.

د ﴿ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ جمله په حقيقت کې په وژنه کې له اسراف څخه په منع تعليل او استدلال دی. او د (إنه) ضمير د وژل شوي ولي ته راجع دی، يعنی په وژنه کې دې دا ولي اسراف او تيری نه کوي ځکه الله تعالی د هغه سره د خپل شريعت له لارې مرسته کړيده او د مسلمانانو حاکم يی ورته د مرستندوی په توګه ټاکلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

د انسان د وینو تویولو حرمت

په مبارک آیت کې غور او سوچ

د لوست مبارك آیت لکه څنګه چې یو شمیر مفسرین فرمایي، لومړنی آیت دی چې د قتل په هکله نازل شوی دی. هرکله چې انسان په هغه کې ژور فکر او نظر واچوي، نو ډیرې لویې چارې به پکې ومومي. په لومړي قدم کې د هغه عمل له ترسره کولو نه په ډیرشدت او ټینګار سره منع راغلې ده چې د لویو ګناهونو له جملې څخه ګڼل کیږي او د الله د قهر او غوسې لامل ګرځي چې هغه د بې ګناه نفس وژنه ده او په صراحت سره یې په اړه په بل آیت داسې فرمایلي دي: ﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ [النساء/۹۳].

ژباړه: او هغه څوک چې ووژني مؤمن په قصد سره نو د هغه جزا جهنم دی، همیش به وي په دې کې او غضب کړی دی الله پر هغه او لعنت یې کړی پر هغه او تیار کړی یې دی د هغه لپاره عذاب لوی.

او په بل ځای کې د نفس له وژنې څخه ممانعت د شرک نه د نهې سره یوځای ذکرشوی دی الله تعالی فرمایي: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ [الفرقان/۶۸].

ژباړه: او(د الله نیک بندګان) هغه کسان دي چې د الله ترڅنګ نور خدایان نه بلي او نه وژني هغه نفس چې پرته له حق نه یې وژل الله تعالی حرام کړي دي.

همدارنګه په دې هکله د رسول اللهﷺ په احادیثو کې هم منع راغلې ده، په هغه حدیث کې چې بخاري او مسلم دواړو بیان کړی دی د الله رسولﷺ د قیامت په ورځ د خلکو په منځ کې لومړنی الهي فیصله او پریکړه د وژنې او وینې تویونې ټاکلې ده او داسې فرمایي: "أَوَّل مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ القِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ" [۱]. یعنی: د قیامت په ورځ لومړنی شی چې د هغه په هکله فیصله کیږي هغه د وینې تویونې فیصله ده.

---

۱ – صحیح البخاری، کتاب الدیات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل حدیث کې راځي: "لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الأَرْضِ اشْتَرَكُوا فِي دَمٍ مُؤْمِنٍ لَأَكَبَّهُمُ اللهُ فِي النَّارِ"[1]. یعنی: که چیرې د آسمانونو او ځمکې خلك د یوه مسلمان په وژنه کې راټول او شریك شي نو پاك الله به ټول په دوزخ کې واچوي. په دې شدیده منع کې اصلي لامل دا دی چې وژنه د ټولنې د وګړو ترمنځ د کینو، دښمنیو او جګړو خپریدو لامل ګرځي.

دلوست مبارك آیت په دویم قدم کې د وژل شوي د اولیاوو لپاره داسې لاربښوونې کوي چې د هغوی نفس آراموي، قهر او غوسه یې کمًوي او د غچ اخیستلو جذبه یې له منځه وړي، ځکه دوی په ډاډمن زړه په قصاص برلاسي کوي، حکومت او قوت ټول د دوی په واک کې ورکوي.

دا حقیقت دی چې انساني فطرت د خپلوانو د وژلو په صورت کې په ډیره تیزی سره د غچ اخیستلو غوښتونکې دي او که داخلي آرامتیا او هوساینه ونه مومي، نو هر ډول ناسمو کړنو ته لاس اچوي، خو کله چې پوه شي چې الله او د الله شریعت او د مسلمانانو حاکم ټول د ده په طرف دي او په آسانی سره خپل مقصد ترلاسه کولی شي، نو په خپل سر او خپله خوښه څه کار ته لاس نه اچوي.

د آیت لنډ مفهوم

په لنډه توګه ویلای شو چې د دې لوست مبارك آیت په ډیر ټینګار سره د نفس له وژلو او وینو تویولو څخه منع کوي، برابره ده چې مسلمان وي یا غیر مسلم خو چې محارب نه وي، البته د مسلمان د وژلو ګناه د نورو په پرتله ډیره زیاته ده، همدا لامل دی چې ډیر فقهاء (پرته له احنافو) په دې آند دي چې مسلمان د اهل ذمه په وړاندې نه قصاص کیږي خو د هغو وژنه روا نده او وژونکی ډیره لویه ګناه ترسره کوي نوځکه د تعزیر او سزا وړ دی، د تاکید او ټینګار قوت له دوو شیانو څخه څرګندیږي یو تعمیم وروسته له تخصیص، یعنی وروسته له ځانګړې منعې څخه چې د اولاد له وژلو څخه په مخکینې آیت کې راغلې ده او په دې دویم آیت کې په عمومي توګه د مطلق نفس له وژلو څخه منع راغلې ده او هم یې په حرمت تصریح شوې ده، البته د عمومي نهې څخه ځینې ځایونه استثناء شوي دي چې د نبي کریمﷺ مبارکو احادیثو هغه معین کړي دي، د دې تر څنګ د ناحقه وژنې په صورت کې اسلامي شریعت د مقتول ورثه پر قاتل برلاسې کوي

---

[1] – سنن ترمذی، باب الحکم فی الدماء

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که وغواړي له هغه شخه قصاص یا د خپل وژل شوي د وینو دیت واخلي یا وروسته له بشپړې برلاسي یې معاف کړي چې دا کار د شریعت ترغیب او تشویق هم له ځانه سره لري، د آیت په وروستۍ برخه کې دې ته اشاره شویده چې هرکله له قاتل شخه د مقتول د غچ اخیستلو په هکله محمدي شریعت د مقتول د ولي مرستندوی دی، نو باید هغه د اسلام له چوکاټ شخه ونه وځي او په داسې کارونو لاس پورې نه کړي چې ناروا او د قرآن په تعبیر سره اسراف او تیری بلل کیږي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دریو ډلو وویشل شي او د لاندینیو دریو موضوعگانو په هکله دې بحث او څیړنه وکړي:

۱ـ د اسلامي قوانینو او احکامو تولنیزوالی ۲ـ د اسلامي احکامو او قوانینو فطري والی ۳ـ د امن او جگړو په له منځه وړلو کې د اسلام نقش.

د لوست گټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې یوې گوښې ته یې اشاره کیږي:

- ❖ د بیوزلی یا د شرم او ننگ له ویرې د اولاد وژلو حراموالی لکه چې د جاهلیت په وخت کې به یې خپلې لورگانې وژلې.
- ❖ پرته له حقه د نفس د وژلو حرمت.
- ❖ په دغو صورتونو کې د نفس د وژلو جواز: کله چې څوک قصداً ووژني، دا چې محصن زنا وکړي او یا دا چې له دین شخه وگرځي او د مسلمانانو ډله پریږدي په دې شرط چې په خپله خوښه یې ایمان منلی وي.
- ❖ د دې خبرې اثبات چې اسلامي احکام په بشپړه توگه د انساني فطرت سره برابر دي.
- ❖ حکومتي چارواکو ته دنده سپارل که هغوی قاضیان وي یا حاکمان ترڅو د مقتول له ورثې سره مرسته وکړي.
- ❖ د مقتول د قوم او ټبر د بیځایه تیریو مخه نیول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{وَلَا تَقْتُلُوا} {إِلَّا بِالْحَقِّ} {مَظْلُومًا} {لِوَلِيِّهِ} {سُلْطَانًا} {مَنْصُورًا}

۲ـ د منهياتو په هکله چې د لوست د مبارك آيت څخه معلوميږي خپل معلومات وليکئ؟

۳ـ هغه دوه اړخونه چې د نفس د وژنې پر ممانعت دلالت او ټينګار کوي، څرګند کړئ؟

۴ـ د نفس وژنه په کومو حالاتو کې جواز لري؟

۵ـ له قصاص، ديت او عفوې څخه څه مراد دي او کوم يوغوره دی؟

٦ـ دا جمله: ﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ تفسير کړئ؟

۷ـ په مبارك آيت کې له «سلطان» څخه څه مراد دی؟

۸ـ د جاهليت د خلکو عکس العمل د وژنې په هکله څه و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لاندې دوو موضوع ګانو څخه يوه موضوع غوره کړي او د هغې په هکله دې يو مخ لنډ تفسير وليکي.

۱ـ د قرآن کريم په آيتونو کې د نفس د وژنې ګناه.

۲ـ د نبي کريمﷺ په احاديثو کې د نفس د وژنې ګناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوويشتم لوست

د خلکو پر شتمنيو د تيري حرمت

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء ٢٩]

د کلمو معنا

آمَنُواْ: ايمان مو راوړی، يعنی الله او د هغه رسول رښتينی ګڼئ.

بِالْبَاطِلِ: په ناحقه او ناروا توګه.

تِجَارَةً: پېرودل او پلورل، اخيستل او خرڅول، سوداګري.

عَن تَرَاضٍ: د دواړو خواوو په خوښه.

وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ: او خپل ځانونه مه وژنئ، د يو او بل د نفسونو او ارواحو د له منځه وړلو لامل نه شئ.

ژباړه

ای مؤمنانو، مالونه مو په خپلو منځونو کې په ناروا مه خورئ، مګر هغه چې د طرفينو د خوښې په رڼا کې د راکړې ورکړې له لیارې وي. او مه وژنئ ځانونه مو، بيشکه الله پاک پر تاسې ډېر مهربان دی.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

دا مبارک آيت د قرآني آيتونو څخه يو ډېر عظيم آيت دی چې د بشر لپاره د ژوند کولو اصول او قواعد بيانوي او هغوی ته د دې لارښوونه کوي چې په ټولنه کې بايد د ځنګل قانون حاکم نه وي او نه هم خلک د خپلو مالونو په ساتنې کې د ظلم اوتيري ښکارشي او يا په چل او دوکې سره د هغوی مالونه او پانګې لوټ شي. همدارنګه بايد د خلکو په نفسونو حمله ونشي او يا يې بيځايه وينې ونه بهيږي. ټول شيان بايد محفوظ او ساتلي واوسي، خو يوازې د اړتياوو او ستونزو د له منځه وړلو لپاره يو شی د تجارت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه(پلورل او پیرودل) چې په هغه کې د خلکو مصلحت دی روا او مباح دی هغه هم په دې شرط چې د دواړو خواوو په رضایت او خوښی سره وي.

د یادولو وړ ټکی دا دی دا مبارک آیت د هغو آیتونو په لړ کې ځای لري چې د ژوندانه چارې تنظیموي، لکه د کورنی تشکیل، د محرماتو بیانول، د میراث ویشل او داسې نورمسایل. له دې آیت څخه وړاندې د احکامو آسانی، د شرعي قوانینو تخفیف او د انساني فطرت سره د دې احکامو مطابقت او برابری ته اشاره شوې ده چې زموږ د همدې لوست آیت له فطرت سره د اسلام د دین دمطابقت او برابري لپاره یوه غوره بېلګه ده. څکه انسان فطرتاً هیڅا ته اجازه نه ورکوي چې پرته د هغه له رضا او اجازې د هغه په اړوندو مالونو کې تصرف وکړي. بناء قرآن کریم داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ مفسرین وايې: د محرماتو یا هغو ښځو یادونه چې نکاح یې پر انسان حرامه ده په مخکني آیت کې او ورپسې آیت کې په ناحقه توګه د خلکو د مالونو د خوړلو د حرمت یادول، پر دې دلالت کوي چې په کومه اندازه د انسان مور، خور او داسې نور پر هغه حرام دي د نورو کسانو مالونه هم په هماغه اندازه پرانسان حرام او ناروا دي. له دې امله که انسان فکر وکړي دا مسئله ډېره حساسه او دقیقه ده. له ﴿ لاَ تَأْكُلُواْ﴾ څخه مراد یوازې خوراك نه دی، بلکې موخه یې ټول ناروا تصرفات دي. هرکله چې په غالبه توګه د یوه شي اخیستل د هغه د خوړلو لپاره وي نو دلته هم د اکل په کلمې سره ورځنې تعبیر شوی دی. له ﴿بِالْبَاطِلِ﴾ څخه مراد هر هغه طریقه او لاره ده چې د اسلامي شرعې خلاف وي، لکه سود، جواري، خیانت، ظلم او داسې نور. د مبارك آیت د دې جملې معنا داسې ده چې یو د بل په مالونو کې د شرعې پر خلاف هیڅ ډول بیځایه تصرفات مه کوئ، څکه تاسو ایمان غوره کړی دی او هغه د خلکو د حقوقو د مراعاتولو غوښتونکی دی.

﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ دا استثناء منقطع استثناء ده، په دې معنا چې تجارت د باطلو مواردو لاندې نه راځي، نو باید داسې تعبیر ونشي چې مه خورئ خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله توګه مګر دا چې د تجارت او یو د بل په رضایت سره وي، بلکې دا جمله په ځانګړې توګه د یو د بل د مالونو په خوړلو سره په حقه او صحیح توګه ښوونه کوي. یعنی که د تجارت په طریقه او د دواړو خواوو د بشپړ رضایت په شرط یو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مالونه وخورئ. دا جواز لري. البته د نورو د مالونو خوړل يا يې تر لاسه کول ځه نورې جايزې طريقې هم لري لکه صدقه او خيرات ورکول، ميراث وړل، د کار په مقابل کې مزدوري اخيستل او داسې نور، خو کله چې تجارت تر ټولو زياته دوديزه او پراخه لاره ده، نو ځکه په آيت کې هغه ته اشاره شوې ده.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د(**انفسکم**) کلمه په دوو معناوو اخيستلای شو: يو دا چې په خپله د هماغه کس (شخص) نفس مراد دی يعنی خپل ځانونه مه وژنئ او خپل نفسونه مه هلاکوئ.

دويم دا چې له نفس څخه د مسلمان ورورنفس مراد دی چې په منعې او رټنې کې د مبالغې له امله ورڅخه په نفس تعبير شوی دی، ګواکې د يوه مسلمان وژنه داسې ده لکه چې يو انسان خپل نفس وژلی وي.

مفسرينو د دې مبارک آيت د تفسيرپه ترڅ کې دا هم څرګند کړي دي د دې وروستۍ جملې څخه کولای شو دا ومومو، کومو محرماتو ته چې په دې مبارک آيت او مخکنيو آيتونو کې اشاره شوې ده او د دغو ګناهونو ترسره کول، د نفس د قتل سره د ګناه له حيثه برابره ده. يعنی که چيرې تاسې په خپلو کې د يو او بل مالونه په ناحقه وخورئ او د فطرت خلاف نور ګناهونه ترسره کړئ نو ګواکې ځانونه مو هلاک کړي او له منځه مو وړي دي.

د پيغمبرﷺ له صحابه وو څخه يو صحابي د دې مبارک آيت څخه ځانګړی مطلب اخيستی چې د دې آيت د تفسيريوه برخه ګڼل کيږي او د اسلام د مقدس دين آساني څرګندوي. دا پيښه ډيرو مفسرينو او محدثينو نقل کړې ده.

ابن کثير رحمه الله وايي: امام احمد له عمرو بن العاص‌ؓ څخه روايت کوي چې هغه وايي: رسولﷺ زما په مشرۍ يوه ډله صحابه يو ځای ته وليږل، نوتقدير يوه شپه چې ډيره سړه وه، زه احتلام شوم او د مرګ له ويرې مې غسل ونه کړ، تيمم مې وکړ او صحابه وو ته مې د سهار د لمانځه امامت هم ورکړ او کله چې رسولﷺ ته حاضر شوم، قصه مې ورته وکړه. دوی وفرمايل: ای عمرو! په داسې حال کې چې جنب وې يارانو ته دې لمونځ هم ورکړ؟ عمرو وايي ومې ويل، ای د الله رسوله شپه ډيره سړه وه او زه له مرګه وويريدم، نو د الله دا وينا مې را په ياده کړه چې فرمايي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د الله رسولﷺ وخندل او څه يې ونه ويل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د الله د رسول سکوت د دې نښانه وه چې د عمرو پوهه او مرام له مبارک آیت څخه صحیح و.کولای شو چې دا پیښه د دې آیت د تفسیري مواردو برخه وګڼو. او د ﴿إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ جمله دلالت په دې کوي چې کومه سلسله احکام په دې آیت کې راغلي دي ټول د الهي حکمتونو پر بنسټ او زموږ په ګټه دي، باید دا په خپلو ځانونو کوم بوج و نه ګڼو، ځرنګه چې الله تعالی پر خپلو بندګانو بی حده مهربانه دی، نو خپل بندګان د دنیا او آخرت له ښیګڼو څخه پرته په بل څه نه مأموروي.

د نبي کریمﷺ د حدیث په رنا کې د مالونو حرمت

په هغه حدیث کې چې صحیح مسلم او یوه ډله لویو محدثینو نقل کړی راغلي دي رسولﷺ په **حجة** الوداع یعنی د ده په وروستني حج کې تر ټولو غوره او شامله خطبه وړاندې کړه او د څو زرو نفرو په لویه ټولنه کې یې په لوړ آواز پوښتنه وکړه ای خلکو تاسې په کومه میاشت کې یاستئ؟ آیا دا میاشت د ذوالحجې میاشت نه ده؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ: هو، ده ای د الله رسوله، آیا دا دحرمت ښار(مکه مکرمه) نه دی؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ، ولې نه، دی. دریم ځل یې پوښتنه وکړه، تاسو په کومه ورځ کې یاستئ؟ آیا دا د اختر ورځ نه ده؟ صحابه وو ځواب ورکړ، ولې نه ده، ای د الله رسوله، بیا وروسته په داسې حال کې چې له دې پوښتنو مخکې یې د درې شیانو د حرمت او عظمت اندازې ته اشاره کړې وه، ویې ویل: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا»[1] یعنی: یوه شئ او خبر اوسئ چې ستاسو وینې او ستاسو مالونه پر تاسې حرام دي، لکه د ستاسو د نن ورځې، د دې میاشتې او د دې ځای حرمت، یعنی لکه څنګه چې له یوې خوا د دې میاشې احترام، د دې ورځې احترام او د دې مقدس ځای احترام پر تاسو لازم او اړین دی، په همدغه اندازه د یو او بل د مال او نفس احترام پر تاسو واجب او لازم دی. له بله اړخه لکه څنګه چې له قوانینو څخه تیری او ماتول یې په ځانګړې توګه په دې درې ګونو شیزونو کې حرام او ناروا دي، په هماغه اندازه ستاسو په مالونو او نفسونو کې تیری هم حرام او ناروا دی. رسول الله ﷺ د دې مثال په وړاندې کیدو غوښتل څو د ګناه لویوالی یعنی د مسلمانانو په مالونو او نفسونو تیری د دوی په ذهنونو کې ښه ځای ونیسي او خپل امت دې مهم کار ته متوجه کړي،

---

[1] – صحیح البخاری، کتاب الفتن

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو هيڅکله د يو او بل پانګو او يا نفسونو او يا د يو د بل آبرو او عزت ته(لکه څنګه چې په ځنو روايتونو کې د(اعراضکم) يعنى د عزت او آبرو کلمه هم راغلې ده) د تېري او لاس اوږدولو جرات ونه کړي.

د آيت لنډ مفهوم

ذکر شوى آيت د ليکنې د ترتيب په اعتبار د قرآن مجيد له سورتونو څخه د څلورم سورت يعنى د نساء د سورت آيت دى. دا سورت مدني سورت دى چې په هغه کې ډير احکام او ټولنيزې مسئلې بيانيږي. لکه څرنګه چې د دې مبارک آيت اسلوب او طريقه د کورني ژوند د نظم او ترتيب، حل او حرمت په هکله ده او تر ټولو ارزښتناکه يې هغه موضوع ده چې په دې آيت کې ورته اشاره شوې ده، يعنى د مالونو او نفسونو حرمت.

دا مبارک آيت د ايمان څښتنانو ته خطاب کوي چې اى مؤمنانو، آسماني حکم ستاسو لپاره دا دى چې خپل مالونه په خپلو کې په ناروا طريقو لکه سود، جواري، رشوت، غلا، ظلم، دوکو او داسې نورو طريقو مه خورئ، البته که غواړئ چې د مالونو د حاصلولو سمه لاره او طريقه ومومئ نوتاسو ته د داسې تجارت لارښوونه کوم چې له چل او دوکې څخه پاک وي او هغه داسې تجارت دى چې د دواړو خواوو په عام او تام رضايت ترسره شوى وي.

د دې تر څنګ تاسو ته الهي امر دا دى چې نفس په ناحقه مه وژنئ، که ستاسو خپل نفسونه وي او يا د نورو مسلمانانو نفسونه. ځکه د مسلمان وينه، د مسلمان مال، د مسلمان عزت او آبرو ټول په اسلامي ټولنه کې بايد ساتلى او محفوظ وي او که کوم سړى له دې اوامرو څخه سرغړونه وکړي نو سزا به يې هغه وي چې ورپسې آيت يې څرګندونه کړې ده: ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا﴾ (النساء/۳۰).

ژباړه: او هر څوک چې د تيري او تجاوز له مخې دا ناوړه کار وکړي نو ډير ژر به يې اور ته ننباسو او دا کار الله پاک ته ډير آسان دى.

فعاليت

زده کوونکي دې د هغو ستونزو او کړاوونو په هکله، چې زموږ ټولنه ورسره د دې لوست د آيتونو او نبوي احاديثو د لارښوونو د نه عملي کولو له امله مخامخ شوې ده، له يو بل سره د محترم استاد په مرسته بحث او خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې يوې ګوښې ته يې اشاره کيږي:

- ❖ د مسلمانانو د مالونو څخه په ناسمه توګه د ګټې اخيستلو حرمت چې په هرې طريقې سره وي.
- ❖ د تجارت اباحت، روا والی او هغه ته د خلکو هڅول او تشويقول.
- ❖ پر هغو کسانو باندې رد کول چې د ناپوهۍ او توکل په پلمه کسب او کار منع ګڼي.
- ❖ په بيع او تجارت کې د رضايت او خيار د مسئلې ثابتول.
- ❖ د مسلمان لپاره د نفس د وژنې حرمت، که هغه خپل نفس وژنه يا په ناحقه د بل نفس وژنه وي؛ ځکه مسلمانان ټول د يوه بدن په څير دي.
- ❖ د قاتلانو او مال لوټوونکو لپاره د شديد او دردناک عذاب وعيد.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{بالباطل} {تجارة} {عن تراض} {و لا تقتلوا أنفسكم}

۲ـ د مالونو د خوړلو د څو بيلګو چې د باطلو په مفهوم کې داخلې دي د نومونو يادونه وکړئ.

۳ـ د ﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ جمله تفسير او تشريح کړئ.

۴ـ د دې مبارک آيت مخکينی او وروستنی آيت څه مسئلې بيانوي؟

۵ـ د ښځو د حرمت، د احکامو د آسانۍ او فطرت په اړوند د آيت د ربط په هکله څه پوهيږئ؟

٦ـ له ﴿أَنفُسَكُمْ﴾ څخه څه مراد دی او توجيه يې څرنګه ده؟

۷ـ د نفس او مال د حرمت لويوالی په حديث شريف کې څرنګه بيان شوی دی؟

۸ـ په معامله کې د اسلام علماء د بشپړ رضايت نښه څه شی ګڼي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دې لوست لنډيز په يو مخ کې د آيتونو او احاديثو په رڼا کې وليکي او په مختصره توګه دې وژباړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

ګډ ژوندون او خواخوږي

قال الله تعالی: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ...﴾ [الفتح: ٢٩]

د کلمو معنا

{وَالَّذِينَ مَعَهُ}	او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي.
{أَشِدَّاءُ}	ډېر سخت.
{رُحَمَاءُ}	رحم کوونکي او خواخوږي.
{تَرَاهُمْ}	ته هغوی وینې.
{رُكَّعًا سُجَّدًا}	درکوع او سجدې په حالت کې.
{يَبْتَغُونَ}	غواړي، په لټه او هڅه کې دي.
{فَضْلًا}	مهرباني، اجر او ثواب.
{وَرِضْوَانًا}	او رضا، خوښي.
{سِيمَاهُم}	نښې او علامې د هغوی.

ژباړه

محمد ﷺ د الله جل جلاله رسول دی ، او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي هغوی پرکافرانو سخت او په خپلو مینځو کې خواخوږي دي. ته چې کله هغوی ګورې په رکوع او سجده، او د الله د فضل او د هغه د رضا په طلب کې یې بوخت مومې. د سجدو نښې نښانې د هغو پر وچولیو موجودې دي چې په هغې سره هغوی بیل پیژندل کیږي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ دا مبارک آیت د (الفتح) د سورت وروستنی مبارک آیت دی چې په ټولیزه توګه او بیا په ځانګړي ډول وروستی نیمایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه یې د مؤمنانو د حالاتو او صفاتو بیانوونکې ده. له دې آیت څخه په وړاندې آیتونو کې د رسول الله ﷺ نه د مسلمانانو د بې ساري اطاعت او فرمانبردارۍ، کوم چې د بیعت الرضوان پر مهال څرګند شو او له دې مطیع امت نه د رضایت اعلان او یادونه شوې ده. وروسته بیا د مسلمانانو د ځلاندې راتلونکې وړاندوینه داسې شوې چې ډېر ژر به دوی سره له ویاړه مکې مکرمې ته ننوځي او څرنګه چې د دوی دین د هدایت دین دی نو پر ټولو ادیانو به غالب شي.

په پای کې دغه مبارک آیت د مؤمنانو اوصاف بیانوي چې دوی څه ډول کسان دي او په تورات، انجیل او قرآن کې څرنګه تعریف شوي دي، الله تعالی فرمايي: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ لومړۍ جمله د الله تعالی د پیغمبر ﷺ لپاره چې د دې امت قائد او لارښود دی جمیل وصف بلل کیږي. له دې څخه به بل لوی وصف څه شی وي چې د عالمیانو باچا په بشپړ ټینګار سره دا فرمايي: محمد د الله رسول دی، یعنی داسې ونه ګڼئ چې محمد یوازې یو نابغه او یا کوم پوه او عالم دی، بلکې د هغه مقام(له دې صفاتوسربېره) له دوی څخه ډېر لوړ او اوچت دی. هغه د الله تعالی رالیږل شوی او په ځمکه کې د هغه ځانګړی استازی دی. او د جمیل وصف دویمه جمله د پیغمبر ﷺامت دی چې دوی د کفر، الحاد او طغیان په مقابل کې ډېر سخت او شدید دي، خو د مؤمنانو پر وړاندې که هغوی له هر قوم، قبیلې، توکم، ژبې او رنګ څخه وي ډېر خواخوږي، نرم او مهربانه وي، ابن عباس رضي الله عنه فرمایلي دي: له ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې په حدیبیې کې حاضر وو، خو د جمهورو مفسرینو نظر دا دی چې مراد ترې ټول اصحاب کرام دي، دلته د مسلمانانو د لومړني نسل نه د نمونې په ډول یادونه شوې ده ځکه ټول امت له هغوی څخه پیروي کړې ده او د هغوی پر پله روان دي نو دا صفات لومړی په دوی کې او بیا په ټول امت کې څرګندیږي.

﴿تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ د مبارک آیت دا برخه د پیغمبر ﷺ د ریښتینو یارانو د مواصفاتو بل اړخ ته اشاره کوي، یعنی سره له دې چې دوی د کفر، الحاد او طغیان په وړاندې ډېر سخت او شدید دي او د مؤمنانو پر وړاندې نرم او مهربانه دي، دوی هر وخت د الله تعالی په عبادت کې بوخت او مشغول وي د رکوع او سجدې له حالت نه مراد د لمونځ ادا کول دي، د عربي ژبې قواعدو ته په کتلو سره د(تراهم) صیغه د مضارع صیغه ده چې په دوام او استمرار دلالت کوي او پر لمانځه د مداومت او پابندۍ پایله ترې اخیستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي په دې معنا چې خپل لمونځونه په پابندۍ سره ادا کوي او له فرایضو سربېره نوافل هم ادا کوي. دلته یوه پوښتنه پیدا کیږي چې له دې نرمۍ، خواخوږۍ، شدت، رکوع او سجدې نه موخه او هدف څه شی دی او دوی ولې دغه کارونه ترسره کوي؟ نو د دې پوښتنې ځواب په همدې آیت کې راغلی دی او هغه دا دی چې ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ مغوی په خپلو ټولو کړنو او تحرکاتو سره د الله د فضل، ثواب، رضا او خوښۍ غوښتونکي دي.

﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ سیما د یو شي نښې او علامې ته ویل کیږي. له وجوه څخه مراد وچولي او یا مطلق مخونه دي. کله چې یوانسان ډېرزیات لمونځونه ادا کوي نو الله تعالی یې خبرې ته یوه ځانګړې رڼا ورپه برخه کوي او کله هم د لمونځ کوونکي په وچولي کې د ډ زیاتو سجدو له امله یوه ځانګړې نښه ځرګندیږي، نو مفسرین کرام وايي چې کېدای شي له دې دوو رایو څخه یوه مراد وي، خو که څوک وغواړي چې په خپل وچولي کې قصدا داسې نښه راپیداکړي چې د هغه د سجدو پر کثرت دلالت وکړي نو له دې کار څخه په شریعت کې منع راغلې ده، ځکه دا کار د ریا او ځان ښودنې ځرګندونه کوي چې په دې سره د انسان د اعمالو اجر او ثواب له منځه ځي، په هر حال که د مبارک آیت اشاره د اصحاب کرامو په وچولي کې هماغې ظاهري نښې ته وي نو بیاهم مخکینۍ جملې دا ځرګنده کړه چې د هغوی موخه او مقصد په خپلو ټولو کړنو سره د الله تعالی د ثواب، رضا او خوښۍ تر لاسه کول و.

ښېګڼه او خواخوږي د آیتونو په رڼا کې

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ...﴾ (المائده: ۵۴).

ژباړه: ای مؤمنانو که له تاسې نه څوک له خپل دین نه واوړي (نو وادې وړي) الله به نور ډېر داسې خلک پیداکړي چې الله ته ګران وي او الله هغوی ته ګران وي چې له مؤمنانو سره به نرمي کوي او پرکافرانو سختی، د الله په لاره کې به هلې ځلې وکړي اود هیڅ ملامتوونکي له پېړې اچولو څخه به نه ویریږي. په دې مبارک آیت کې الله تعالی په ځرګند ډول راښیي چې څوک د مسلمانانو پر وړاندې له نرمۍ او مهربانۍ او د کافرانو پر وړاندې له سختۍ او غوسې څخه کار اخلي نو دوي د الله سره رښتینی محبت لري او د دغه محبت نښه دا ده چې الله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی خوښوي، ځکه بنده که هر څومره د الله تعالی د محبت دعوا وکړي خو که دغه دعوی د الله له لوري تایید نشي او هغه ورسره د محبت ځرګندونه ونکړی نو دعوا یې بې بنسټه ده.

که څه هم د مفسرینو په وینا د دې آیت د نازلیدو لومړی لامل او مصداق حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه او هغه کسان دي چې د ده ترمشرۍ لاندې د مرتدینو سره وجنګیدل او دا مبارک آیت د قرآن د غیبي خبرونو او معجزو څخه ګڼل کیږي ځکه د کوم شي خبرېې چې ورکړی ؤ همغه پیښ شو او د رسول الله ﷺ له رحلت وروسته یوه ډله خلک له دین څخه وګرځیدل او مرتد شول. د مسلمانانو لومړي خلیفه د خپلو یارانو په مرسته له دوی سره جهاد وکړ خو په قرآني الفاظو کې د لفظ عمومیت ته اعتبار او ارزښت ورکول کیږي، نو دا مبارک آیت پر دې دلالت کوي چې الله تعالی د خپلو بندګانو په وجود کې درې صفتونه خوښوي، یو دا چې د مومنانو پر وړاندې نرم خویه او مهربانه وي او د کافرانو په مقابل کې ډیر کلک او شدید. دویم دا چې د الله په لاره کې جهاد وکړي. دریم دا چې د حق په پیروۍ کې د هیڅ ملامتوونکي له ملامتیا څخه ونه ویریږي.

﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ...﴾ (الحشر: ۹).

دا مبارک آیت د نبي کریم ﷺ د انصارو یعنې د مدینې منورې د خلکو په ستاینه کې راغلی دی او د هغوی د دوستۍ او مهربانۍ وصف، بلکې د هغوی سرښندنې او ځان تیریدنې د تعظیم او تمجید وړ ګرځوي او فرمایي: او هرڅه چې هغو ته ورکړل شي د هغو څه اړتیا قدرې هم دوی په خپلو زړونو کې نه احساسوي او پرخپل ځان باندې نوروته ترجیح ورکوي اګر که په خپله محتاج هم وي.

قرآنکریم داسې صفتونو ته په درنه سترګه ګوري او ټول دې ته ترغیب او تشویقوي څو په خپله او هم د اسلامی ټولنې په نورو غړیو کې دا صفتونه ژوندي او پیدا کړي او خلک سوله ایز ژوند، نرمۍ او ښو اخلاقو ته راوبولي، پرته له شکه د الله د رسول ﷺ له خوا یوه روزله شوې ډله داسې وه چې قرآنکریم یې کیسه داسې کوي: دوی له حده زیات په خپلو منځونو کې مهربانه وو په هره نوې لیدنه کې به یې یو او بل په غیږ کې نیول سره له دې چې په ځینو چارو کې دوی د نظر او رأیې اختلاف هم درلود خو یو او بل ته په احترام قایل وو حاکمانو په رعیت رحم او شفقت درلود او رعیت حکومت ته تابع او فرمان برداره ؤ، نومسلمانان باید په هر وخت او زمانه کې همداسې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

په ذکر شوي مبارک آیت کې د رسول اللهﷺ ستاینه او همدارنګه د ده د رښتینو پیروانو تعریف او ستاینه شوې ده. په لومړي پړاو کې د پیغمبرانو د سردار حضرت محمدﷺ رسالت ثابتوي او په دویم پړاو کې څو شیانو ته اشاره کوي: لومړی دا چې د محمدﷺ پیروان او صحابه د کافرانو پر وړاندې د دوی د کفر پر اساس ډېر غلیظ، شدید او سخت خویه وو، نه د ذاتي او شخصي دښمنۍ پر اساس، خو د مؤمنو او دیندارو وروڼو پر وړاندې مهربانه او نرم خویه وو. دویم دا چې دوی په داسې شي التزام او پابندي لري چې دوی دې نیکو صفتونو ته هڅوي او هغه د لمانځه اداء کول دي، د پاک قرآن د وینا پربنسټ ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ﴾ [العنکبوت: ۴۵] لمونځ انسان له ټولو بې حیاییو او ناوړتیاوو څخه منع کوي او پرته له شکه بدخویي او سختي د مسلمانانو په وړاندې یو ناوړه او بد عمل دی چې د حقیقي لمانځه په واسطه مسلمان ورځني ژغورل کیږي.

دریم دا چې دوی د اخلاص خاوندان دي، یعنې په خپلو کړو وړو سره د الله له رضا پرته بل هیڅ موخه او هدف نه لري. څلورم دا چې د پاکۍ او ایمان نښې د دوی له سر او مخ څخه روښانه څرګندیږي چې خلک یې په سمه توګه پېژندلی شي او د دوی له لوري امن او ډاډ احساسوي.

دا مبارک آیت د لومړنیو مسلمانانو د صفتونو په بیانولو او د مسلمانانو پر وړاندې د دوی په نرمۍ او مهربانۍ باندې د آسماني تایید سره په اسلامي ټولنه کې د خواخوږۍ، ګډ ژوند او نرمۍ بنسټونه ږدي او پر دې اساس چې اسلامي امت د حقیقت د لارې د مخکښانو په پیروۍ مکلف دی ګواکې ټول دې نرمۍ ته رابلي او دا د هغوی دیني وجیبه ګڼي نو مسلمانان باید په خپلو کې سوله ایز ژوند ولري، جغرافیوي پولې د مذهبونو او نظریو اختلاف اویا د ژبو، قوم او رنګ اختلاف باید د مینې او ایماني محبت او ښه نیت او په خپل منځ کې د نیکې معاملې خنډ ونه ګرځي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ټولګي کې د مسلمانانو تر منځ د نرمۍ او ګډ ژوند ګټې او د بې ځایه سختۍ او تشدد زیانونه په خپلو کې تر بحث او څېړنې لاندې ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتني آیت کې ډېرې ګټې او لارښوونې شتون لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي.

❖ د حضرت محمدﷺ د نبوت او رسالت اثبات او تایید.
❖ د رسول اللهﷺ او د هغه د یارانو د دې صفت بیانول چې هغه د مسلمانانو پر وړاندې نرمي کول او د کفارو پر وړاندې شدت کول دي.
❖ د ګډ ژوند، ښېګڼې او خواخوږي د روحیې په لور د مسلمانانو ترغیب او تشویق کول.
❖ په خشوع، خضوع، رکوع او سجود سره د لمانځه د فضیلت بیانول.
❖ په کړنو، اعمالو او د الله د رضا په حاصلولو کې د اخلاص فضیلت.
❖ د اصحاب کرامو د مقام او مرتبې لوړوالی او په تورات او انجیل کې د هغوی د اوصافو یادونه.

پوښتنې ؟

۱- لاندې کلمات وژباړئ.

{ أَشِدَّاءُ }، { رُحَمَاءُ }، { رُكَّعًا سُجَّدًا }، { يَبْتَغُونَ }، { فَضْلًا }، { رِضْوَانًا }، { سِيمَاهُم }.

۲- د ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ مبارک آیت د کوم سورت برخه ده؟

۳- په دې آیت کې د صحابه ؤ کرامو څو صفاتو ته اشاره شوې ده؟

۴- قرآن مجید د رسول اللهﷺ د یارانو د صفاتو په بیانولو سره له مؤمنانو څخه څه غوښتنه کوي؟

۵- د ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ جمله تفسیر کړئ.

۶- د مسلمانانو دښمنی د کفارو له ذات سره ده که دهغوی له کفري صفاتو سره؟

۷- د دې لوست له ګټو اولارښوونو څخه خلور ګټې بیان کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه د لاندینیو دوو موضوعګانو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي:

۱- په اوسني عصر کې تفاهم او ګډ ژوند ته د اسلامي امت اړتیا.

۲- د قرآن مجید د آیتونو په رڼا کې د تفاهم او ګډ ژوندون فضیلت او ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درويشتم لوست

په قران کريم کې نمونه ځوانان

قال الله تعالی: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى۞ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ [الكهف: ۱۳- ۱٤]

د کلمو معنا

{نَبَأَهُم}	د دوی عجيبه خبر
{بِالْحَقِّ}	په رښتينولی او باور سره
{فِتْيَةٌ}	ځوانان وو
{زِدْنَاهُمْ هُدًى}	دوی ته مو هدايت زيات کړ
{وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ}	محکم مو کړ زړونه د دوی
{لَنْ نَدْعُوَ}	هيڅکله نه راغواړو او عبادت نکوو
{شَطَطًا}	بيکاره او دروغ خبره

ژباړه

موږ د هغو اصلي قصه تاته (ای محمده) اوروو هغوی ځوانه زلميان وو چې پرخپل پروردګار يې ايمان راوړی ؤ او موږ هغو ته په هدايت کې زياتوالی ورپه برخه کړ. موږ د هغو زړونه په هغه وخت کې محکم کړل چې کله هغوی پاڅيدل او اعلان يې وکړ چې زموږ رب فقط همغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې رب دی موږ به له هغه پرته نور کوم معبودان ونه بلو که موږ دغسې وکړو نو بيخي بابيزه خبره به مو کړې وي.

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

ياد شوي مبارک آيتونه د (الکهف) له سورت څخه دي چې څلور ډيرې لويې پيښې رانغاړي: لومړی د کهف د اصحابو کيسه . دويم د هغو خلکو کيسه چې الله ورته دوه سمسور بڼونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربښلي وو. دريم د حضرت موسیؑ کيسه د الله دنيک بنده سره او څلورم د ذوالقرنين کيسه. خو د دې سورت ډير آيتونه د کهف د ملګرو په کيسې پورې تړاو لري، چې د ايمان د پياوړتيا يوه بيلګه ده او د دنيا پر مال او ښايست آخرت ته ترجيح ورکوي. د دې کيسې په اتلانو کې د هغو ځوانانو لپاره غوره لاربښوونه او اقتداء ده چې د خپلې عقيدې او ايمان لپاره د ظلم او زياتي پر وړاندې دريږي او له يو الله پرته د بل هيچا څخه ويره نه لري.

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ وروسته له دې چې په څو وړاندينيو آيتونو کې د کهف د ملګرو کيسې ته لنډه اشاره کيږي او له دې پيښې څخه د الله د يوې عجيبې نښې په عنوان يادونه کيږي، دادي په دې مبارک آيت کې په مفصله توګه د کهف د ملګرو کيسه پيليږي او فرمايي: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ﴾ موږ د دوی زړه وړونکی خبر په رښتيني او حقيقي توګه تا ته ای محمده، بيانوو.

(نبأ) په عربي ژبه کې هغه خبر ته ويل کيږي چې د ستر ارزښت لرونکی وي.

﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ (فتية) د (فتی) جمع ده، فتی هغه ځوان ته ويل کيږي چې تر او تازه وي يا د ځوانۍ په اوصافو ښشپړ وي، نو د مبارک آيت تفسير داسې کيږي: هغوی تنکي ځوانان وو د ځوانۍ په صفتونو ستايل شوي چې په خپل پالونکي الله يې ايمان راوړ او موږ د دوی په ايمان کې زياتوالی راوست، د ايمان له زياتوالي څخه مراد په ايمان ثابت قدم پاتې کيدل او د الله له لوري د نيک عمل په توفيق مشرف کيدل دي.

﴿وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (ربط)په عربي کې د يوه شي تړلو ته وايي او په مجازي توګه په مبارک آيت کې د صبر او زغم ورکولو ته ويل کيږي، په دې معنا چې د دوی زړو ته مو د داسې استقامت څخه ډک کړل چې هيڅکله د ظالم پادشاه ويرې اود ښځې، زامنو او ټاټوبې په پريښودلو د دوی قدمونه ونه لړزيدل، البته دا د زړونو تړل او استقامت هغه وخت د دوی په برخه شو چې کله په خپلو پښو ودريدل يعني ټينګ هوډ يې وکړ او چيغې يې کړې چې ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ يعنی زموږ پروردګار همغه د اسمانونو او ځمکې پروردګار دی او موږ پرته له هغه بل الله نه پيژنو او له هغه پرته د بل هيڅ معبود لمانځنه نه کوو، ځکه که داسې وکړو نو په حقيقت کې به مو د حق نه لرې خبره ويلې وي ﴿لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (شطط) اصلا هغه څه ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل کیږي چې لرې او ناممکنه وي، په دروغو، دوکې او ظلم يې هم اطلاق کیږي او دا ټولې معنا ګاني د مبارک آيت له لفظ څخه مرادیږي.

د آیتونو د نزول سبب

د کهف د ملګرو د کیسې په اړوند د آیتونو د رالیږلو لامل دا ؤ چې د مکې مشرکانو د یثرب (مدینې) له یهودیانو څخه وغوښتل چې څو دوی ته د داسې څیزونو لارښونه وکړي چې په هغه سره د الله رسول و ارزوي او په دې توګه يې د رسالت صحت او عدم صحت څرګند کړي. یهودو خبر ورکړ چې د دریو شیانو په اړه له ده څخه پوښتنه وکړئ: لومړی دا چې د کهف د ملګرو کیسه څرنګه وه. دویم د ذوالقرنین او دریم د روح په باره کې، که چیرې هغه دوه لومړنیو پوښتنو ته ځواب وویل اود دریمې په هکله يې چُپتیا غوره کړه نو هغه د الله استازی دی. کله چې مشرکانو دا پوښتنې وکړې نو الله تعالی ورته د اصحاب کهف او ذوالقرنین دواړه پیښې د کهف په سورت کې مفصلا بیان کړې. او د روح په هکله آيت نازل شو چې ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الاسراء : ۸۵] **ژباړه:** ووایه روح یو امردی چې زما الله پورې اړه لري او تاسې ته علم نه دی درکړې شوې مګر ډیرلږ.

د اصحاب کهف کیسه

د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه لکه څرنګه چې په کابلي تفسیر کې ټوټه ټوټه راغلې ده داسې بیانوو:

وایي چې دا څو رومې تنکي ځوانان وو چې د کوم ظالم او زورور باچا په وخت کې يې ژوند کاوه چې نوم يې ځينو «د قیانوس»یاد کړی دی. دا باچا په بوت لمانځنه کې ډیر غرق ؤ او په ظلم او زیاتي سره يې بوت لمانځنه خوروله، خلکو د ده د جبر او عذاب له ویرې او یا د څو ورځو دنیوي ګټو په خاطر خپل مذهبونه پریښودل اود بوت په عبادت مشغول شول په دې وخت کې څو ځوانان چې د حکومت د لویو کورنیو او چارواکو پورې يې تړاو درلود په دې فکر شول چې د مخلوق د خوشحالۍ په وجه د خالق رضا له لاسه ورکول مناسب کار نه دی نو څرنګه چې د دوی زړونه د ایمان او تقوی اود الله د ویرې څخه ډک وو او الله تعالی دوی ته د صبر، ثبات، توکل او له مجازي خدایانو څخه د بې زارۍ وسه او توان ورکړې وه نو د باچا پر وړاندې يې هم یوه مستانه چیغه وکړه چې ﴿لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شَطَطًا﴾ او په دې توګه يې خپله زړ ورتيا، خپلواکي او عقيده څرګنده کړه او ټول خلک يې حيران کړل، باچا له يوې خوا د دوی پر ځوانۍ رحم وکړ او له بلې خوا څه چارې او مصلحتونه د دې مانع شول چې دوی سمدستي ووژني نو په دې وجه يې هغوی ته څو ورځې مهلت ورکړ څو په خپلو کارونو کې فکر او غور وکړي، دوی له مشورې وروسته پريکړه وکړه چې په هر حال خطر خو راته متوجه دی او اورمرو د هغه د ظلم او زياتي څخه عاجز او قدمونه مو ښوييږي نو مصلحت دا دی چې د ښار په شا او خوا د کوم غره په غارکې پټ شو او ښارته د راستنيدو لپاره يوه مناسبه موقع ولټوو د خپل وړانديز په ټينګار يې دعا وکړه چې يا الله ستا په ځانګړي رحمت زموږ کارونه سم کړه او موږ ته د کاميابۍ او هدايت لاره وښيه او په پای کې زموږ واړه کارونه سم کړه! همغه وه چې له ښاره ووتل او ښار ته نږدې د يوه غره په يو غار کې پټ شول او په خپلو کې يې يوتن وټاکه چې خپل حالت بدلوي او کله ناکله ښار ته ځي څو خپلې اړتياوې او ضرورتونه له بازاره واخلي اود ښار له حال احوال څخه هم ځان خبر کړي کوم کس چې د دوی له ډلې څخه د دې کار لپاره ټاکل شوی ؤ يوه ورځ يې خبر راوړ چې نن د حکومت جاسوسان په ښار کې زموږ پلټنه کوي او زموږ خپل او خپلوان دې ته اړ باسي چې زموږ پټ ځای هغوته وښيي، په همدې يادونه کې وو چې ناڅا په الهی قدرت پردوی د خوب غلبه راغله او پلټونکو چې هر څومره پلټنه وکړه د دوی پته يې ونه لګوله، ناهيلي شول او له پلټنې څخه لاس په سر شول باچا امر وکړ چې د سرپو(فلز) په تخته د دې ځوانانو نومونه د دوی د کيفيت او احوالو سره يو ځای وليکي او په خزانه کې يې وساتي تر څو راتلونکي نسلونه وپوهيږي چې څو تنه په حيرانوونکي توګه ورک شوي دي ښايي په راتلونکې کې له دوی څخه څه اثر ظاهر شي او کومې عجيبې پيښې ورځنې څرګندې شي. دوی په لمريز حساب پوره درې سوه کاله په همغه غار کې ويده وو چې د سپوږمۍ په حساب نه کاله ورباندې زياتيږي ـ له يوې اوږدې مودې څخه وروسته راجګ شول او په خپلو کې يې يادونه وکړه چې موږ به څومره موده ويده شوي يو؟ ځنو وويل چې يوه يا نيمه ورځ (يعنې ډير لږ) نورو وويل چې په دې هکله خبرې کول فايده نه لري الله پوهيږي چې موږ به څومره وخت ويده شوي وو ـ اوس غوره داده کار وکړو يو تن دې دغه روپۍ له ځانه سره واخلي او ښار ته دې لاړ شي اوله يوه دوکان څخه دې حلال او پاک خواړه راوړي، يو تن روپۍ واخستې، ښار ته ولاړ خو دهغه ښار هر څه يې متغير او نوي وموندل ـ ښاريانو چې کله هغه سکه وليده حيران شول چې د کوم باچا نوم په هغې ليکل شوی او دا به کوم وخت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو وپتیله چې دې سړي کوم ځای خزانه موندلې ده، پلټنې په دې هکله دوام ومونډ تردې چې پېښه د باچا حضورته ورسیده، باچا ځیر شو او هغه پخوانی تخته چې د څو ځوانانو هویت او د دوی د ورکې تاریخ ورباندې لیکل شوی ؤ او ډیره زمانه ساتل شوې وه نو خپل حضور ته یې وغوښتل او پلټنه یې پیل کړه او بالآخره وپوهیده چې دا هماغه ورکه ډله ده. په هغه وخت کې په ښار کې د ﴿بعث بعد الموت﴾ په هکله بحثونه او مناظرې روانې وې ځینو ویل له مرګه وروسته څوک بیرته نه راژوندي کیږي، ځینو به ویل بعث یوازې روحاني وي نه جسماني، ځینو دواړه منل ـ د وخت باچا چې یو حق پرست او انصاف کوونکی سړی ؤ غوښتل یې چې کومه بیلګه له کومې لورې نه په دې هکله لاس ته راوړي تر څو د خلکو عقل یې په آسانی سره ومني نو الله تعالی دا بیلګه دوی ته راولیږله اودا کار ددې لامل شو چې د آخرت څخه انکار کوونکي هم د دې حیرانوونکې پیښې له لیدلو او اوریدلو وروسته د قیامت د ورځې په راتلو ایمان راوړ.

د آیتونو لنډ مفهوم

دواړه مبارک آیتونه د هغو ځوانانو په هکله دي چې د بشریت په تاریخ کې د اصحاب کهف په نامه مشهور دي، الله تعالی هغوی د بیلګې په توګه د ټولو مسلمانانو او په ځانګړې توګه د ځواني طبقې لپاره په خپل سپیڅلي کتاب کې ذکر کړي که چېرې تاسې غواړئ چې په خپل دین ټینګ واوسی، که غواړئ چې حق ته پر باطل ترجیح او غوره والی ورکړئ، که غواړئ د آخرت د لاس ته راوړلو لپاره د ظالمانو او متکبرانو له رټنې او تهدید څخه ونه ویریږئ نو په دې ډله پیاوړو ځوانانو پسې اقتداء وکړئ او پوه شئ چې د عالمیانو د خالق او پالونکي غیبي مرسته به ستاسو سره مل او ملګرې وي بلکې تاسوته به ډیرې لویې ویاړنې در په برخه کړي لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ملګروته وربښل شوې وې.

له بلې خوا دا آیتونه اودا کیسه په ټولیزه توګه له مرګ وروسته د ژوندانه واقعي بیلګه وړاندې کوي، د روایتونو پر بنسټ په هغه زمانه کې چې دا پیښه رامنځ ته شوې وه وروسته له مرګه د بیا ژوندي کیدو پدیدې د آخرت څخه انکار کوونکي د شک او شبهې سره مخ کړي وو او یوه ډله خلک یا مطلقاً د ژوندي کیدو څخه منکروو یا یې د دې دعوه کوله چې یوازې روح ژوندی کیږي نه جسم، خو د اصحاب کهف په ویښیدلو سره وروسته له ۳۰۹ کلونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه دا شک او شبهه له منځه ولاړه او خلکو د سر په سترګو وليدل چې پرته له شکه الله تعالی کولای شي مړ بدن ته دويم ځلي روح وروبښي او په حرکت يې راولي.

دريم شی چې مبارک آيتونه ورته اشاره کوي دا دی چې د مومنانو لپاره هيڅکله له الله سره شريک راوړل د زغملو وړنه دی او واقعي مسلمان نشي کولای د مشرکانو سره هم نظره او هم عقيده واوسي، شرک کاملا باطل دی او په قرآني تعبير سره (شطط) دروغ، ظلم او له حق او حقيقت څخه لرې ته ويل کيږي.

په قرآن کريم کې څو نور نمونه ځوانان

ابراهيم خليل الله عليه السلام

حضرت ابراهيم عليه السلام د الله پيغمبر ؤ چې د الله په لارکې د سترو ځان ښندنو په خاطر د خليل الله يعنې د الله د ځانګړي دوست لقب ورکړل شو، هغه د ځوانی په منګ کې په بشپړې ميړانې سره داسې کارو ته وکړل، چې د نمونه(مثالي)ځوانانو په ډله کې شميرل کيږي. د اتلولۍ له کارونو څخه يې يو دا ؤ چې په کوڅه او بازار کې به د ظالم نمرود له ويرې پرته ګرځيده او بتان چې د نمرود او نمروديانو معبودان وو هغه يې باطل او بې بنسټه بلل. او په دې يې هم بسنه ونکړه او کله چې يې مناسبه موقع وموندهٔ، تبريې راواخست او د باطل پرستو يو يو بت يې مات او له منځه يوړ. هرکله چې د بتانو عبادت کوونکي د ظالم باچا په ملتيا راوګرځيدل له داسې عجيبه کار سره مخامخ شول چې هيڅکله يې په ذهن کې هم نه ؤ انځور شوی. کله يې چې د دې کار له کوونکي څخه پلټنه وکړه يوې ډلې وويل: ﴿سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ﴾ [الانبياء :۶۰] يعنی له يوه ځوان څخه چې ابراهيم نوميږي اوريدلي مو دي چې د دې بوتانو بدي يادوي نو دا لوی جرم او ګناه له ده څخه پرته بل چا نه ده کړې. د ابرهيم خليل اود نمرود د اور بليدنه مشهوره ده.

موخه دا ده څو وپوهيږو چې پاک قرآن هغه د نمونه ځوان په توګه يادوي ځکه چې هغه د باطل په ماتولو او ځپولو کې د ځوانانو لارښود او مقتدا دی.

اسماعيل ذبيح عليه السلام

دا د ابراهيم خليل زوی دی چې وروسته هغه هم پيغمبر شو، خو مخکې له پيغمبرۍ څخه يې د تنکۍ ځوانۍ په منګ کې داسې لويه سرښندنه د الله حضورته وړاندې کړې ده چې د ذبيح

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله (د الله لپاره حلال شوي) لقب ورکړی شوی دی دا پېښه داسې وه چې پلار يې په خوب کې وليدل چې يوازنی ګران زوی د قربانولو ځای ته وړي اود الله لپاره يې حلالوي. څرنګه چې د پيغمبر خوب حق دی، هغه بايد دا خوب عملي کړی وای، خو انديښنه دا وه چې آيا دا تنکی ځوان سرښندنې ته تيارېږي او يا د زور له مخې دې کار ته لاس واچوي، نو ځکه يې لومړی د ده سره د مشورې لپاره مسئله شريکه کړه. ابراهيم عليه السلام له داسې ځواب سره مخ شو چې د دې ځوان تر ټولو د لوړ ايماني قوت ښکارندوی ؤ. قرآنکريم له دې پيښې څخه داسې يادونه کوي ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ [الصفات: ۱۰۲]. **ژباړه :** کله چې هغه(اسماعيل عليه السلام) د هلوځلو(مرستې کولو) مرحلې ته ورسيده نو ابراهيم عليه السلام ورته وويل:زوی جانه، زه په خوب کې ګورم چې تا حلالوم، ته ووايه چې ستا نظر څه دی؟ زوی يې وويل : پلار جانه، څه چې درته حکم کيږي هغه وکړه. ان شاء الله ما به صابر ومومې.

همغه وه چې دا پاک فطرته ځوان تر هغه شيبې پورې چې چاړه يې پرمرۍ راښکل کېده د غره په څير مستحکم ولاړ و او نوره کيسه يې مشهوره ده. دلته موخه دا ده ترڅو وپوهيږو چې اسماعيل ذبيح الله د قرآني نمونه ځوانانو څخه هغه ځوان دی چې په صبر، زغم اود الله په عبادت او فرمان منلو کې د ټولو مقتدا او لارښود دی.

يوسف عليه السلام

يوسف عليه السلام د يعقوب عليه السلام زوی اود اسحق عليه السلام لمسی اود ابراهيم عليه السلام کړوسی دی چې د پيغمبرۍ نعمت په مسلسله توګه د دې کورنۍ په برخه شوی دی. د حضرت يوسف د ځوانی د وخت کيسه چې الله تعالی ورته بې اندازې حسن او ښايست ورکړی ؤ په هغه اندازه زړه راښکونکې او له عبرته ډکه ده چې په قرآنکريم کې په احسن القصص يعنې بهترينه کيسه ياده شويده . د دې کيسې د تفصيل ځای دغه لنډ لوست نه دی يوازې بايد دومره وپوهيږو چې هغه د ځوانانو لپاره ډېره غوره بيلګه ده چې غوښتل يې خپل ځان د اخلاقي مفاسدو له لومو څخه وژغوري. هغه د خپلې ځوانۍ په ډېرو ښايسته ورځو کې ؤ او په ډېر غوره ناز او نعمت کې يې ژوند کاوه او د هغه زمانې تر ټولو ښې او لوړې طبقې ښځې ورڅخه وغوښتل چې د زړه مرام يې پوره کړي، خو هغه د بند تنګه او تياره ګوښه په هغه ټولو نعمتونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوندونو غوره کړه او ويې فرمايل: ﴿ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ [يوسف: ۲۳] **ژباړه:** په الله له دې بدی نه پنا غواړم او بر سېره پر دې زما رب زه ډېر ښه ساتلی يم او ظالمان هېڅکله خلاصېدلی نشي.

که اوسني ځوانان په دې نيکه نمونه پسې اقتداء وکړي پرته له شکه الله تعالی به يې د دنيا او آخرت پايله داسې نيکه کړي او هغو ته به داسې عزت ورپه برخه کړي لکه څرنګه چې يې يوسف عليه السلام ته وربښلی ؤ.

فعاليت

زده کوونکې دې په دوه ډلو وويشل شي او په خپلو کې دې د هغو حکمتونو او عبرتونو په هکله بحث او څېړنه وکړي کوم چې د اصحاب کهف له کيسې څخه څرګندېږي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتنيو آيتونو کې ځينې ګټې او لارښوونې شته چې عبارت دي له:

❖ د کهف د کيسې په نازليدو سره د حضرت محمدﷺ د رسالت اثبات.
❖ د حق خبرې د څرګندولو غوره والی که څه هم په هغه کې د وژلو يا د وهلو او ټکولو او بندي کولو ويره وي.
❖ د توحيد د عقيدې او د سپيڅلي کلمې(**لااله الاالله**) د بيانولو ارزښت، لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ځوانانو وويله.
❖ له الله پرته د نورو مخلوقاتو د عبادت او لمانځنې بطلان او پر هغه د عقلي او نقلي دليل نشتوالی.
❖ د دين او عقيدې د ساتنې په خاطر د الله په لار کې د هجرت د فرضيت او ارزښت ثبوت.
❖ د ځوانۍ اود هغه د منګ ارزښت، ځکه انسان په دې دوران کې لوی لوی کارونه په آسانۍ سره تر سره کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د الله په غیبي مرستې سره د ربښتینو مؤمنانو د برلاسۍ ثبوت، لکه څرنګه چې یې د اصحاب کهف ځوانانو ته په هدایت کې زیادت وکړ او د دوی زړونه یې ټینګ او ثابت کړل.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې وژباړئ:

{نَبَأَهُم} ، {بِالْحَقِّ }،{ فِتْيَةٌ }، {وَرَبَطْنَا} ،{شَطَطًا}.

۱- د کهف په مبارك سورت کې څو کیسوته اشاره شوې ده؟

۲- د اصحاب کهف په کیسې پورې د اړوندو آیتونو د نازلیدو سبب څه ؤ؟

۳- د ربط قلوب لفظی معنا او مراد په ذکر شوي آیت کې بیان کړئ؟

۴- د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه بیان کړئ؟

۵- د اصحاب کهف د ویده کیدو موده څو کاله وه؟

۶- د دې لوست د آیتونو له ګټو او لار ښوونو څخه څلور ګټې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په قرآن کریم کې د نمونه ځوانانو د سیرت نه په استفادې سره د (دځان، کورنۍ او ټولنې په اصلاح کې د ځوانانو ونډه)ترسرلیك لاندې یوه مقاله ولیکي، چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library